

ŽIVOT NAKON NASILJA

**priručnik za (re)integraciju
žrtava nasilja u obitelji**

Iva Čatipović, mag. iur.
Lorena Zec, mag. psych.

Život nakon nasilja
priručnik za (re)integraciju žrtava nasilja u obitelji

SOS Rijeka - centar za nenasilje i ljudska prava
Rijeka, 2021.

Naslov: **Život nakon nasilja – priručnik za (re)integraciju žrtava nasilja u obitelji**

Nakladnik: **SOS Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava**

Autorice: **Iva Čatipović, mag. iur.**
Lorena Zec, mag. psych.

Stručne suradnice: **Paula Bogović, mag. psych.**
Duška Car Drljača, mag. psych.
Dunja Roić, mag. iur.
Sandra Turkanović, dipl. iur.

Lektorica: **Tina Kovačić, mag. educ. philol. croat.**

Grafički dizajn i prijelom: **Biro 167, obrt za marketing i savjetovanje, Rijeka**

Tisak: **Tiskara Igmar d.o.o., Hreljin**

Rijeka, 2021.

ISBN 978-953-55947-8-9 (PDF)

MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA
SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE

Priručnik je nastao u okviru programa "Život nakon nasilja - reintegracija žrtava nasilja u obitelji po izlasku iz skloništa", a koji financira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost udruge SOS Rijeka.

Sadržaj

Uvod	1
Rodno uvjetovano nasilje	2
Socijalna isključenost žena žrtava nasilja	5
Uspješna reintegracija u društvo	6
Primjer dobre prakse	7
Preporuke za uspješnu reintegraciju žena žrtava nasilja	11
Dodatni osvrt na politiku stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji	12
Rješavanje stambenog pitanja	12
Zapošljavanje	14
Pravni aspekti	16
Razvod braka	16
Razvod braka – ako bračni drugovi imaju zajedničko maloljetno dijete/djecu	17
Obvezno savjetovanje	17
Nakon obveznog savjetovanja	20
Sudski razvod braka	21
Prijedlog za sporazumni razvod braka	21
Postupak radi razvoda braka temeljem tužbe	22
Razvod braka – ako bračni drugovi nemaju zajedničko maloljetno dijete/djecu	23
Prestanak izvanbračne zajednice	23
Odredbe Obiteljskog zakona od posebne važnosti za žrtve nasilja u obitelji	24
Uzdržavanje	25
Uzdržavanje djeteta	25
Uzdržavanje maloljetnog djeteta	25
Uzdržavanje punoljetnog djeteta	26
Ostvarivanje uzdržavanja	26
Uzdržavanje od strane bake i djeda	27
Privremeno uzdržavanje	27
Uzdržavanje bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga	28
Imovinski odnosi (izvan)bračnih drugova	30
Privremene mjere	31
Besplatna pravna pomoć	32
Besplatne pravne informacije i pravni savjeti	32
Prekršajnoppravna i kaznenopravna zaštita od nasilja u obitelji	35
Prekršaji – Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	36
Koje su kazne za počinitelje prekršaja nasilja u obitelji?	37
Postoje li još neke mjere za zaštitu u slučaju nasilja?	38
Koja još prava ima žrtva nasilja u obitelji?	39
Prijava prekršaja	39
Postupanje nadležnih tijela po prijavi nasilja	40
Kaznena djela	43
Kako i kome podnijeti kaznenu prijavu?	43
Kako otprilike izgleda tijek kaznenog postupka?	44
Koja su prava žrtve u kaznenom postupku?	45
Prava svih žrtava	45
Pravo žrtve na novčanu naknadu	46
Dodatna prava nekih žrtava	47
Mjere opreza	47
Popis literature	49
Prilog	52

Uvod

Udruga SOS Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava djeluje od 1991. godine i najstarija je udruga za pomoć žrtvama nasilja u Rijeci. Udruga djeluje kroz tri međusobno povezana i kroz projekte isprepletena programska područja:

1. Izravan rad sa žrtvama nasilja
2. Edukacija i prevencija nasilja
3. Osvještavanje javnosti i javno zagovaranje

U sklopu udruge SOS Rijeka djeluje i Savjetovalište za žrtve obiteljskog, partnerskog i seksualnog nasilja u sklopu kojeg svi koji su proživjeli navedene vrste nasilja mogu dobiti psihološku pomoć i podršku, besplatnu primarnu pravnu pomoć te druge socijalne usluge. U Savjetovalištu pomoć mogu dobiti osobe koje su preživjele nasilje, bez obzira je li ono već prijavljeno te je li osoba otišla iz nasilnog odnosa. Stručnjakinje koje rade u udruzi imaju višegodišnje iskustvo u radu sa žrtvama nasilja te iz njihovih iskustava imaju uvid u „stanje na terenu“ po pitanju integracije žrtava nasilja u društvo, a nakon odlaska iz skloništa i/ili nasilnog odnosa.

Udruga SOS Rijeka od 2020. provodi trogodišnji program „Život nakon nasilja – reintegracija žrtava nasilja u obitelji po izlasku iz skloništa“ koji obuhvaća razne aktivnosti, uključujući: psihosocijalnu/pravnu pomoć, podršku pri ostvarenju socijalnih prava i pomoć pri zapošljavanju, čime će s doprinijeti kvalitetnoj reintegraciji žena koje su preživjele obiteljsko nasilje. Program financira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, a partneri na projektu su Udruga za zaštitu žena i djece žrtava obiteljskog nasilja „Iris“ Bjelovar, Dom za žrtve obiteljskog nasilja „Utočište Sv. Nikola“ Varaždin, Dom za žrtve obiteljskog nasilja „Sigurna kuća“ Čakovec te Centar za socijalnu skrb Krk.

Opći cilj programa je doprinos sprječavanju (re)institucionalizacije i socijalne isključenosti žrtava obiteljskog nasilja kroz osiguravanje veće dostupnosti i kvalitete integracijskih usluga te podignutu svjesnost i senzibilnost

javnosti o problematici nasilja u obitelji. Treba imati na umu da su korisnice usluga skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja, ipak većinom žene koje su proživjele partnersko nasilje pa je tako i ovaj priručnik primarno usmjeren na rad s navedenim korisnicama. Bez obzira na to, sigurne smo da će određeni dijelovi biti korisni i drugim žrtvama obiteljskog nasilja i/ili stručnjacima/kinjama koji s njima rade.

U sklopu priručnika koji je pred vama autorice su prenijele svoja iskustva i preporuke za (re)integraciju žena žrtava nasilja u društvo te detaljno obradile određene segmente koji su nezaobilazni za same žrtve nasilja i za sve osobe koje rade u sustavu pružanja podrške osobama koje su proživjele nasilje u partnerskom odnosu.

Rodno uvjetovano nasilje

Nasilje se, kao obrazac komunikacije, javlja u svim strukturama društva te je jedan od glavnih uzroka smrti osoba od 15 do 44 godina diljem svijeta (WHO, 2002.). Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 2002.) nasilje definira kao „namjerno korištenje fizičke snage i moći, prijetnjom ili akcijom prema samome sebi, prema drugoj osobi ili prema grupi ljudi ili čitavoj zajednici, što bi moglo rezultirati ili rezultira ozljedom, smrću, psihološkim posljedicama, nerazvijenosti ili deprivacijom“. Modly (2000.) navodi da je cilj nasilja nametanje sile i kontrole nad žrtvom koju se želi slomiti i podčiniti nasilnikovoj volji.

Za razumijevanje i izučavanje nasilja potrebno je uzeti u obzir uzroke na više razina: na razini pojedinca, na razini neposredne društvene okoline, šire društvene zajednice i kulture u najširem smislu. (Čudina-Obradović, Čudina, 2006.). Upravo to čini i UN te u Deklaraciji o uklanjanju nasilja nad ženama (1993.) definira rodno uvjetovano nasilje kao čin koji za posljedicu ima ili će imati tjelesnu, seksualnu ili psihičku štetu ili patnju žena, a uz to navode i „kako se kroz nasilje nad ženama očituje povijesna nejednakost u odnosima moći između muškaraca i žena, a koje je dovelo do muške dominacije i diskriminacije žena te sprječavanja punog napredovanja žena kao i da je nasilje nad ženama jedan od ključnih društvenih mehanizama putem kojeg su žene potisnute u podređeni položaj u usporedbi s muškarcima“ (UN, 1993.).

Pema „Pekinškoj deklaraciji“ Ujedinjenih naroda (1995.) nasilje protiv žena jedno je od najjačih društvenih mehanizama kojima se žene prisiljavaju u podčinjeni položaj u odnosu na muškarce. U mnogim slučajevima, nasilje protiv žena i djevojčica događa se u obitelji ili unutar doma, gdje se nasilje često tolerira. Zapostavljanje, fizičko i seksualno zlostavljanje, te silovanje ženske djece i žena od strane članova obitelji ili kućanstva, kao i slučajevi bračnog i vanbračnog nasilja, često ostaju neprijavljeni te ih je stoga teško detektirati. Čak i kada je takvo nasilje prijavljeno, često nema

zaštite žrtava kao niti kažnjavanja zlostavljača.

Zbog ove nejednakosti u odnosima moći važno je nasilje prema ženama promatrati ne samo kao obiteljsko nasilje proizašlo iz tzv. dijadnih odnosa partnera i/ili određenih obiteljskih dinamika, već i kao rodno uvjetovano nasilje, odnosno nasilje koje potječe iz rodne neravnopravnosti. Zbog navedenog je važno imati na umu da društvenu integraciju žena žrtava nasilja nakon izlaska iz nasilnog odnosa ili iz skloništa za žrtve nasilja, moramo graditi iz različitih smjerova, uzimajući u obzir kako društvene i okolinske tako i individualne faktore.

Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (poznata još i kao Istanbulska konvencija) ovako definira ključne pojmove vezane uz nasilje prema ženama:

- nasilje nad ženama - “kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena i podrazumijeva sve postupke na temelju spola koji dovode ili bi mogli dovesti do tjelesne, seksualne, psihološke ili ekonomske štete ili patnje žene uključujući prijetnje takvim djelima, prisiljavanje ili samovoljno lišavanje slobode, bilo da se događa u javnom ili privatnom životu”,
- nasilje u obitelji - “sva djela tjelesnog, seksualnog, psihološkog ili gospodarskog nasilja koje se javljaju u obitelji, domaćinstvu ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira na to da li počinitelj dijeli prebivalište sa žrtvom ili ne”
- rodno uvjetovano nasilje nad ženama - “nasilje koje je usmjereno protiv žene jer je žena ili koja nerazmjerno utječe na žene”

Cilj nasilja, odnosno nasilja prema ženama, je upravo postizanje moći i kontrole partnera nad partnericom. Unutar Deklaracije o eliminaciji nasilja prema ženama (UN,1993) jasno je navedeno da se nasilje prema ženama ne provodi samo kroz fizičko, psihičko i seksualno nasilje već da postoje i drugi, relativno univerzalni načini, koji žene stavljaju u podređen

položaj. Ovi načini su često neprepoznati od strane država, ne sankcioniraju se na ispravan način i što je najopasnije, često su neprepoznati od strane samih žrtava što je opet posljedica manjka edukacije o rodnoj ravnopravnosti, ali i uvriježenih modela i obrazaca ponašanja koji se često prenose međugeneracijski. Neke od vrsta nasilja prema ženama koje se spominju u „Istanbulskoj konvenciji“ su:

- tjelesno (fizičko) fizičko nasilje
- psihičko nasilje
- ekonomsko nasilje
- seksualno nasilje (uključujući silovanje)
- prisilni brak
- sakaćenje ženskih spolnih organa
- prisilni pobačaj ili prisilna sterilizacija
- seksualno uznemiravanje

Obiteljsko nasilje kao nasilje intimnih partnera uključuje tjelesno, seksualno, psihološko ili ekonomsko nasilje između sadašnjih ili bivših bračnih partnera kao i sadašnjih ili bivših izvanbračnih partnera. Ono predstavlja oblik nasilja koji nerazmjerno pogađa žene. Ova vrsta nasilje se obično nastavlja i nakon prekida odnosa (odlazak od nasilnog partnera i/ili razvod) te zajedničko prebivalište žrtve i počinitelja nije neophodno kako bi se govorilo o obiteljskom nasilju intimnih partnera.

Kako bi bolje definirale vrste nasilja s kojima se najčešće susreću žene na našim prostorima, a koje nije uvijek lako jednostavno definirati i opisati, koristit ćemo definicije i primjere Autonomne ženske kuće Zagreb (2011.):

FIZIČKO NASILJE — udaranje, šamaranje, udaranje predmetima, premlaćivanje, gušenje, ugrizi, štipanje, ranjavanje nožem, oštrim predmetima ili oružjem.

PSIHIČKO NASILJE — stalno kritiziranje, ponižavanje, verbalno zlostavljanje, ljubomora, izolacija od okoline, kontroliranje, ucjenjivanje, vrijeđanje žene i njezinih prijateljica, rodbine i žena općenito, korištenje djece da bi je se ucijenilo, prijetnje i zastrašivanja te prebacivanje krivnje i sl.

SEKSUALNO NASILJE — svi oblici silovanja, seksualni napadi, neželjena seksualna intimnost, prisilno izlaganje pornografskim sadržajima, prisiljavanje na prostituciju, incest

EKONOMSKO NASILJE — oduzimanje i uskraćivanje novca, uskraćivanje alimentacije, zabrana zapošljavanja, neinformiranje o zajedničkim prihodima i svi drugi oblici ostavljanja žena bez sredstava za život. Za potpuno razumijevanje ovog priručnika ekonomsko nasilje potrebno je razlikovati od ekonomske ovisnosti žene o nasilnom partneru. Dok se prvi pojam odnosi na određena ponašanja kojima nasilnik ograničava i kontrolira ženine ekonomske resurse i potencijale, drugi se odnosi na situaciju u kojoj žena zbog nedostatka ekonomskih resursa nije u stanju zadovoljiti vlastite potrebe (Klasnić, 2011).

Partnersko nasilje protiv žena najčešće obuhvaća kombinaciju više ili svih gore navedenih oblika nasilja, odnosno kod pojave nasilja protiv žena nikada nije riječ o jednom izoliranom incidentu, npr. šamaru, već je uvijek posrijedi slojevit sustav ponašanja koji dovodi do nemoćnosti žrtve da se odupre i izađe iz nasilne situacije (Andrašek, 2011.). Ovo je posebno važno za istaknuti kada se priča o seksualnom nasilju jer se ono često izolira kao samostalno, odnosno kao specifična vrsta nasilja, a u stvarnosti je prisutno u većini slučajeva nasilja intimnih partnera. Silovanje u braku je i kao kazneno djelo tek relativno kasno ušlo u hrvatski zakonodavni okvir, ali važno je imati na umu da seksualno nasilje u vezama (braku) uključuje i cijeli dijapazon neželjenog i prisilnog seksualnog kontakta, seksualnog kontakta koji je iznuđen ili postignut pod prijetnjom.

Psiholozi/inje, odnosno savjetodavci/kinje koji rade sa osobama koje su preživjele nasilje ili koje trenutno žive u takvom okruženju, često mogu naći zajedničke nazivnike u većini slučajeva s kojima dođu u doticaj, a prvenstveno se to odnosi na „strategije“ koje muškarci koriste kako bi zadobili i održali moć i kontrolu nad svojom partnericom. Educirano osoblje savjetovaništa i pružatelji raznih socijalnih usluga imaju veliku odgovornost i obavezu poznavati ove „strategije“ i načine manipulacije kako bi mogli točno procijeniti rizik za žrtvu/e, paziti kako ne bi svojim postupcima olakšavali korištenje istih te kako i sami ne bi pali od utjecaj nego zadržali objektivnost, ali i empatiju za žrtvu (Bojanić i Miloš, 2019).

Ključna razdoblja u životu osobe koja je živjela u vezi s nasilnim intimnim partnerom (Štirn i Minič, 2017):

- Život sa zlostavljačem
- Traženje pomoći radi napuštanja nasilne veze
- Život nakon napuštanja nasilne veze

Odlazak od nasilnog partnera je velika i vrlo teška odluka. Žene se (s razlogom) boje reakcije nasilnika te često ne vide načina da organiziraju dostojanstven život za sebe i djecu jednom kad odu iz nasilja. Ono što znaju svi koji rade sa ženama koje su proživjele nasilje je da ono ne prestaje njenim odlaskom te da su nasilnici često „najteži“ i najopasniji upravo kada ona ode ili obznani svoju odluku o odlasku. U slučajevima kada žena odlazi s djecom, nasilnik i njih koristi kao sredstvo prisile da nastavi svoje zlostavljanje, zastrašivanje i kontrolu nad ženom.

Zbog straha i nastavka nasilja, ali i zbog nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih životnih i egzistencijalnih potreba, žene se često vraćaju nasilniku. S jedne strane ekonomska i financijska ovisnost žene o nasilnom partneru može biti posljedica zlostavljanja, s druge strane ona je uzrok nemogućnosti prekida nasilne veze (Klasnić, 2011). Stručnjaci/kinje koje rade sa ženama moraju biti svjesni ove dinamike i razloga zašto se vraćaju te raditi na sebi kroz superviziju i edukaciju kako bi mogli ostati podrška ženama koje se nalaze u takvoj situaciji. Ovdje je važno za naglasiti da upravo ti isti stručnjaci/kinje koje rade sa ženama žrtvama nasilja moraju biti posebno oprezni da ne provode institucionalno/strukturalno nasilje. Ono se definira kao manjkavo postupanje socijalnih radnika/radnica, policije, sudaca i ostalih državnih službenika/službenica u slučajevima nasilja protiv žena, nepružanje sveobuhvatne pomoći ženama i djeci; slaba učinkovitost državnih institucija i ustanova zaduženih za pružanje zaštite žrtvama i sankcioniranje počinitelja. Za uspješan oporavak žena koje su proživjele nasilje važno je da one osjećaju podršku od sustava, ali istraživanja pokazuju da s upravo stručnjaci u tom sektoru pokazuju velik postotak okrivljavanja žrtava za nasilje koje im se dogodilo (Taylor, 2020). Ovo je izuzetno

važno za osvjestiti i svi koji rade sa žrtvama nasilja trebali bi preuzeti odgovornost da kroz rad na sebi, superviziju i cjeloživotnu edukaciju, rade na tome da ne vrše dodatnu viktimizaciju žrtava već da im budu podrška kakvu one trebaju.

Socijalna isključenost žena žrtava nasilja

Socijalnu isključenost valja razumjeti kao razmjerno trajnu, višestruko uvjetovanu i višedimenzionalnu depriviranost (prikraćenost) pojedinca. Višedimenzionalnost socijalne isključenosti očituje se kod onih koji su pogođeni višestrukim "životnim nesrećama". Osobu smatramo isključenom ako istodobno prebiva u tri prostora socijalne isključenosti, dakle ako je i siromašna i socijalno izolirana i bez posla. Premda, samo za sebe, svako od tih stanja bitno otežava život, prikraćujući pojedinca radno, ekonomski ili sociokulturno, njihova kombinacija produbljuje pogođenost i otežava izlazak iz takvoga stanja, povećavajući rizik potonuća u potpunu socijalnu isključenost (Matković i Štulhofer, 2006.)

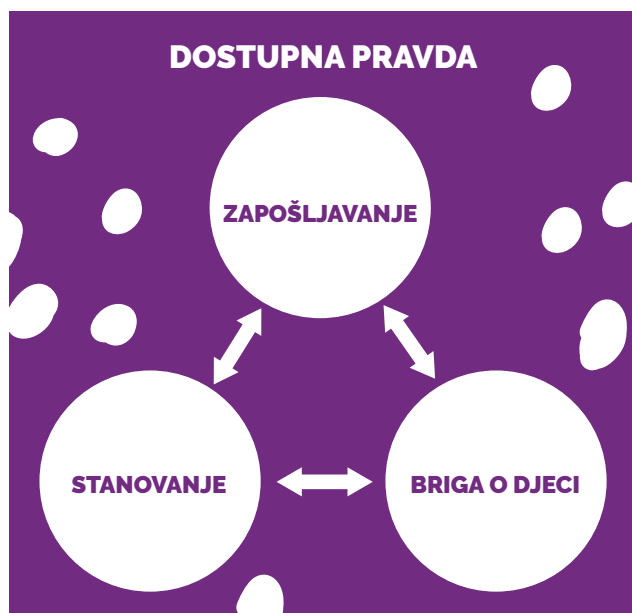
Znanje koje o posljedicama partnerskog nasilja prema ženama dolazi iz različitih izvora potvrđuje da dugotrajnost i ozbiljnost nasilja ostavlja velike posljedice po zdravlje te psihičko, socijalno i ekonomsko funkcioniranje žene i drugih članova obitelji, koji su nasilju direktno i indirektno izloženi (Analiza politika socijalnog uključivanja žena žrtava nasilja u porodici - Studija - Bosna i Hercegovina, 2012.) Nasilje u obitelji jedan je od najčešćih uzroka koji stvaraju rizik od siromaštva kod žena i djece. Mnoge žrtve obiteljskog nasilja moraju birati između siromaštva i/ili beskućništva i ostanka u nasilnoj vezi. Istraživanja ukazuju na to da između 22% i 57% žena beskućnica u SAD izjavljuje da je nasilje u obitelji bilo jedan od glavnih uzroka njihovog beskućništva (Flanagan, Blunden, Valentine i Henriette, 2019). Za Hrvatsku navedene statistike ne postoje, ali organizacije civilnog društva koje rade sa ženama žrtvama nasilja svjedoče siromaštvu u kojem se žene nađu kada (s djecom) odu iz nasilne okoline.

Jedan od oblika siromaštva je i energetska siromaštvo. Energetska siromaštvo se manifestira bilo kroz potpuni izostanak pristupa modernim oblicima energije (npr. električnoj energiji) ili kao nemogućnost podmirenja troškova energije koja je potrebna za osiguranje zdravstveno, društveno i kulturološki

prihvatljivih uvjeta stanovanja. U Hrvatskoj se energetska siromaštvo primarno javlja kao nemogućnost podmirenja troškova i predstavlja nemogućnost kućanstva i pojedinaca da si priušte adekvatne osnovne energetske usluge – grijanje, hlađenje, kuhanje, pranje i rasvjetu (Robić, 2016.).

Uspješna reintegracija u društvo

Za uspješnu (re)integraciju žena žrtava nasilja u društvo potrebno je osigurati višestruke uvjete, pomoć i podršku koja mora dolaziti kroz suradnički odgovor različitih dionika (institucije, civilni sektor, tržište rada – poslodavci, odgojno-obrazovne ustanove, državne agencije i zavodi). Prema Analizi politika socijalnog uključivanja žena koje preživljavaju partnersko nasilje (2012.) predložen je sljedeći prikaz međudjelovanja problematike:

Iz modela je vidljivo da je nemoguće raditi samo na jednom segmentu već da je važno sve ove povezane i međusobno ovisne dijelove problematike obraditi na odgovarajući način kod svake individualne žene koja je proživjela nasilje.

Zapošljavanje je važno za žene koje izlaze iz nasilja ili sigurne kuće, ne samo u financijskom već i u psihološkom smislu. Posao nam daje osjećaj korisnosti, sigurnosti, moći i osjećaj da se možemo brinuti za sebe i djecu. Velika većina žena koje se nalaze u toj situaciji je u velikom riziku od siromaštva ili je već taj prag prešla. Ukoliko ima djecu, znači da i njena djeca žive u siromaštvu. Žene su često nezaposlene, ili zaposlene na određeno ili na poslovima s malim plaćama, često ne primaju alimentaciju ili ovise o dječjem doplatku ili

drugim socijalnim davanjima. Nezaposlenost dovodi i do toga da teže nalaze mjesta u vrtiću za svoju djecu što onda zatvara teško raskidivi krug nezaposlenosti. Nesigurna financijska situacija vodi i do problema i u nalaženju prikladnog stambenog prostora. Postupci vezani uz podjelu imovine nakon razvoda braka često predugo traju, tako produžujući nesigurnost u kojoj se žene nalaze. Rješenje stambenog pitanja je također od značajne psihološke važnosti jer u idealnom slučaju daje novi osjećaj sigurnosti i slobode, mjesto gdje se žena može odmarati i oporavljati od trauma. Stambeno pitanje i nezaposlenost su dva najvažnija čimbenika u donošenju odluke o napuštanju nasilnika ili u odluci o izlasku iz skloništa. Lošiji (smanjeni) životni standard je često realnost žena koje odlaze od nasilnika, bilo u sklonište bilo u samostalno stanovanje. Mnoge se žene nakon izlaska iz nasilja ili skloništa nađu u situaciji da preživljavaju, da se nalaze u konstantnom stresu povezanim uz financije i osiguravanje egzistencije za sebe i djecu. Često se odlučuju za rad na „crno“ ili iznajmljivanje stana „bez prijave“ te se tada nađu nezaštićene, rade nesigurne i potplaćene poslove, imaju problema s poslodavcima i najmodavcima te ih to ponovno dovodi u položaj žrtve, odnosno dolazi do retraumatizacije.

Svi koji rade sa ženama koje su proživjele nasilje ili dolaze s njima u kontakt na svom radnom mjestu, trebali bi biti svjesni da je najveća prepreka uspješnoj reintegraciji upravo neosjetljivost i neprikladnost sustava. Poseban naglasak mora biti na „dostupnoj pravdi“, odnosno treba ulagati maksimalan trud kako bi se ženama žrtvama nasilja pružila podrška u ostvarivanju svih njihovih prava, počevši od informiranja.

Primjer dobre prakse

Skloništa i savjetovališta za žene koje su proživjele nasilje važan su dio sustava koji pruža podršku reintegraciji žena žrtava nasilja. Udruga U.Z.O.R. je organizacija civilnog društva koja od 2007.g. kontinuirano provodi programe: Rad s mladim počiniteljima kaznenih djela uključujući povremene uzimatelje droga, Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji te Savjetovalište, sklonište i SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja u obitelji. Kroz svoj prikaz rada sa ženama koje su proživjele nasilje stavljaju naglasak na važnost načina rada stručnjaka/kinja te stvaranja konteksta za promjenu.

Naš zadatak i namjera je ovim tekstom se osvrnuti na integraciju žena žrtava nasilja po izlasku iz skloništa. Da bismo uopće došli do glavne teme potrebno je krenuti ispočetka i najprije se dotaknuti ulaska u sklonište, jer prema našem razumijevanju, priprema za izlazak iz skloništa je proces koji započinje samim ulaskom.

Da bi žena koja je izložena nasilju uopće došla u sklonište potreban je jedan velik iskorak. Bilo tko od nas može pokušati samo zamisliti koliko je hrabrosti potrebno da se poduzme jedan takav korak. Iskoračiti iz svog uobičajenog tijeka života, pitati i potražiti pomoć, obratiti se policiji, centru za socijalnu skrb, organizaciji civilnog društva i/ili nekome drugome. Kome god da se najprije obrate, dolazak u sklonište uključuje prijavu nasilja te davanje iskaza policiji. U situaciji gdje druga osoba, počinitelj nasilja, u velikoj mjeri upravlja njezinim životom, skupa sa svim strahovima, brigama, konkretnim životnim i organizacijskim problemima i teškoćama donijeti odluku da nasilje nije nešto što će i dalje trpjeti te da će i konkretno, baš danas, nešto poduzeti je ono što čini značajnu razliku.

Ta pokazana hrabrost, odlučnost, izdržljivost, motivacija za promjenom i vjerovanje u mogućnosti za promjenom su ogromni resursi na koje se uvijek u radu možemo pozvati. Kao što je to proživljeno iskustvo resurs na koji se pozivamo u radu sa svakom žrtvom nasilja,

tako je i naše iskustvo u radu kroz sklonište i savjetovalište te osamostaljivanje korisnica ono na što se u ovom tekstu pozivamo.

Želimo naglasiti da iako u medijskim istupima prevladavaju informacije o problematici nakon izlaska iz skloništa, podaci udruge U.Z.O.R. govore da gotovo sve žene po odlasku iz Skloništa žive samostalan život, zapošljavaju se i neovisne su.

Iako znamo da je kod različitih skloništa/sigurnih kuća praksa različita pri dolasku u sklonište U.Z.O.R.-a obavezna je prijava nasilja. Razumijemo da proces prijave i iskustvo postupanja po prijavi, svjedočenja, ročišta i dr. može potaknuti poriv na izbjegavanje istog. Prijava nasilja je uvjet za smještaj prvenstveno zbog toga što na taj način značajno povećavamo sigurnost žene žrtve nasilja, drugih korisnica, kao i samog smještaja te djelatnica. Tijekom svih postupaka, tu smo za svaku ženu, te ona ima pomoć i podršku psihologinje, socijalne radnice i odvjetnice. Također, tako širimo mrežu podrške koju ima žrtva nasilja i povećavamo mogućnosti koje ima na raspolaganju kroz npr. dostupnost različitih mjera kao što su zabrane prilaska, uspostavljanja posrednog i neposrednog kontakta i dr. Vjerujemo da smo svi koji radimo u različitim sustavima na problematici nasilja u obitelji, u civilnom društvu, policiji, pravosuđu, sustavu socijalne skrbi, zapravo dionici sveobuhvatnog sustava pomoći i podrške žrtvama nasilja te da nam je važno se usmjeriti na to da svojim postupanjima podržavamo žrtvu na putu izlaska iz nasilja.

Također, po samom dolasku u Sklonište važno je razgovarati o očekivanjima koje žrtva ima od samog smještaja te iako je tek došla, o tome kako vidi svoj život nakon izlaska iz Skloništa. Razgovarati o tome kako bi živjela da nema problema koji su prisutni, kako bi htjela živjeti. Važno je razmotriti i dotaknuti se različitih mogućnosti te njenog života koji bi bio u skladu s vrijednostima koje ima. Na taj način postavljamo i period života u skloništu koji je pred njom, kao samo jedan djelić puta kojim želi ići. Dio koji vodi samostalnosti i većoj

kvaliteti i zadovoljstvu življenja.

U radu sa ženama koje su izložene nasilju u obitelji iznimno je važno pažljivo slušati, čuti i nastojati razumjeti kako bismo mogli prepoznati njihove potrebe i zajednički kreirati kontekst u kojem je moguće izaći iz nasilnog odnosa i živjeti bez nasilja.

Pomagati ženama i djeci koja su preživjela nasilje u obitelji je zahtjevan i iscrpljujući put i organizacija koja vodi sklonište može ga uspješno prevladati jedino uz podršku lokalne zajednice, državnih tijela i društva u cjelini, a ponajviše kroz njegovanje svog pristupa u radu o čemu ćemo nešto više reći u nastavku.

Pristup u radu

Kada govorimo o tome kako radimo onda je važno reći da u svakom trenutku rada s korisnicima nastojimo biti svjesne i poštivati minimalne etičke standarde u radu, što znači smanjiti patnju, nuditi mogućnost izbora te osiguravanje slobode i mogućnosti da žrtva sama određuje svoj vlastiti identitet i na kraju, a možda i najvažnije, jest ne činjenje štete. Propitujući i preispitujući svoja djelovanja, svoje stavove i svoje vrijednosti otvaramo se za prepoznavanje stavova, mišljenja i vjerovanja žena te kao kameleoni stavljamo svoje vještine na raspolaganje kako bi one odredile svoje ciljeve i kreirale puteve kojima će ići. Pri tome znamo da ono što istražujemo to i dobivamo, ako se usmjerimo na poteškoće samo njih i vidimo, a ako istražujemo resurse i rješenja onda ih i stvaramo. Uvažavamo specifičnosti svake pojedine osobe te zajedno kreiramo ishode. Činjenica je da stručnjaci često imaju nerealna očekivanja od žrtava, očekuju da budu mirne, staložene, snažne, odlučne s jasnim ciljem i nepokolebljivom voljom za suočavanje sa svim problemima. Upitajmo se koja je onda naša svrha, tko bi u tako dobrom stanju uopće trebao pomagača i zar nije realnije prepoznati da sva ponašanja koja opserviramo imaju svoju svrhu, imaju svoje značenje i da je na nama nastojati to razumjeti umjesto osuđivati.

Svjetska iskustva pokazuju da će žrtva povjerovati u mogućnost pomoći od institucija tek ako institucije pokažu poštovanje prema svakoj njenoj odluci. Informacije koja žrtva dobije u prvom kontaktu od ključne su važnosti za njeno donošenje odluka i proces oporavka. Prvenstveno se odnosi na pravne mogućnosti,

na podatke o skloništima, servisima za pomoć i podršku, ali najvažniji je pristup i način kako razgovaramo sa osobama koje od nas traže pomoć. Imajući to na umu svjesni smo i svoje odgovornosti u cjelokupnom procesu.

Cjelokupni rad u U.Z.O.R.-u je osmišljen na način da potiče samostalnost u donošenju odluka, poštuje autonomiju druge osobe, jača njezino samopoštovanje i činjenici da je „kormilo života“ u njezinim rukama.

Kako radimo?

Izgrađujemo kontekst međusobnog povjerenja, poštovanja i uvažavanja. Predlažemo učenje drugačijih obrazaca, od komunikacije do ponašanja. Pružamo im razliku od onoga od čega su otišle. Ako ćemo koristiti moć, a koju bismo lako mogli koristiti iz pozicije onih koji određuju pravila i onih koji pružaju uslugu (sigurnost...), onda se lako možemo poskliznuti u odnos sličan onome s počiniteljem nasilja. To je odnos neravnopravnosti u kojoj jedna osoba koristi moć za kontrolu, za poslušnost i za jednosmjerno uvažavanje. Prepoznajući opasnost koja slijedi iz takve neravnopravnosti imamo priliku korigirati svoje ponašanje. Način na koji radimo sa ženama žrtvama nasilja uvelike ovisi o tome kakve će odluke ona donositi. Propitujući svoju odgovornost otvaramo vrata novim mogućnostima i novom razumijevanju ponašanja osoba s kojima radimo. Sloboda koju im „dajemo“ ih uči odgovornosti. Naravno da je puno više rizika kada ima puno slobode. Stroga pravila u domu za djecu ili maloljetnike imaju smisla i imaju svoju odgojnu funkciju. Mi ne moramo niti odgajati niti preodgajati žene žrtve nasilja. One su odrasle osobe, kada ih uvažimo kao odrasle osobe, kada ih uključimo u sve procese kao ravnopravne članice, kada im damo slobodu tada gradimo nove puteve i dajemo im priliku za osobnu odgovornost. One su odrasle osobe koje trebaju podršku i razumijevanje, trebaju i čeznu za tim da ih netko čuje i da bude uz njih. Sigurno je lakše raditi u domu ili nekoj ustanovi gdje su jasna i stroga pravila, no zapitajmo se kreiramo li mi pravila da bismo sebi olakšali pod izlikom da je to dobro za korisnike smještaja. Što ako ta pravila ograničavaju slobode? U ljudskoj prirodi je da se protiv pravila buni? Što onda nas motivira da kreiramo pravila umjesto da radimo na odnosu u kojem ćemo htjeti „igrati po pravilima“. Neka su pravila nužna, kao što su pravila kojima brinemo o sigurnosti. Uvažavajući činjenicu da

su žene koje dolaze u sklonište odrasle osobe naša je odgovornost dati im priliku i mogućnost da razviju sve svoje potencijale, a posebno je važno da ne repliciramo odnos moći i da im vjerujemo i dajemo slobodu za donošenje svojih odluka. Ponekad je potrebno pokazati im da vjerujemo u njih kako bi one počele vjerovati sebi. Upitajmo se koristimo li svoju moć i rekreiramo li situacije nejednakosti i korištenja moći za uspostavljanje reda i poštivanje pravila u skloništu? Sigurnost u skloništu i pravila vezana uz sigurnost su iznimno važna no ne smiju biti izgovor za pokazivanjem moći već moraju biti platforma za odgovornost i uspostavljanje povjerenja.

Zapošljavanje, financije, odlazak iz doma

Kako su žene koje dolaze na smještaj u sigurnu kuću međusobno različite po mnogim karakteristikama, tako je i sa samim zaposlenjem, zapošljivošću i financijskim mogućnostima. Važno je napomenuti da je razlog za dolazak u sklonište potreba za sigurnošću. U sklonište žene ne dolaze iz razloga jer nemaju gdje živjeti, dolaze jer su njihova sigurnost i egzistencija ugroženi od strane člana obitelji, najčešće partnera. To znači da su na smještaju bile i žene koje su npr. imale vlastiti stan i/ili kuću ili financije za kupnju prostora za stanovanje. Za njih njihov dom nije bio dom u pravom smislu te riječi, postao je nesigurno mjesto koje je izazivalo osjećaj straha i stalna izloženost traumi te im je bilo važno biti na sigurnom mjestu koje pruža mogućnost oporavka.

Žao nam je zbog žena

koje bi radije izabrale ostanak u kući/stanu u kojem su bile uz našu podršku putem Savjetovališta, no zbog odluke počinitelja nasilja da nastavi živjeti u istom prostoru, nisu imale izbora već napustiti svoj prostor. Nadamo se, i težimo tome, da se u budućnosti pruži veća mogućnost izbora osobama izloženim nasilju da prve biraju gdje će živjeti. Kao i da ta odluka ovisi isključivo o pozitivnim i negativnim stranama koje će odvagnuti same za sebe, neovisno o željama i interesima počinitelja nasilja.

Budući je većina smještenih žena s područja Rijeke i okolice, zaposlene žene nastavljaju sa radom. Često su njihove kolegice i kolege upravo važan dio socijalne mreže i u više su navrata bili ti koji su ih potakli na promjenu.

Naravno da je prilikom sigurnosnog planiranja potrebno uvažiti sve okolnosti i poduzimati razumne mjere opreza koje će doprinositi i objektivnoj sigurnosti i osjećaju sigurnosti. Žene zaposlene u većim organizacijama koriste mogućnosti fleksibilne promjene radnih mjesta kojima im poslodavci izađu u susret.

Sa ženama koje su u trenutku dolaska na smještaj nezaposlene prolazi se djelomična profesionalna orijentacija, uvažava se njihovo školovanje, edukacije, specifična znanja i vještine, dosadašnje radno iskustvo, okolnosti koje su otežale, odnosno i dalje otežavaju pristup tržištu rada. Također, uvažavajući osobne dugoročne i kratkoročne planove koje imaju, kao i edukacijske potrebe, odnosno potrebe za prekvalifikacijom na raspolaganju im je i potrebna podrška. Ovisno o individualnim potrebama to može biti pomoć pri traženju posla, pri pisanju životopisa i zamolbi, trening samoprezentacije i/ili npr. potvrda u svrhu zapošljavanja s obzirom na mogućnost prednosti pri zapošljavanju sukladno Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji. Također, to može biti npr. pomoć i podrška pri uključivanju u tečajeve i/ili programe osposobljavanja. Ovaj dio je prepoznat i kao nadogradnja na uslugu Skloništa te redovito, počevši od 2008. godine kada smo proveli projekt "Osposobljavanje žena – žrtava obiteljskog nasilja za verificirane programe za tražena zanimanja" do 2021. godine i EU projekta "Osnaživanjem i edukacijom do veće socijalne uključenosti", nastojimo omogućiti dodatno usavršavanje za žene kod kojih postoji motivacija i potreba za daljnjim učenjem.

Podrška nakon skloništa

Nakon odlaska iz Skloništa, naravno da i dalje ostajemo u kontaktu i na raspolaganju korisnicama. Ovisno o okolnostima, možemo dogovoriti i kontinuirano praćenje kroz Savjetovalište. Najčešće je to sa ženama i djecom koji su kraći period boravili na smještaju te nakon prestanka potrebe za smještajem imaju i dalje potrebu za kontinuiranim savjetovanjem. Ukoliko za time nema potrebe, dogovaramo periodične susrete vezano za rješavanje tekućih životnih problema. Također, imamo „običaj“ posjetiti bivše korisnice u njihovom kućanstvu, kada nas pozovu, te kao i svake gošće donijeti i simboličan poklončić. Što se tiče „poklončića“ imamo razgranatu mrežu donatora, bilo organizacija, bilo građana

i te donacije najčešće usmjeravamo upravo bivšim korisnicama Skloništa, posebice, onima koji žive u iznajmljenim prostorima i imaju veće životne troškove. To su s jedne strane simbolični znakovi pažnje, a s druge strane ipak rasterećuju kućni proračun i omogućavaju da se financije usmjere u aktivnosti koje doprinose poboljšanju kvalitete života. Važno nam je i organiziranje prigodnih radionica na kojima okupljamo i trenutne i bivše korisnice. Ta aktivnost je trenutno zbog Covid situacije pauzirana, ali radujemo se njenoj obnovi i grupnom druženju. Iznimno nam je važna uključenost bivših korisnica u program, jer su one dobar model i životni primjer onoga što je sve moguće te veliko ohrabrenje i motivacija za sve. Koristimo i ovu prigodu da im zahvalimo! Hvala na svom trudu i pažnji koju poklanjaju drugima!

Svaki korak kojeg napravimo u smjeru u kojem bolje čujemo i razumijemo svaku pojedinu osobu je korak ka boljem društvu.

Duška Car Drljača, *psihologinja*
Paula Bogović, *psihologinja/*
psihoterapeutkinja

Brinemo o kvaliteti provedbe programa na kojima radi osam stručnjaka/inja: pet psihologinja, jedan psiholog, jedan socijalni pedagog i socijalna radnica, od čega dvoje s Europskim certifikatom iz psihoterapije. Stručnjaci zaposleni u Udruzi kontinuirano se usavršavaju kako iz savjetovanja/psihoterapije tako i iz svog područja rada te rada civilnog društva.

Sve usluge su besplatne za korisnike.

mob: 099 502-7553

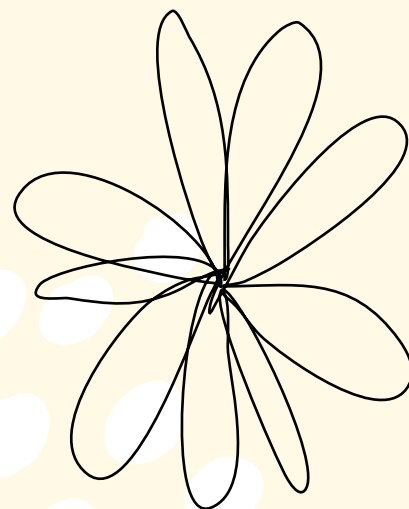
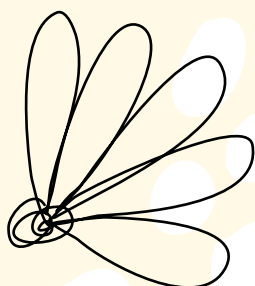
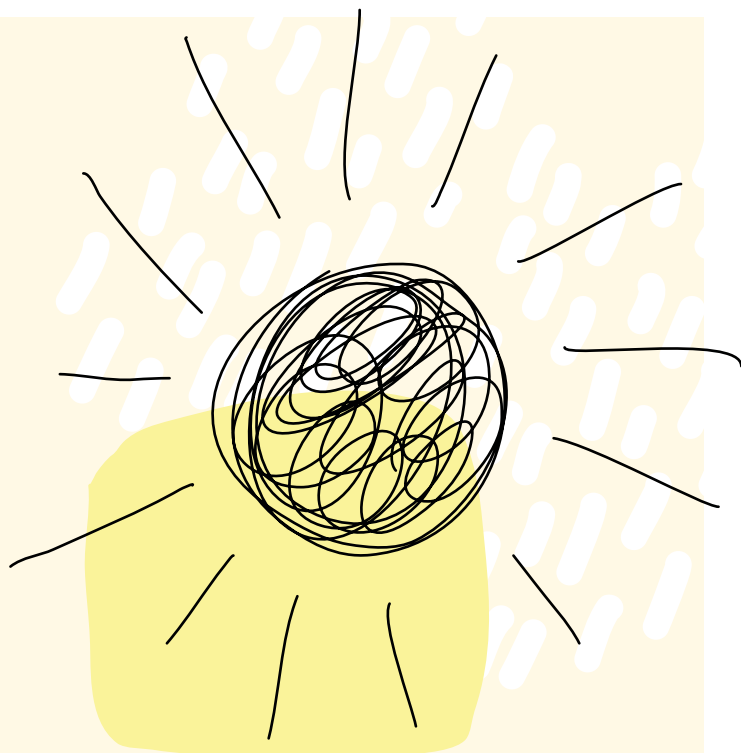
SOS tel: 0800 333 883 fax: 051/321-151

skloniste@udruga-uzor-rijeka.hr

p.p. 154, 51 000 Rijeka

www.udruga-uzor-rijeka.hr

www.facebook.com/udrugauzor

Preporuke za uspješnu reintegraciju žena žrtava nasilja

Priča svake od žena koje su preživjele nasilje je specifična, individualna i drugačija te bi tako trebalo pristupati i njenoj (re)integraciji u društvo, odnosno njenom socijalnom uključivanju. Pristup i metode rada mogu biti različiti, ali dobro je držati se gore spomenutog modela koji ukazuje da je potrebno ženu jačati i reintegrirati kroz rad na njenom zapošljavanju i stanovanju uz omogućavanje adekvatne brige o djeci (ako ih ima). Horizontalna tema koja prožima sve ove segmente je dostupna pravda, odnosno osvještavanje i informiranje žene o njenim pravima te načinima na koji ih može ostvariti. Stručnjaci/kinje koje rade sa žrtvama nasilja mogu za svaku ženu napraviti individualni plan koji će pokriti sve navedene segmente. Naravno, isti ti stručnjaci/kinje moraju igrati aktivnu ulogu u pružanju podrške i motiviranju žene da plan izradi i krene u njegovo ostvarivanje. Prijedlozi aktivnosti za uključivanje u individualni plan:

Zapošljavanje

- prijava na Hrvatski zavod za zapošljavanje (dalje u tekstu: HZZ)
- edukacija o pisanju životopisa i molbi za posao (na HZZ - u, online, u lokalnim organizacijama civilnog društva)
- redovno praćenje relevantnih mrežnih stranica na kojima se objavljuju slobodna radna mjesta
- procjena za prekvalifikacijom ili dodatnom edukacijom
- dodatna edukacija iz područja radnog prava

Stanovanje

- informiranje žene koja izlazi iz nasilja o mogućnostima stambenog zbrinjavanja na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini
- informiranje žene koja izlazi iz nasilja o mogućim subvencijama, olakšicama i pravima iz sustava socijalne skrbi te socijalnog programa lokalne samouprave
- pružanje podrške u prikupljanju informacija i dokumentacije za stambeno zbrinjavanje
- aktivno traženje adekvatne nekretnine za

najam

- stručnjaci/kinje koji pružaju besplatnu pravnu pomoć mogu pomoći ženi u procesu najma stana (provjera uvjeta u ugovoru o najmu, informiranje o pravima)
- procjena potreba za izradu sigurnosnog plana za svaki novi prostor u kojem žena (s djecom) živi

Skrb o djeci

- prijava djece za jaslice/vrtić/školu
- informiranje žene koja izlazi iz nasilja o mogućim subvencijama, olakšicama i pravima iz sustava socijalne skrbi te socijalnog programa lokalne samouprave, a vezano uz brigu o djeci
- informiranje kod lokalnih organizacija civilnog društva o mogućnostima i aktivnostima koje nude za djecu, mlade i roditelje (radionice, edukacije, organizacija slobodnog vremena, pomoć u učenju...)
- dodatna edukacija o pravima roditelja

Uz sve navedeno, važno je ženu koja izlazi iz nasilnog odnosa ili skloništa uputiti na mjesta gdje može dobiti besplatnu primarnu pravnu pomoć¹, prvenstveno vezano za procese razvoda, dodjele skrbništva, određivanje alimentacije te podjele eventualne imovine.

.....

1 Vidi Prilog na kraju Priručnika.

Dodatni osvrt na politiku stambenog zbrinjavanja i zapošljavanja žrtava nasilja u obitelji

Država, odnosno lokalna i regionalna samouprava pokušavaju na određene načine i u određenoj mjeri potpomoći stambeno zbrinjavanje i zapošljavanje žrtava nasilja.

Rješavanje stambenog pitanja

Za osobe koje su proživjele nasilje, a koje nemaju riješeno stambeno pitanje, upravo njegovo rješavanje može biti jedno od najvažnijih, ali i najzahtjevnijih stavki u životu nakon nasilja.

Za „prvu ruku“ od pomoći mogu biti neke mjere iz sustava socijalne skrbi koje se ostvaruju posredstvom centra za socijalnu skrb, poput jednokratne naknade. Također, žrtve pomoć mogu potražiti iz nekih alternativnih izvora, kao iz fonda #spasime.²

Jedinice lokalne i regionalne samouprave također često imaju u svojim socijalnim programima mjere koje su primjenjive ili čak posebno osmišljene za pomoć žrtvama nasilja u obitelji. To, primjerice, mogu biti mjere poput sufinanciranja troškova najma stana, sufinanciranja režijskih troškova, troškova ogrjeva i slično. One su vrlo razlikuju između pojedinih gradova/županija, kao i uvjeti za njihovo ostvarivanje, stoga se o mogućnostima za ostvarivanje ovog načina pomoći pri rješavanju stambenog pitanja potrebno informirati u jedinici lokalne i područne samouprave na čijem području osoba stanuje ili namjerava trajnije stanovati.

Posebnu mjeru stambenog zbrinjavanja žrtava nasilja u obitelji provodi Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje³ i to na području cijele Republike Hrvatske, davanjem u najam odgovarajuće stambene

jedinice. Sredstva za troškove smještaja korisnika osiguravaju se u državnom proračunu Republike Hrvatske, ako ih osoba sama ne može snositi.

Osoba koja ima status žrtve nasilja u obitelji može podnijeti zahtjev za stambeno zbrinjavanje nadležnom upravnom tijelu u županiji ili nadležnom upravnom tijelu Grada Zagreba tijekom cijele godine.⁴ Ukoliko bude doneseno pozitivno rješenje o stambenom zbrinjavanju, ono se donosi u trajanju najduže do dvije godine te se dostavlja Središnjem državnom uredu na izvršenje.

Što se tiče uvjeta za ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje, oni su sljedeći:

- pravomoćna sudska presuda o počinjenom nasilju u obitelji prema podnositelju zahtjeva
- da podnositelj zahtjeva nema u vlasništvu ili suvlasništvu drugu useljivu obiteljsku kuću ili stan na području Republike Hrvatske
- da podnositelj zahtjeva nema dovoljno sredstava za osiguranje odgovarajuće stambene jedinice nužne za stanovanje, a istu ne može ostvariti svojim radom, dohotkom od imovine, od obveznika uzdržavanja ili na drugi način, odnosno kada ukupni dohodak i ukupni primici podnositelja zahtjeva i punoljetnih članova njegova kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos od jedne proračunske osnovice (koja za 2021. godinu iznosi 3,326,00 kuna)

2 Više informacija dostupno na mrežnoj stranici: <http://spasi.me/>, putem e-maila: fond.spasime@solidarna.hr ili na broju telefona: 01/5544-722

3 Temeljem čl. 45. Zakona o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima (NN, 106/18 i 98/19).

4 Kontakte nadležnih tijela za svaku od županija, odnosno Grad Zagreb, možete pronaći ovdje: <https://sduosz.gov.hr/pristup-informacijama/stambeno-zbrinjavanje-1238/nadleznost-u-postupcima-rjesavanja-o-pravu-na-stambeno-zbrinjavanje-1244/1244>

- preporuku nadležnog centra za socijalnu skrb o potrebi stambenog zbrinjavanja žrtve nasilja u obitelji.

Prema podacima koje smo prikupili od upravnih tijela u županijama odnosno u Gradu Zagrebu, u posljednje dvije godine (2019. i 2020.), ukupno je na području Republike Hrvatske podneseno 70 ovakvih zahtjeva⁵, dok ih je u istom razdoblju pozitivno riješeno 40.

Posebno bismo istaknuli da u promatranom dvogodišnjem razdoblju čak u 10 hrvatskih županija nije podnesen niti jedan zahtjev. Navedeno nas dovodi do zaključka da vrlo vjerojatno žrtve nasilja u obitelji nisu niti upoznate s mogućnošću ovakvog načina stambenog zbrinjavanja.

Osim gore opisanog (privremenog) zbrinjavanja žrtava nasilja u obitelji, osoba koja ima status žrtve nasilja u obitelji može ostvariti i pravo na trajno stambeno zbrinjavanje, ali (samo) na potpomognutim područjima i područjima od posebne državne skrbi. Prijava za trajno stambeno zbrinjavanje također se podnosi nadležnom upravnom tijelu u županiji odnosno Gradu Zagrebu, svake godine u roku od 1. siječnja do 31. siječnja.⁶

.....

5 Od toga se oko 1/3 zahtjeva (točnije, 23 zahtjeva) odnosi na Grad Zagreb. U 2019. godini na području Grada Zagreba broj podnesenih zahtjeva bio je jednak broju pozitivno riješenih (13 zahtjeva), dok je u 2020. godini podneseno 10, a pozitivno riješena 2 zahtjeva. Situacija manjeg broja riješenih zahtjeva u 2020. godini povezana je s posljedicama potresa koji je u ožujku 2020. godine pogodio Zagreb.

Po broju podnesenih zahtjeva slijedi Osječko-baranjska županija gdje je u promatranom dvogodišnjem razdoblju podneseno 18, a odobreno 6 zahtjeva.

To su ujedno jedine dvije jedinice regionalne samouprave u kojima je broj podnesenih zahtjeva u promatranom dvogodišnjem razdoblju dvoznamenkast.

6 Više informacija dostupno je na: <https://sduosz.gov.hr/ucestala-pitanja-i-odgovori/stambeno-zbrinjavanje-zrtava-nasilja-u-obicelji/1165>

Zapošljavanje

Ekonomska neovisnost također je jedna od važnih pretpostavki za uspješan odlazak od nasilnika. Ženama kojima nasilnici često godinama zabranjuju da se školuju i rade, kojima je uskraćivan pristup kućnom budžetu i nad kojima su vršeni drugi oblici ekonomskog nasilja, ekonomska neovisnost je zbog toga, kao i zbog dugog izostanka s tržišta rada i zbog poteškoća s organiziranjem (prvenstveno predškolske) skrbi za djecu, ponekad teško dostupna.

Pri pronalasku zaposlenja osobama koje su proživjele nasilje mogle bi od pomoći biti mjere aktivne politike zapošljavanja koje se ostvaruju posredstvom Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Radi se o različitim skupinama mjera kao što su primjerice potpore za zapošljavanje, za samozapošljavanje, za usavršavanje, obrazovanje i osposobljavanje.⁷ One su osmišljene kako bi osjetljivim/ciljanim društvenim skupinama olakšale zapošljavanje na različite načine – bilo da se radi o pružanju mogućnosti stjecanja određene (profesionalne) kvalifikacije, bilo da se radi o dodjeli određenih novčanih sredstava za samozapošljavanje (pokretanje vlastitog posla) ili o davanju određenih novčanih sredstava poslodavcu koji odluči zaposliti pripadnika ciljane skupine ili pak o nekom drugom načinu olakšavanja ulaska i opstanka na tržištu rada.

Poticanje zapošljavanja se, osim kroz aktivnu politiku zapošljavanja, provodi i kroz druge aktivnosti, kao što su aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i razvoja karijere te posredovanja pri zapošljavanju.

Neke od mjera aktivne politike zapošljavanja (kao što je, primjerice, mjera javnog rada) prepoznaju upravo žrtve obiteljskog nasilja kao posebnu ciljanu (pod)skupinu koja može koristiti tu mjeru.

Status žrtve nasilja u obitelji dokazuje se potvrdom/rješenjem ili drugim dokumentom nadležnih institucija (suda, centra za socijalnu skrb, skloništa) iz kojeg je vidljivo da se radi o posebnom statusu žrtve nasilja u obitelji.

Statistički podatci o korištenju mjera od strane žrtava nasilja, prikupljeni od HZZ-a, pokazuju kako slijedi:⁸

GODINA	UKUPAN BROJ NEZAPOSLENIH ŽRTAVA OBITELJSKOG NASILJA PRIJAVLJENIH HZZ-u	UKUPAN BROJ ŽRTAVA OBITELJSKOG NASILJA UKLJUČEN U MJERE AKTIVNE POLITIKE ZAPOS LJAVANJA	od toga muškarci	od toga žene	NAJVIŠE KORIŠTENA MJERA
2018.	195	35	10	25	potpore za zapošljavanje (9)
2019.	165	10	0	10	javni rad (8) potpore za zapošljavanje (2)
2020.	135	6	0	6	javni rad (3) potpore za zapošljavanje (3)

7 Više o mjerama i njihovim vrstama dostupno je na mrežnoj stranici: <https://mjere.hr/>

8 Prilikom promatranja ovih podataka treba uzeti u obzir i da su neke osobe uključivane u mjere aktivne politike kroz jednu osnovu (npr. kao osoba s invaliditetom ili dugotrajno nezaposlena osoba) iako su zapravo pripadnici još neke osjetljive skupine na tržištu rada (npr. žrtve nasilja u obitelji). Imajući u vidu višestruku diskriminaciju, naročito kod žena s invaliditetom i povećanog rizika od partnerskog i obiteljskog nasilja, razvidno je da se među žrtvama nasilja u obitelji nalazi i određeni broj osoba s invaliditetom, posebice žena.

Iz tablice razvidan je pad broja nezaposlenih žrtava obiteljskog nasilja evidentiranih u evidenciji HZZ-a, kao i pad postotka žrtava nasilja koje koriste mjere aktivne politike zapošljavanja.

Smatramo da predmetni pad nikako ne ukazuje na pad nasilja u obitelji budući da statistike koje prate broj prijavljenih oblika nasilničkih ponašanja unutar obitelji pokazuju suprotno.⁹ Iako ne možemo sa sigurnošću zaključiti zašto je broj osoba koje su pri HZZ-u evidentirane kao žrtve obiteljskog nasilja i koje kao takve koriste mjere aktivne politike zapošljavanja u opadanju, iskustvo rada sa žrtvama nasilja daje nam neka moguća obrazloženja:

- problem uvjeta posjedovanja potvrde kojom se dokazuje status žrtve nasilja
Da bi žrtva obiteljskog nasilja kao takva mogla koristiti mjeru aktivne politike zapošljavanja, mora taj status dokazati potvrdom/rješenjem ili drugim dokumentom nadležnih institucija (suda, centra za socijalnu skrb, skloništa). Neke žrtve iz čitavog niza razloga nisu spremne niti u mogućnosti prijaviti odnosno procesuirati nasilje do one mjere/na način koji bi im omogućio da raspolažu potvrdom o tome da su žrtve nasilja. Također, neke od njih jednostavno ne žele biti „etiketirane“ te im je nelagodna pomisao da na radnom mjestu budu stigmatizirane kao žrtve i da okolnosti iz njihovog privatnog života na taj način budu predstavljene poslodavcu.
- nedovoljna informiranost žrtava, ali i poslodavaca, o dostupnim mjerama
U tom kontekstu pozivamo sve vas koji čitate ovaj priručnik da ove informacije podijelite sa žrtvama nasilja u obitelji odnosno da ih uputite da se dodatno informiraju pri HZZ-u. Posebno je potrebna dodatna suradnja između savjetovališta i skloništa za žene žrtve nasilja i HZZ-a.¹⁰

9 Prema podacima iz Izvješća pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2018., 2019. i 2020. godinu već godinama imamo trend pada broja prijavljenih prekršaja nasilja u obitelji, uz istovremeni rast kaznenih djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama. Ako zbrojimo evidentirane prekršaje i kaznena djela, u 2018. godini bilo ih je 13.470, u 2019. godini 14.086, a u 2020. godini 14.286.

10 Što je i jedan od zaključaka istraživanja koje je provela Ženska soba, o čemu više možete pročitati u publikaciji Ženske sobe- Centra za seksualna prava: Korak bliže zapošljavanju - stavovi poslodavaca o zapošljavanju žrtava nasilja u obitelji, Zagreb, 2019., dostupno na: <http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/aktivnosti/izdavastvo/>

- negativni stavovi poslodavaca o zapošljavanju žrtava nasilja
Jedan (nezanemariv) udio poslodavaca iz različitih razloga, od kojih je dio vezan i uz predrasude o žrtvama nasilja, ustvari ne želi koristiti mjere aktivne politike zapošljavanja. Navedeno nam pokazuje koliko još trebamo raditi na osvještavanju javnosti o problemu (rodno uvjetovanog) nasilja i suzbijanju predrasuda.¹¹

Što se tiče korištenja nekih drugih usluga iz nadležnosti HZZ-a, u 2020. godini 5 žrtava nasilja u obitelji bilo je uključeno u radionice aktivnog traženja posla, što iznosi 3,7% od ukupnog broja prijavljenih u njihovoj evidenciji. U prethodnoj godini u radionice je uključeno 18 žrtava nasilja u obitelji (10,9%).

Tijekom 2020. godine, 8 nezaposlenih osoba (5,9%) koje pripadaju ovoj osjetljivoj skupini bilo je uključeno u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene preostalih radnih i općih sposobnosti, slično kao i prošle godine (4,8%), dok su u cilju unapređenja kompetencija i poboljšanja zapošljivosti 4 osobe – žrtve nasilja u obitelji (3%) bile uključene u obrazovne aktivnosti van mjera aktivne politike zapošljavanja.

U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine posredovanjem HZZ-a zaposleno je 55 osoba - žrtava nasilja u obitelji (40,7%), dok su u istom razdoblju 2019. godine zaposlene 73 osobe (44,2%), a tijekom 2018. godine 91 osoba (46,6% od ukupnog broja prijavljenih osoba – žrtava nasilja).

Primjenjujući rodno osjetljivi pristup i imajući u vidu činjenicu da su žrtve nasilja u obitelji u većini slučajeva žene, Zavod je imenovao koordinatorice, posebno specijalizirane savjetnice za zapošljavanje u sva 22 ureda. Koordinatorice su kontakt osobe kojima druge institucije ili organizacije mogu upućivati žrtve nasilja u obitelji i u svom radu primjenjuju principe povjerljivosti i zaštite osobnih podataka žrtava nasilja u obitelji. Koordinatorice rade s nezaposlenim osobama – žrtvama nasilja u obitelji na pripremi za zapošljavanje kroz osnaživanje njihovog radnog potencijala i povećanje kompetencija za aktivno traženje posla. Na taj je način HZZ unaprijedio rad s ovom osjetljivom skupinom pružajući adekvatne i

11 Ibidem.

pravovremene usluge, kao i osnažio suradnju između HZZ-a i skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji.

Također, savjetnici za zapošljavanje u svim uredima pružaju nezaposlenim osobama - žrtvama nasilja u obitelji usluge individualnog savjetovanja i konzultacija kako bi se sa svakom pojedinom osobom što bolje definirao profesionalni plan/sporazum, koji sadrži popis poslova i zanimanja koje nezaposlena osoba može obavljati prema njezinim utvrđenim stručnim, radnim i osobnim mogućnostima. Uz

to, osobu se informira o pravima i obavezama koje ima, te koje će provoditi u suradnji sa HZZ-om, a u cilju zapošljavanja i uključivanja u mjere aktivne politike zapošljavanja unutar utvrđenih rokova. Prilikom individualnih konzultacija nezaposlene osobe – žrtve obiteljskog nasilja od savjetnika za zapošljavanje mogu dobiti informacije o slobodnim radnim mjestima, mogućnostima uključivanja u obrazovne programe, kao i u radionice, kako bi unaprijedili svoje radne i socijalne vještine te time povećali svoje mogućnosti na tržištu rada.

Pravni aspekti

U procesu suočavanja s nasiljem, pitanja vezana uz procesuiranje nasilja (u prekršajnom pravnom ili kaznenopravnom smislu) nikako nisu jedina pitanja s kojima se žrtve nasilja susreću. Ako partneri imaju zajedničku djecu gotovo uvijek su prisutna i pitanja vezana uz prestanak bračne ili izvanbračne zajednice, roditeljsku skrb, uzdržavanje (alimentaciju) i sl. U nastavku ćemo vas provesti kroz ove važne teme:

Razvod braka

Brak se razvodi u sudskom postupku. Postupak se ponešto razlikuje za slučajeve u kojima bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu od slučajeva u kojima nemaju zajedničke djece ili su djeca punoljetna. Krenimo od slučaja kad bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu.

Razvod braka – ako bračni drugovi imaju zajedničko maloljetno dijete/djecu

Obvezno savjetovanje

Ako bračni drugovi imaju zajedničko maloljetno dijete, postupak razvoda kreće od nadležnog centra za socijalnu skrb (dalje: CZSS).¹² Postupak koji se provodi pred centrom za socijalnu skrb, kao svojevrsni predkorak u postupku razvoda braka, zove se obvezno savjetovanje. Kao što sam naziv govori – ovo savjetovanje je obvezno i ne može se preskočiti.¹³ Ono se pokreće na temelju zahtjeva stranke (jednog od roditelja), a koji se podnosi u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik.¹⁴

Obvezno savjetovanje zamišljeno je kao oblik pomoći članovima obitelji pri donošenju sporazumne odluke o obiteljskim odnosima, u ovom slučaju – o roditeljskoj skrbi. Dakle, osnovni je cilj obveznog savjetovanja koje se provodi prije razvoda braka da se roditelji sporazumiju o uređenju roditeljske skrbi, odnosno o svim važnim pitanjima vezanima uz dijete, npr. s kojim će roditeljem na kojoj adresi dijete stanovati, koliko će često, kada i gdje vidati drugog roditelja i provoditi vrijeme s njim, koliki će iznos uzdržavanja plaćati roditelj

.....

¹² Čl. 321. st. 2. Obiteljskog zakona (NN 103/15, 98/19), dalje u tekstu: ObZ: Obvezno savjetovanje provodi stručni tim centra za socijalnu skrb nadležnog prema mjestu djetetova prebivališta, odnosno boravišta, ili prema mjestu zadnjeg zajedničkog prebivališta, odnosno boravišta bračnih ili izvanbračnih drugova.

¹³ Naravno, uvijek postoje određene iznimke: prema čl. 329. st. 4. ObZ-a, obvezno savjetovanje prije razvoda braka ne provodi se u odnosu na bračnog druga ili oba bračna druga lišena poslovne sposobnosti, ako nisu u stanju shvatiti značenje i posljedice postupka niti uz stručnu pomoć; u odnosu na bračnog druga nesposobnog za rasuđivanje ili onog koji je nepoznatog prebivališta i boravišta.

¹⁴ Kako stoji na mrežnim stranicama CZSS Rijeka, gdje možete pronaći i obrazac zahtjeva, „uz zahtjev za obvezno savjetovanje potrebno je priložiti vjenčani list, rodni list za maloljetnu djecu, pristojbu u državnim biljezima u iznosu od 20 kn, a poželjno bi bilo već na prvi termin razgovora donijeti plan roditeljske skrbi.“ <http://eumis.css-ri.hr/ViewRequest.aspx?requestID=1846>

s kojim dijete ne živi.¹⁵ Ako se sporazum postigne, on se unosi u obrazac koji se zove Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.¹⁶

U postupku obveznog savjetovanja sudjeluju članovi obitelji osobno bez punomoćnika, a provodi ga stručni tim centra za socijalnu skrb – pravnik i socijalni radnik i/ili psiholog.

Prije no što krenemo dalje u opis postupka obveznog savjetovanja, napomenut ćemo da važeći Obiteljski zakon ne propisuje zaseban postupak za obitelji u kojima je prisutno obiteljsko nasilje, već prilagođava

.....

¹⁵ Ovo je pojednostavljeni prikaz sadržaja obveznog savjetovanja. Prema čl. 325. Obiteljskog zakona, sadržaj obveznog savjetovanja prije razvoda braka jest:

1. upoznavanje bračnih drugova o mogućnosti bračnog savjetovanja
2. upoznavanje bračnih drugova o pravnim i psihosocijalnim posljedicama razvoda braka u odnosu na njih i djecu
3. upućivanje bračnih drugova da su dužni voditi računa o djetetovoj dobrobiti prigodom uređenja spornih obiteljskih odnosa
4. upoznavanje bračnih drugova sa sadržajem plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i pružanje pomoći ako to zahtijevaju
5. upoznavanje s prednostima obiteljske medijacije i informiranje bračnih drugova o dostupnim obiteljskim medijatorima
6. informiranje bračnih drugova koji se namjeravaju razvesti o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije ako nisu postigli sporazum, odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i
7. upoznavanje bračnih drugova s postupkom radi razvoda braka pokrenutog tužbom jednog od bračnih drugova.

Ako stručnjaci CZSS posumnjaju da su u obitelji ugrožena prava i dobrobit djeteta ili posumnjaju na obiteljsko nasilje, na sadržaj obveznog savjetovanja neće se primijeniti odredbe pod 1., 4., 5. i 6.

¹⁶ Primjer obrasca – Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi moguće je pronaći unutar Pravilnika o obveznom sadržaju obrasca Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (NN 123/2015). Dostupan je na mrežnoj stranici: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_11_123_2345.html

onaj osnovni. Kako i koliko će, unutar zakonskog okvira, obvezno savjetovanje biti prilagođeno/drugačije provedeno s obzirom na nasilje u obitelji, uvelike ovisi o situaciji unutar obitelji, ali i procjeni stručnog tima CZSS-a. To u praksi ponekad stvara značajne probleme. Naime, iako postoje obitelji u kojima, unatoč tome što se dogodio neki oblik nasilja, odnosi moći nisu značajno poremećeni te strana koja je bila žrtva smatra da želi i može proći kroz postupak obveznog savjetovanja, da prava djece nisu ugrožena od strane drugog roditelja te da je moguće među roditeljima postići sporazum o roditeljskoj skrbi – postoje i potpuno drugačije situacije. Ponekad su život i zdravlje roditelja i djece koja su i sama pretrpjela nasilje ili svjedočila nasilju među roditeljima izravno ugroženi i svaki susret ili oblik komunikacije roditelja izazvat će stres, šok, strah i reaktivirati traumu. Odnosi moći ponekad su toliko poremećeni da roditelj koji je bio žrtva nasilja jednostavno nije u poziciji da bi bilo kakvi pregovori i sporazumi (koji u svojoj naravi podrazumijevaju da su stranke ravnopravne) uopće bili mogući. Problem nastaje ako stručni tim CZSS-a ne prepozna stvarno stanje unutar obitelji te obitelj u kojoj se događa obiteljsko nasilja tretira na jednak način kao obitelj u kojoj nije bilo nasilja, odnosno od obitelji unutar koje postoje konflikti, ali ne i nasilje. Moramo biti svjesni da nasilnik gotovo nikada neće priznati svoje ponašanje niti za njega preuzeti odgovornost, a sudski postupci u kojim se utvrđuje je li nasilje uistinu bilo počinjeno spori su i dugi i obično prođu godine prije nego pravomoćnom presudom bude utvrđeno počinjenje nasilja. Stoga, pred stručnim timom CZSS-a zaista nije lak posao. Ali, inzistiranje na postizanju sporazuma u slučajevima obiteljskog nasilja može imati značajne posljedice upravo za one čiji bi nam interes trebao biti na prvom mjestu – za djecu. Stoga smo mišljenja da bi se CZSS u donošenju procjene o tome kada će postupak prilagoditi zbog tvrdnji o postojanju nasilja u obitelji značajno trebao

oslanjati na procjenu same žrtve. Ukoliko se ona u postupku obveznog savjetovanja ne osjeća ravnopravnom i sigurnom, ukoliko je zastrašivana ili pod utjecajem prijetnji od strane (uskoro bivšeg) bračnog druga – inzistiranje na pokušavanju postizanja sporazuma ne samo da nema nikakvog smisla, nego će je skoro sigurno dovesti u stanje sekundarne viktimizacije: osim što je pretrpjela nasilje u obitelji, sada će imati osjećaj da joj ni institucije ne vjeruju te da ju „guraju“ u postizanje sporazuma unutar kojeg ni ona ni njena djeca neće biti dostatno zaštićena. Naravno, vrlo je važno da i sama žrtva jasno iskomunicira kako se osjeća i da CZSS upozna s činjenicom da je doživjela ili još uvijek doživljava nasilje. Svakako smo mišljenja i da bi se pri sljedećim zakonskim izmjenama sam zakonski okvir trebao više prilagoditi svemu rečenom, ali i relevantnim međunarodnim izvorima.¹⁷

.....

17 Tako Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, NN 3/2018 u čl. 31. propisuje da će stranke (misli se na države koje su stranke Konvencije) poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije. Kako stoji u Pojašnjavajućem izvješću uz Konvenciju (str. 64.), „cilj ove odredbe jest osigurati da pravosudne vlasti ne izdaju naloge za kontakt, a da prethodno ne uzmu u obzir pojave nasilja koje pokriva opseg ove Konvencije. (...). Uz ostale čimbenike, pojave nasilja nad nenasilnim skrbnikom kao i nad samim djetetom moraju se uzeti u obzir kad se donose odluke o skrbništvu i opsegu prava posjeta ili kontakta.“ Isti članak propisuje obvezu država članica da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.

Izvor: Štimac Radin, H. (ur.), Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Pojašnjavajuće izvješće (neslužbeni prijevod), Ured za ravnopravnost spolova RH, Biblioteka Ona, Zagreb, 2014., dostupno na:

<https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20C5%BEena-ma%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>

Nadalje, u Prijedlogu rezolucije Europskog parlamenta o posljedicama nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama i prava skrbništva po žene i djecu (2019/2166(INI)) stoji da, iako su u načelu zajedničko skrbništvo i nenadzirani posjeti poželjni kako bi se zajamčilo da roditelji uživaju jednaka prava i jednaku odgovornost te kako bi se zaštitili najbolji interesi djeteta, nasilje koje vrše partneri u

Nastavimo s opisom postupka obveznog savjetovanja. Dakle, nakon što zaprimi zahtjev, CZSS će za provođenje obveznog savjetovanja zakazati sastanak i pozvati stranke. Iznimno, ako CZSS procijeni da u okolnostima konkretnog slučaja zajednički sastanak ne bi bio svrhovit ili ako to jedna ili obje stranke iz opravdanih razloga zahtijevaju, zakazat će se i provesti odvojeni razgovori sa strankama. Drugim riječima, ako postoji povijest nasilja u obitelji ili bilo koji drugi opravdani razlog **stranka može zahtijevati da se savjetovanje odvija na način da ona i protustranka ne budu istovremeno nazočni, već da CZSS s njima održi odvojene razgovore.** U postupku obveznog savjetovanja može se djetetu omogućiti izražavanje mišljenja uz pristanak njegovih roditelja.

Po okončanju obveznog savjetovanja CZSS dužan je sastaviti izvješće u kojem se navodi:

1. tko je sudjelovao u postupku
2. spremnost svake stranke na sporazumno rješavanje spora
3. spremnost svake stranke na sudjelovanje u obiteljskoj medijaciji
4. tko namjerava pokrenuti sudski postupak
5. jesu li bračni drugovi upoznati s pravnim posljedicama nepostizanja sporazuma,

.....

intimnim vezama očito nije spojivo sa zajedničkim skrbništvom i skrbi zbog njegovih teških posljedica za žene i djecu, uključujući opasnost od radikalnih činova poput ubojstva žene i djece; naglašavajući da su pri utvrđivanju aranžmana za dodjelu skrbništva i prava na posjećivanje djece najvažniji zaštita žena i djece od nasilja i ono što je najbolje za dijete te da spomenuto ima prednost pred drugim kriterijima. Također, naglašava se da je najbolja alternativa dodjela isključivog skrbništva nenasilnom partneru, najčešće majci, kojom se sprječava daljnje nasilje i sekundarna viktimizacija žrtava.

Ovaj prijedlog važan je i jer naglašava mnoge druge važne činjenice koje naše institucije ponekad ne razumiju, kao npr. da pravo svakog djeteta na održavanje kontakta s oba roditelja, koje proizlazi iz članka 8. Europske konvencije o ljudskim pravima i članka 9. Konvencije o pravima djeteta, može biti ograničeno kako bi se zajamčilo ono što najbolje za dijete.

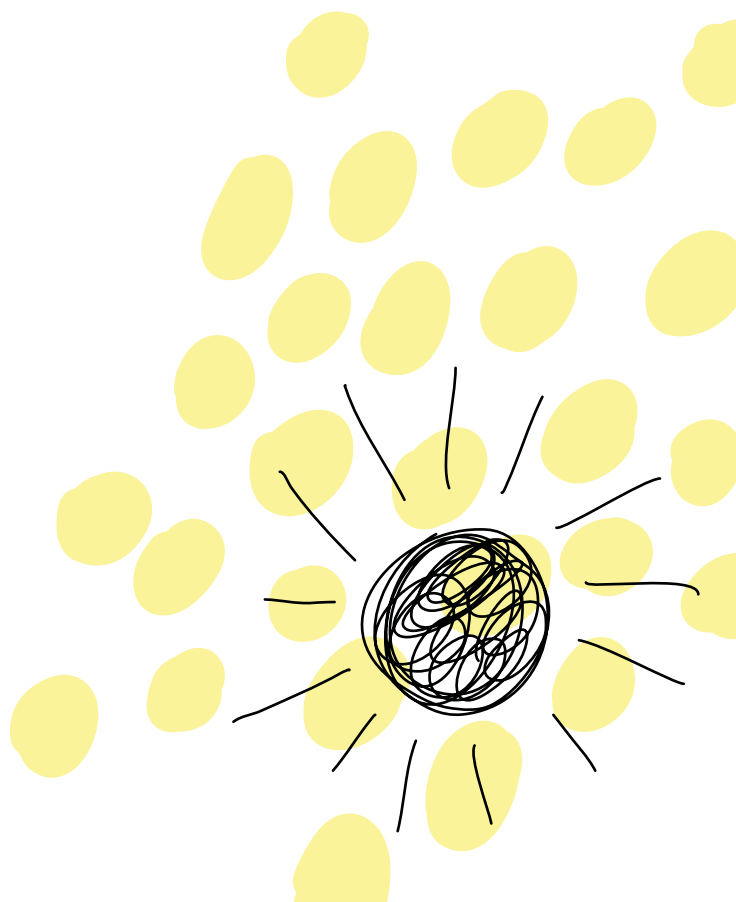
Prijedlog dostupan na:

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/CJ02/PR/2021/02-22/1222675HR.pdf

odnosno plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

6. tvrdnje o obiteljskom nasilju, ako se navode, te ocjena o mogućnosti ravnopravnog sudjelovanja stranaka u postupku obiteljske medijacije.

Izvješće o obveznom savjetovanju dostavlja se strankama prema pravilima o osobnoj dostavi najkasnije u roku od šezdeset dana od dana primitka zahtjeva za provođenje obveznog savjetovanja.

Nakon obveznog savjetovanja

Što će se događati nakon obveznog savjetovanja, odnosno koji će biti sljedeći korak ovisi o ishodu obveznog savjetovanja, odnosno o tome jesu li se roditelji sporazumjeli o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

- ako su se roditelji sporazumjeli o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

Ako su se roditelji sporazumjeli o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi mogu odmah prijeći na završni korak, odnosno nadležnom sudu podnijeti **sporazumni zahtjev za razvod braka** (postupak sporazumnog razvoda braka detaljnije je opisan dalje u tekstu pod naslovom Prijedlog za sporazumni razvod braka).

- ako se roditelji nisu sporazumjeli o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

Ako roditelji u postupku obveznog savjetovanja ne postignu sporazum o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, CZSS će ih (u pravilu) uputiti da pokušaju postići sporazum u postupku obiteljske medijacije. Osim toga, CZSS će ih upozoriti da će sud u postupku radi razvoda braka pokrenutog tužbom jednog od bračnih drugova po službenoj dužnosti:¹⁸

1. donijeti odluku s kojim će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi, o ostvarivanju osobnih odnosa s drugim roditeljem te o uzdržavanju djeteta
2. omogućiti djetetu izražavanje mišljenja (sukladno članku 360. ObZ-a)
3. djetetu imenovati posebnog skrbnika¹⁹ (sukladno članku 240. st. 1. t. 2. ObZ-a).

Dakle, ako roditelji koji imaju zajedničko maloljetno dijete ne uspiju postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi kroz postupak obveznog savjetovanja, bit će upućeni u obiteljsku medijaciju. U tom smislu, obiteljska

¹⁸ "Po službenoj dužnosti" znači da je sud dužan odlučiti o navedenim pitanjima čak i ako stranke same to ne zatraže/ne predlože.

¹⁹ Posebni skrbnik se u razgovornom jeziku ponekad naziva i "dječji odvjetnik". On se imenuje sa svrhom da bi u pojedinom postupku u kojem se odlučuje o pravima djeteta (u ovom slučaju u postupku razvoda braka) zastupao **interese djeteta**. Dake, njegova je uloga da u postupku koji se vodi pred sudom vodi brigu o zaštiti prava i interesa djeteta.

medijacija predstavlja (dodatni) pokušaj da se roditeljima pomogne postići sporazum. Obiteljska medijacija ipak se neće provoditi baš uvijek, odnosno postoje određene iznimke propisane u članku 332. ObZ-a.²⁰ Jedan od tih slučajeva je i kada stručni tim centra za socijalnu skrb ili obiteljski medijator procijene da zbog obiteljskog nasilja nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku medijacije.

U slučaju da CZSS ili medijator procijene da nije potrebno provoditi medijaciju, stranka odmah nakon obveznog savjetovanja (u kojem nije postignut plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi) može tužbom sudu pokrenuti parnični postupak²¹ radi razvoda braka (postupak radi razvoda braka pokrenutog tužbom detaljnije je opisan dalje u tekstu pod naslovom Postupak radi razvoda braka temeljem tužbe).

Napominjemo još jednom da je sporazumni razvod braka moguć samo ako je postignut plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Ako nije, onda je druga mogućnost samo razvod pokrenut tužbom jednog bračnog druga. Povodom takve tužbe, sud će (osim o samom razvodu braka) obvezno odlučiti i o tome s kojim

.....
²⁰ Obiteljska medijacija se ne provodi:

1. u slučajevima kada prema procjeni stručnog tima centra za socijalnu skrb ili obiteljskog medijatora zbog obiteljskog nasilja nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku medijacije
2. ako su jedan ili oba bračna druga lišeni poslovne sposobnosti, a nisu u stanju shvatiti značenje i pravne posljedice postupka ni uz stručnu pomoć
3. ako su jedan ili oba bračna druga nesposobni za rasuđivanje i
4. ako bračni drug ima nepoznato prebivalište i bora- vište.

²¹ Vidjet ćete da će se u priručniku spominjati parnični i izvanparnični postupak. Stoga smatramo važnim ukratko pojasniti da građanski sudski postupak nije jedinstven, već unutar njega možemo razlikovati parnični i izvanparnični (a prema nekima i ovršni i stečajni postupak, dok su prema drugima to samo podvrste izvanparničnog postupka). Parnični postupak je osnovni sistem pružanja pravne zaštite u građanskom sudskom postupku. On se primjenjuje kad god nije izričito propisano da se primjenjuje neki drugi postupak. Izvanparnični postupak često se definira "negativno" - kao onaj postupak koji nije parnični. Često se naziva i nesporni postupak (za razliku od parničnog, koji je sporan). U stvarnosti, hoće li se neki postupak voditi kao parnični ili izvanparnični ponajprije ovisi o tome što će zakonodavac propisati. Ovo kratko pojašnjenje učinjeno je prema: Siniša Triva, Mihajlo Dika: Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, 2004., Zagreb, sedmo dopunjeno i izmijenjeno izdanje, str. 52-53, gdje možete i pročitati više o razlikama između parničnog i izvanparničnog postupka.

će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi, o ostvarivanju osobnih odnosa s drugim roditeljem te o uzdržavanju djeteta.

Dakle, ukoliko u postupku obveznog savjetovanja nije postignut plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, a ne postoji ni jedna od iznimaka iz čl. 322. ObZ-a, pokrenut će se obiteljska medijacija. Ako se obiteljska medijacija provodi od strane obiteljskih medijatora zaposlenih u sustavu socijalne skrbi, stranke ne plaćaju naknade za rad obiteljskih medijatora. Obiteljska medijacija je postupak u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor iz obiteljskih odnosa uz pomoć jednog ili više obiteljskih medijatora. Glavna svrha postupka obiteljske medijacije je postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom – dakle, novi pokušaj da se roditelji dogovore oko pitanja oko kojih se nisu uspjeli dogovoriti prilikom obveznog savjetovanja. Uz ostvarenje te svrhe, u postupku obiteljske medijacije stranke se mogu sporazumjeti i o svim drugim spornim pitanjima imovinske i neimovinske naravi. Dogovori postignuti u postupku obiteljske medijacije moraju biti u pisanom obliku i potpisani od svih stranaka. Ako se stranke ne sporazume o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, odnosno o drugom spornom obiteljskom odnosu, obiteljski medijator će u izvješću o obustavi postupka obiteljske medijacije navesti jesu li obje stranke aktivno sudjelovale. Izvješće o obustavi obiteljske medijacije uručuje se sudionicima.

Sljedeći korak ponovno ovisi o ishodu prethodnog, odnosno o rezultatu obiteljske medijacije.

a) *Ako je u medijaciji postignut sporazum o roditeljskoj skrbi*, roditelji mogu podnijeti sporazumni zahtjev za razvod braka (postupak sporazumnog razvoda braka detaljnije je opisan dalje u tekstu pod naslovom Prijedlog za sporazumni razvod braka.)

b) *Ako niti u medijaciji nije postignut sporazum o roditeljskoj skrbi*, jedan od roditelja može tužbom pokrenuti postupak radi razvoda braka. Važno je napomenuti da bračni drug koji ne pristupi prvom sastanku obiteljske medijacije ne može podnijeti tužbu radi razvoda braka (naravno, osim u slučajevima kada sam zakon propisuje da se medijacija niti ne provodi). Dakle, bitno je da stranka koja želi podnijeti

tužbu za razvod braka pristupi barem prvom sastanku medijacije (postupak radi razvoda braka pokrenutog tužbom detaljnije je opisan dalje u tekstu, pod naslovom Postupak radi razvoda braka temeljem tužbe).

Sudski razvod braka

Iz svega navedenog proizlazi da završni koraci u postupku razvoda braka (ovisno o ishodu prethodnih) mogu biti **podnošenje sudu prijedloga za sporazumni razvod braka** ili **podnošenje sudu tužbe za razvod braka**.²² Kao što sam njegov naziv govori, za sporazumni razvod potreban je sporazum bračnih drugova – oboje moraju biti suglasni da se žele razvesti. Uz sporazumnu odluku da se razvedu, roditelji maloljetne djece moraju imati i sporazum o skrbi za djecu (plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi). Ako nisu uspjeli postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi ili ako uopće nisu u suglasju niti oko same odluke da se razvedu – razvod je svejedno moguć, ali ne na temelju prijedloga za sporazumni razvod braka, već na nešto drugačiji (i malo složeniji) način. Radi se o razvodu temeljem tužbe za razvod braka.

Prijedlog za sporazumni razvod braka

Ako oba bračna druga predlažu sporazumni razvod braka, izvanparnični postupak pokreće se prijedlogom za sporazumni razvod braka. Međutim, ako jedan od bračnih drugova odustane od prijedloga za sporazumni razvod braka, a drugi ostane pri zahtjevu da se brak razvede, takav zahtjev smatrat će se tužbom radi razvoda braka i postupak će se nastaviti kao povodom tužbe.

Za suđenje u povodu prijedloga za sporazumni razvod braka nadležan je sud na čijem su području bračni drugovi imali posljednje zajedničko prebivalište.

Bračni drugovi koji imaju zajedničko maloljetno dijete dužni su uz prijedlog za sporazumni razvod braka podnijeti izvješće o obveznom savjetovanju (ne starije od 6 mjeseci!) te

²² Postoje pravni priručnici u kojima je moguće pronaći primjere prijedloga za sporazumni razvod braka i primjere tužbe za razvod braka. Jedna od takvih knjiga je i: Mijić Vulinović, I.; Kmetović Prkačin, K., Vodič kroz razvod braka: psihološko-pravni priručnik, Naklada Ljevak, Zagreb, 2017.

popunjen i potpisan plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Plan treba biti dostavljen u dovoljnom broju primjeraka za stranke i za sud (4 primjerka - po 1 za svaku od stranaka i 2 primjerka za sud). Ako je izvješće o obveznom savjetovanju starije od šest mjeseci, sud će prijedlog za sporazumni razvod braka odbaciti.

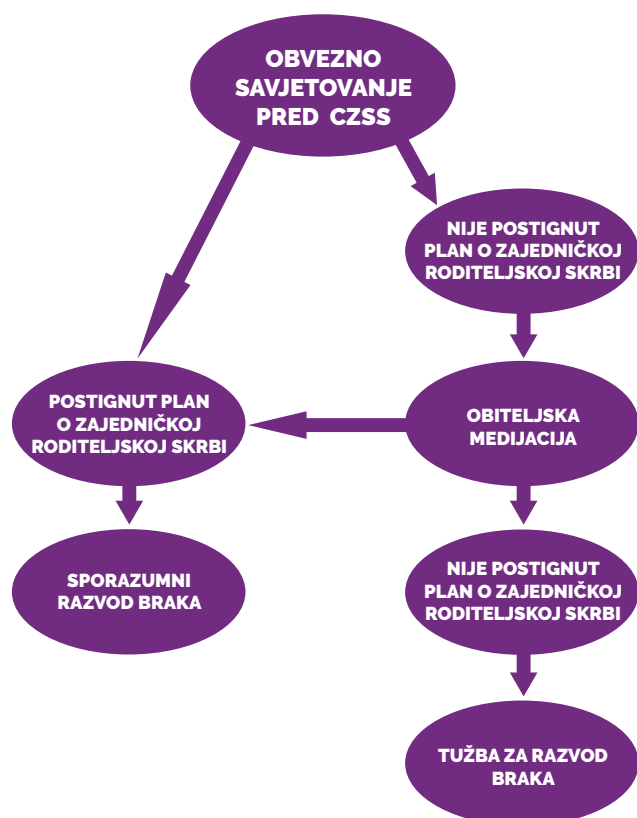
Postupak radi razvoda braka temeljem tužbe

Ako bračni drugovi imaju zajedničko maloljetno dijete, uz tužbu radi razvoda braka tužitelj je dužan priložiti izvješće o obveznom savjetovanju (ne starije od 6 mjeseci!) i dokaz o sudjelovanju na prvom sastanku obiteljske medijacije.

Ako tužitelj uz tužbu podnese izvješće o obveznom savjetovanju starije od šest mjeseci, sud će tužbu radi razvoda braka odbaciti.

Odredbe o podnošenju dokaza o sudjelovanju na obveznom savjetovanju i obiteljskoj medijaciji ne podnose se samo u slučajevima kada se obvezno savjetovanje i/ili medijacija ne provode (iz ranije spomenutih razloga, a koji su navedeni u čl. 326. i 332. ObZ).

Prikaz postupka razvoda braka u kojem ima maloljetne djece:

Ovdje ćemo dodatno ponoviti i izdvojiti posebnosti postupka obveznog savjetovanja kada se on provodi s obiteljima u kojima je prisutno obiteljsko nasilje:

1. ODVOJENI RAZGOVORI SA STRANKAMA PRILIKOM OBVEZNOG SAVJETOVANJA: ako CZSS procijeni da u okolnostima konkretnog slučaja zajednički sastanak ne bi bio svrhovit ili ako to jedna ili obje stranke iz opravdanih razloga zahtijevaju, zakazat će se i provesti odvojeni razgovori sa strankama (čl. 323. st. 3. ObZ).

Navedeno znači da bi žrtva nasilja u obitelji imala pravo tražiti da se prilikom obveznog savjetovanja ne susreće s nasilnikom, odnosno da se odvojeno (sama) sastaje sa stručnim timom.

2. SADRŽAJ OBVEZNOG SAVJETOVANJA: ako stručni radnici koji provode obvezno savjetovanje posumnjaju na obiteljsko nasilje (čl. 328. ObZ), uzimajući u obzir okolnosti slučaja, na sadržaj obveznog savjetovanja ne primjenjuju se odredbe čl. 325 stavka 1. točaka 1., 4., 5. i 6.

Drugim riječima, u slučaju sumnje na obiteljsko nasilje ne bi se trebalo:

- upoznavati bračne drugove o mogućnosti bračnog savjetovanja
- upoznavati bračne drugove sa sadržajem plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi
- upoznavati s prednostima obiteljske medijacije i informirati bračne drugove o dostupnim obiteljskim medijatorima
- informirati bračne drugove koji se namjeravaju razvesti o obvezi odaziva prvom sastanku obiteljske medijacije ako nisu postigli sporazum, odnosno plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

3. OBITELJSKA MEDIJACIJA - obiteljska medijacija se ne provodi u slučajevima kada prema procjeni stručnog tima centra za socijalnu skrb ili obiteljskog medijatora zbog obiteljskog nasilja nije moguće ravnopravno sudjelovanje bračnih drugova u postupku medijacije (čl. 332. st. 1. t. 1. ObZ)

Kao što smo već pisali i kao što možete vidjeti iz navedenih zakonskih članaka, hoće li se i u kojoj mjeri postupak obveznog savjetovanja provoditi drugačije s obzirom na postojanje obiteljskog nasilja – u velikoj mjeri ovisi o procjeni stručnog tima. Ponekad stručni timovi centara za socijalnu skrb imaju praksu da obiteljsko nasilje uzimaju u obzir, odnosno da zbog njega prilagođavaju način na koji se provodi obvezno savjetovanje samo ako se povodom njega vodi sudski postupak ili čak samo ako je donesena (pravomoćna) presuda. Smatramo da takvo postupanje ne bi bilo ispravno te da su od odlučujućeg značaja subjektivno stanje, želje i mogućnosti žrtve nasilja koja sudjeluje u postupku, a da je (kao što bi proizlazilo iz čl. 328. ObZ) dovoljno i postojanje sumnje na obiteljsko nasilje.

Ponekad se u praksi događa i da se stranke, unatoč postojanju obiteljskog nasilja, upućuju na medijaciju ili na različite oblike obiteljskog savjetovanja – takva postupanja smatramo suprotnima čl. 48. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, a koja je po svojoj pravnoj snazi iznad nacionalnog zakonodavstva.

Razvod braka – ako bračni drugovi nemaju zajedničko maloljetno dijete/djecu

Ukoliko bračni drugovi nemaju zajedničku maloljetnu djecu, postupak razvoda je jednostavniji utoliko što nema obveznog savjetovanja pred CZSS. Dakle, bračni drugovi koji se žele razvesti obraćaju se izravno sudu. Ako su suglasni da se žele razvesti, sudu mogu zajednički podnijeti prijedlog za sporazumni razvod braka, o kojem će sud odlučiti u izvanparničnom postupku. Ukoliko nisu, jedan od bračnih drugova može samostalno, tužbom za razvod braka pokrenuti parnični postupak razvoda braka. Postupci će se voditi kako je ranije opisano, uz razliku da nije potrebno prilagati dokumentaciju koja se odnosi na obvezno savjetovanje, obiteljsku medijaciju niti plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Prestanak izvanbračne zajednice

Izvanbračnom zajednicom smatra se životna zajednica neudane žene i neoženjenog muškarca koja traje najmanje tri godine, a kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete ili ako je nastavljena sklapanjem braka.²³

Ako u njoj nema zajedničke (maloljetne) djece, njen prestanak ne povlači za sobom nikakve formalne postupke (osim eventualno potrebe da se uredi imovinski odnosi bivših partnera). No, ako izvanbračni partneri imaju zajedničku maloljetnu djecu, onda po prestanku izvanbračne zajednice mogu urediti pitanje roditeljske skrbi na sličan način kako je to predviđeno i za roditelje koji su u braku.

Prvi korak u uređenju roditeljske skrbi bit će i za roditelje koji nisu bili u braku (bez obzira na to jesu li ikada živjeli zajedno) obraćanje centru za socijalnu skrb i pokretanje postupka obveznog savjetovanja. Ako postignu dogovor (plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi), mogu sudu u izvanparničnom postupku podnijeti prijedlog za potvrđivanje tog plana.²⁴ Ako ne postignu dogovor, svaki od njih nakon završetka procedure pred CZSS ima mogućnost podnošenjem tužbe pokrenuti pred sudom parnični postupak u kojem će sud riješiti s kojim će roditeljem

.....
23 Čl. 11. ObZ.

24 Radi se o izvanparničnom postupku uređenom čl. 461. – 467. ObZ-a. Svrha postupka je da sud potvrdi sporazum koji su roditelji postigli kako bi on stekao snagu ovršne isprave (odnosno, kako bi ga bilo moguće prisilno izvršiti ako ga jedan od roditelja ne bi poštivao). Postupak odobravanja plana pokreće se prijedlogom obaju roditelja. U postupku provjere i odobravanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi dijete zastupaju oba roditelja. Za odobravanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nadležan je sud koji je opće mjesno nadležan za dijete. Roditelji su dužni uz prijedlog za odobravanje plana podnijeti izvješće o obveznom savjetovanju i sam plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. O odobravanju plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi sud odlučuje rješenjem.

dijete stanovati, način ostvarivanja roditeljske skrbi, osobne odnose djeteta s drugim roditeljem te uzdržavanju djeteta.

Odredbe Obiteljskog zakona od posebne važnosti za žrtve nasilja u obitelji

Na ovom mjestu smatramo važnim dodatno spomenuti postojanje nekih drugih mehanizama i mjera iz Obiteljskog zakona, a koje (iako su načelno namijenjene svim obiteljima) mogu biti od posebne važnosti za pružanje zaštite obiteljima u kojima je (bilo) prisutno nasilje.

Neke od takvih mogućnosti su:

Ograničenje ili zabrana ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom (članak 123. ObZ-a)

Sud može u odluci o razvodu braka ili u izvanparničnom postupku pokrenutom na prijedlog djeteta, roditelja, ili centra za socijalnu skrb iznimno ograničiti ili zabraniti pravo na ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom ako bi to bilo nužno radi zaštite dobrobiti djeteta. Kad donosi odluku o ograničenju ili zabrani osobnih odnosa s djetetom, dužan je ispitati postoji li mogućnost poduzimanja blažih mjera zaštite dobrobiti djeteta, voditi računa da ograničenje ili zabrana budu razmjerni potrebi da se zaštiti dobrobit djeteta i obrazložiti nužnost ograničenja ili zabrane. Ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom može se ograničiti ili zabraniti na određeno ili na neodređeno vrijeme.

Ostvarivanje osobnih odnosa s djetetom pod nadzorom (čl. 124. ObZ-a)

Sud može u odluci o razvodu braka ili u izvanparničnom postupku pokrenutom na prijedlog djeteta, roditelja, ili centra za socijalnu skrb odrediti da se osobni odnosi djeteta s roditeljem ostvaruju pod nadzorom stručne osobe koju imenuje centar za socijalnu skrb. U takvoj odluci sud određuje vrijeme te mjesto ostvarivanja osobnih odnosa djeteta s roditeljem koje mora biti prikladno za dijete, a može se odrediti i nazočnost drugog roditelja ili djetetu bliske osobe. Mjera o ostvarivanju osobnih susreta pod nadzorom može se odrediti samo privremeno, u trajanju do šest mjeseci računajući od dana kada centar za socijalnu skrb imenuje osobu koja će obavljati nadzor nad ostvarivanjem osobnih odnosa, a u iznimno opravdanim okolnostima mjera

nadzora nad ostvarivanjem osobnih odnosa djeteta s roditeljem može se produžiti za idućih šest mjeseci.

Mjere kojima se osigurava provedba odluke o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem (čl. 418. ObZ-a)

Sud može u postupku u kojem se odlučuje o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem odrediti jednu ili više mjera kojima se osigurava provedba odluke ako posumnja da bi roditelj s kojim dijete stanuje odbijao postupati u skladu s odlukom o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s drugim roditeljem. Može odrediti osobu koja će pomagati pri provedbi odluke ili sporazuma o ostvarivanju osobnih odnosa djeteta s roditeljem i odrediti obvezu polaganja jamstva u novcu od strane roditelja s kojim dijete stanuje. Kad određuje navedene mjere, sud posebno vodi računa o prijašnjem ponašanju roditelja s kojim dijete stanuje.

Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta (čl. 127- čl. 177 ObZ)

Obiteljski zakon poznaje čitav niz mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Izricanje nekih mjera je u nadležnosti CZSS-a²⁵, a nekih u nadležnosti sudova.²⁶

.....
25 Sukladno čl. 134. ObZ-a, to su:

1. žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji
2. upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
3. mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i
4. mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.

26 Sukladno čl. 149. ObZ-a, to su:

1. privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
2. zabrana približavanja djetetu
3. oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
4. povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi i
5. lišenje prava na roditeljsku skrb.

Uzdržavanje

Uzdržavanje djeteta

Uzdržavanje maloljetnog djeteta

Roditelji su prvi dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete. Ova dužnost na strani roditelja postoji neovisno o tome živi li dijete s njima ili ne te neovisno o činjenici jesu li roditelji lišeni prava na roditeljsku skrb ili im je ona ograničena.

Radno sposoban roditelj ne može se osloboditi dužnosti uzdržavanja maloljetnog djeteta. Ako roditelj ne uzdržava maloljetno dijete, dužni su ga uzdržavati baka i djed po tom roditelju. Maćeha ili očuh dužni su uzdržavati maloljetnog pastorka, ako dijete ne može ostvariti uzdržavanje od drugog roditelja.²⁷

Prilikom određivanja iznosa uzdržavanja, u obzir se uzimaju kako potrebe primatelja (troškovi školovanja, zdravstveno stanje, možebitni prihodi i sl.) tako i mogućnosti davatelja (njegova primanja, druge zakonske obveze uzdržavanja).

Ako roditelji uspiju postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, u sklopu njega će dogovoriti i iznos uzdržavanja za maloljetno dijete. Ako plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nije postignut, onda će se o uzdržavanju odlučivati unutar postupka u kojem se odlučuje o razvodu braka odnosno uređivanju roditeljske skrbi.

Kao orijentir prilikom određivanja visine uzdržavanja mogu poslužiti Obiteljski zakon i pratećim odlukama propisani iznosi. Naime, Obiteljski zakon propisuje da se minimalni iznos određuje u postotku od prosječne mjesečne isplaćene neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske za proteklu godinu, i to:

1. za dijete do 6 godina, 17% prosječne plaće
2. za dijete od 7 do 12 godina, 20% prosječne plaće i
3. za dijete od 13 do 18 godina, 22% prosječne plaće.

²⁷ Maćeha ili očuh dužni su nakon smrti djetetova roditelja uzdržavati maloljetnog pastorka, ako su u trenutku smrti roditelja živjeli s pastorkom.

Iznimno, potrebe maloljetnog djeteta za uzdržavanje mogu se utvrditi u iznosu nižem od zakonskog minimuma, ali ne manje od jedne polovice zakonskog minimuma:

1. ako je obveznik uzdržavanja dužan uzdržavati dvoje ili više djece ili
2. ako dijete vlastitim приходima pridonosi svojem uzdržavanju.

Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi odredit će odlukom jednom godišnje, a najkasnije do 1. travnja tekuće godine tablice o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta u skladu s dobi djeteta, приходima roditelja obveznika uzdržavanja prema platnim razredima i prosječnim troškovima života u Republici Hrvatskoj.²⁸

Uzdržavanje se načelno može odrediti samo za vrijeme nakon podnošenja zahtjeva za uzdržavanje, osim ako ObZ za neku situaciju ne propisuje drugačije. Tako se u čl. 289. ObZ propisuje da je roditelj koji ne stanuje s maloljetnim djetetom i nije plaćao uzdržavanje za svoje maloljetno dijete dužan isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje od nastanka tog prava pa do podnošenja tužbe. Smatra se da je obveza uzdržavanja za pojedini mjesec nastala krajem mjeseca za koji je uzdržavanje trebalo dati. Tražbina djeteta, odnosno naknada za uskraćeno uzdržavanje prema roditelju koji ga nije uzdržavao zastarijeva za vrijeme od pet godina od dana nastanka obveze.

²⁸ Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta (NN 30/21), dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_03_30_653.html,

Odluka o tablici o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta (NN 30/21), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_03_30_654.html

Uzdržavanje punoljetnog djeteta

Što se tiče uzdržavanja punoljetnog djeteta, ObZ propisuje da su roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete koje se školuje u srednjoj školi, odnosno polazi sveučilišni ili stručni studij u skladu s posebnim propisima, odnosno program za osnovno obrazovanje ili program srednjoškolskog obrazovanja odraslih te redovito²⁹ i uredno ispunjava svoje obveze, a najdulje do navršene dvadeset šeste godine života djeteta.

Punoljetno dijete koje je završilo obrazovanje, a ne može se zaposliti, roditelji su dužni uzdržavati godinu dana nakon prestanka obrazovanja ako dijete nije navršilo dvadeset šest godina. Obveza uzdržavanja punoljetnog djeteta prestat će i prije isteka godine dana od prestanka obrazovanja u trenutku kad dijete navrší dvadeset šest godina. Punoljetno dijete koje zbog teške i trajne bolesti ili invaliditeta nije sposobno za rad roditelji su dužni uzdržavati dok ta nesposobnost traje.

Roditelj djeteta ima pravo od djeteta, nadležnih tijela i pravnih osoba tražiti i dobiti podatke o djetetovu obrazovanju, odnosno zaposlenju. Smatra se da učenik, odnosno student redovito i uredno ispunjava svoje obveze i kad zbog opravdanih razloga (trudnoće, bolesti i sličnih razloga) nije uspio ispuniti obveze tekuće školske, odnosno akademske godine.

Dijete koje ima prihode dužno je doprinostiti za svoje uzdržavanje. Punoljetno dijete koje prima uzdržavanje radi obrazovanja dužno je obavijestiti roditelje o redovitom ispunjavanju obveza najkasnije do 1. studenoga za svaku školsku, odnosno akademsku godinu.

Ostvarivanje uzdržavanja

Postoji više načina kako dijete može ostvariti pravo na uzdržavanje.

Ako se razvode roditelji maloljetnog djeteta (ili prekidaju izvanbračnu zajednicu), pitanje uzdržavanja se može dogovorno riješiti planom

.....

29 Ovdje riječ „redovito“ ne znači da se mora raditi o redovnom studentu. I izvanredni studenti imaju pravo na uzdržavanje pod istim uvjetima. Vidi više u: Winkler, S., O uzdržavanju punoljetne djece, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1991., v. 35, br. 2, 597-623 (2014), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/193884>

o zajedničkoj roditeljskoj skrbi – ako ga roditelji postignu.

Ako se roditelji koji se razvode ne sporazumiju o planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi nad maloljetnim djetetom sud će sam, odnosno po službenoj dužnosti odlukom kojom se brak razvodi ujedno odlučiti o uzdržavanju djeteta.

Ako se pak radi o roditeljima koji nisu bili u braku, ako jedan od roditelja pokrene postupak za uređivanje roditeljske skrbi, u sklopu tog postupka odlučit će se i o uzdržavanju djeteta.³⁰

Postoji i mogućnost pokretanja posebnog izvanparničnog³¹ ili parničnog postupka³² u

.....

30 Bilo kroz plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, bilo kroz postupak koji će se pred sudom pokrenuti u svrhu uređivanja roditeljske skrbi i/ili samog uzdržavanja.

31 Tako prema čl. 308 ObZ-a dijete može podnijeti zahtjev za uzdržavanje i u pojednostavljenom izvanparničnom postupku za određivanje uzdržavanja sukladno odredbama članka 474. do 477. ObZ-a.

Stranke u tom postupku su dijete i roditelj koji ne stanuje s djetetom. Dijete u postupku radi uzdržavanja zastupa roditelj s kojim dijete stanuje. Za odlučivanje u pojednostavljenom postupku u stvarima uzdržavanja nadležan je, uz sud opće mjesne nadležnosti, i sud prebivališta, odnosno boravišta djeteta. Postupak se pokreće prijedlogom, a u prijedlogu se mora naznačiti iznos uzdržavanja čije određivanje se predlaže. Iznos uzdržavanja mora biti u skladu s tablicom o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta sukladno odluci koju donosi ministar nadležan za socijalnu skrb temeljem članka 314. stavka 4. ObZ-a.

Ako nisu ispunjene pretpostavke za određivanje uzdržavanja u pojednostavljenom postupku, sud će nastaviti postupak prema pravilima postupka u sporovima o uzdržavanju (u parničnom postupku, sukladno čl. 423. do 432. ObZ-a). U tom slučaju sud će odrediti predlagatelju rok od osam dana za usklađivanje njegova prijedloga s odredbama Zakona o parničnom postupku o sadržaju tužbe.

Sud će dostaviti prijedlog radi uzdržavanja protivnoj stranci u roku od osam dana od dana zaprimanja prijedloga. Protivna stranka može u roku od osam dana od dana primitka prijedloga podnijeti prigovor. Ako protivna stranka u navedenom roku ne podnese prigovor, sud će bez održavanja ročišta rješenjem koje ne mora imati obrazloženje prihvatiti prijedlog. Ako protivna stranka podnese prigovor, postupak će se nastaviti prema pravilima postupka u sporovima o uzdržavanju (parnični postupak, prema čl. 423. do 432. ObZ-a). U tom slučaju sud će odrediti predlagatelju rok od osam dana za usklađivanje njegova prijedloga s odredbama Zakona o parničnom postupku o sadržaju tužbe. Pravodobno podneseni prigovor vrijedi kao odgovor na tužbu u tom nastavljenom postupku.

32 U slučaju spora o potrebama djeteta ili mogućnostima obveznika uzdržavanja, kao i u slučaju kad se postupak pokreće protiv bake i djeda ili maćehe ili očuha o uzdržavanju odlučuje sud u parničnom postupku u sk-

svrhu određivanja uzdržavanja.

Naravno, moguće su i različite životne situacije uslijed kojih će biti potrebno izmijeniti visinu iznosa uzdržavanja. Stoga Obiteljski zakon regulira postupanje u situacijama u kojima dolazi do promijenjenih okolnosti u vezi s obvezom uzdržavanja, propisujući da „osoba koja prima i osoba koja daje uzdržavanje može tražiti da sud povisi ili snizi iznos uzdržavanja, odluči o prestanku uzdržavanja ili promijeni način uzdržavanja određenog prijašnjom ovršnom ispravom ako su se okolnosti promijenile.“³³

Uzdržavanje od strane bake i djeda

Ako roditelj ne uzdržava maloljetno dijete, dužni su ga uzdržavati baka i djed po tom roditelju. Jedna od bitnih pretpostavki uzdržavanja djeteta od strane bake i djeda je da roditelj, po kojem su oni baka, odnosno djed, ne uzdržava dijete. Pri tome nije važan razlog zašto roditelj ne uzdržava dijete. Baka i djed su na redu za uzdržavanje prije očuha i maćehe, tj. očuh i maćeha su ga dužni uzdržavati tek ako to ne čine baka i djed.

Uzdržavanju se pridonosi prema svojim mogućnostima obveznika uzdržavanja i potrebama uzdržavane osobe, sukladno odredbama Obiteljskog zakona. Ako više osoba ima istodobnu obvezu uzdržavanja, ta se obveza dijeli prema njihovim mogućnostima.

Da bi obveza uzdržavanja od strane bake i djeda mogla nastati, potrebno je da dijete sudskim putem zatraži uzdržavanje od bake i djeda. Pri tom dijete zastupa roditelj s kojim dijete živi. U slučajevima kad je roditeljima

.....

ladu s odredbama članaka 423. do 432. ObZ-a. Postupak se u tom slučaju pokreće tužbom mjesno nadležnom sudu, a stranke u postupku radi uzdržavanja djeteta su dijete i osoba koja ga je prema ObZ-u dužna uzdržavati. Dijete zastupa roditelj s kojim dijete stanuje. Ako roditelj s kojim dijete stanuje pristane, u postupku radi uzdržavanja djeteta zastupa centar za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb dužan je u ime djeteta pokrenuti i voditi postupak radi uzdržavanja, odnosno radi povećanja uzdržavanja ako roditelj s kojim dijete stanuje to pravo ne ostvaruje iz neopravdanih razloga dulje od tri mjeseca od dana kad je dijete steklo to pravo. U postupku radi uzdržavanja djeteta sud nije vezan zahtjevima stranaka, a sporazum stranaka uzet će se u obzir ako je u skladu s dobrobiti djeteta, te će dopustiti sklapanje sudske nagodbe.

33 Vidi čl. 430. – 433. ObZ

oduzeta roditeljska skrb ili je donesena odluka o oduzimanju svakodnevne skrbi o djetetu ili o posebnom smještaju djeteta s problemima u ponašanju, dijete može zastupati i centar za socijalnu skrb.

Za određivanje uzdržavanja djeteta od strane bake ili djeda odlučuje sud u parničnom postupku u skladu s odredbama članaka 423. do 432. Obiteljskog zakona.

Privremeno uzdržavanje

Pod određenim uvjetima, dijete može ostvariti pravonatzv. privremeno uzdržavanje, regulirano Zakonom o privremenom uzdržavanju (dalje u tekstu: ZOPU)³⁴. To je uzdržavanje koje daje država, a ostvaruje se posredstvom centra za socijalnu skrb.

Da bi dijete ostvarilo pravo na privremeno uzdržavanje moraju biti ostvareni sljedeći uvjeti:

- da je riječ o maloljetnom djetetu
- da roditelj koji ne stanuje s maloljetnim djetetom u cijelosti ili djelomično ne pridonosi uzdržavanju (obveza kojega je utvrđena ovršnom ispravom)
- da se učini vjerojatnim da baka i djed po tom roditelju ne pridonose uzdržavanju djeteta (najmanje u visini koja je ZOPU-om određena kao iznos privremenog uzdržavanja)
- da obveznik uzdržavanja ne ispunjava, u cijelosti ili djelomično, svoju obvezu uzdržavanja dulje od tri mjeseca neprekidno od dana pokretanja ovršnoga postupka radi ostvarivanja uzdržavanja.³⁵ Pod djelomičnim neispunjavanjem obveze uzdržavanja podrazumijeva se da obveznik uzdržavanja plaća uzdržavanje, ali u iznosu manjem od iznosa koji je ZOPU-om propisan kao iznos privremenog uzdržavanja.

Dakle, potrebno je da je obveza uzdržavanja utvrđena (planom o zajedničkoj roditeljskoj skrbi

.....

34 Zakon o privremenom uzdržavanju (NN 92/14, dalje: ZOPU).

35 Pokretanjem ovršnog postupka smatra se podnošenje prijedloga za ovrhu nadležnom sudu ili dostavu zahtjeva za plaćanje prema ovršnoj ispravi Financijskoj agenciji sukladno propisima kojima se uređuju postupci ovrhe ili obraćanje središnjem tijelu nadležnom za postupanje sukladno međunarodnim konvencijama te uredbama Europske unije.

koji je potvrdio sud ili pravomoćnom i ovršnom sudskom odlukom³⁶), kao i da roditelj (obveznik uzdržavanja) tu svoju obvezu ne ispunjava niti je uzdržavanje uspješno naplaćeno u postupku prisilne naplate.

Postupak ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje provodi centar za socijalnu skrb nadležan za dijete. Sredstva za privremeno uzdržavanje osiguravaju se u državnom proračunu. Postupak radi ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje pokreće se na zahtjev stranke ili po službenoj dužnosti.³⁷

Što se tiče iznosa privremenog uzdržavanja, ono se u pravilu određuje u iznosu od 50 % zakonskog minimuma uzdržavanja. Minimalne novčane iznose potrebne za uzdržavanje djeteta propisuje na godišnjoj razini nadležni ministar.

Pravo na privremeno uzdržavanje priznaje se od dana podnošenja zahtjeva, odnosno od dana pokretanja postupka po službenoj dužnosti. Traje sve dok obveznik uzdržavanja ne počne izvršavati obvezu uzdržavanja najmanje u iznosu koji je ovim ZOPU-om određen kao iznos privremenog uzdržavanja, a najduže u ukupnom trajanju do tri godine.

Isplatom iznosa privremenog uzdržavanja, Republika Hrvatska stupa u pravni položaj djeteta i na nju prelaze tražbine uzdržavanja u visini isplaćenog iznosa privremenog uzdržavanja, sa svim sporednim pravima. To znači da roditelj koji nije plaćao uzdržavanje postaje dužnik Republike Hrvatske i da ona može pokrenuti postupke koji su potrebni da bi se taj dug naplatio prisilnim putem.³⁸

.....

36 Važno je znati da to ne mora nužno biti presuda, može se raditi i o drugoj pravomoćnoj i prvoj sudskoj odluci, npr. privremenoj mjeri.

37 Centar za socijalnu skrb je dužan po službenoj dužnosti pokrenuti postupak kada roditelj s kojim dijete stanuje odbije pokrenuti postupak radi ostvarivanja prava na privremeno uzdržavanje ili kada o djetetu skrbi druga osoba sukladno propisu kojim se uređuju obiteljski odnosi.

38 Centar za socijalnu skrb po službenoj dužnosti donosi rješenje kojim će obvezniku uzdržavanja naložiti da u roku od osam dana od dana dostave rješenja plati Republici Hrvatskoj isplaćeni iznos privremenog uzdržavanja za svako jednogodišnje ili kraće razdoblje isplate ako je privremeno uzdržavanje trajalo kraće od jedne godine, s pripadajućom zateznom kamatom. Ako obveznik uzdržavanja ne ispunji navedenu obvezu, centar za socijalnu skrb će dostaviti rješenje s potvrdom

Valja napomenuti i da neplaćanje uzdržavanja može predstavljati kazneno djelo. Radi se o kaznenom djelu Povrede dužnosti uzdržavanja iz čl. 172. Kaznenog zakona (dalje u tekstu: KZ)³⁹, a koji članak propisuje da će se onaj tko ne uzdržava osobu koju je po zakonu dužan uzdržavati i to na način, u visini i u rokovima određenim ovršnom ispravom, kazniti kaznom zatvora do jedne godine. Ako se obveza uzdržavanja odnosi na uzdržavanje djeteta ili osobe koja zbog starosti, bolesti, mentalnog ili tjelesnog oštećenja nije sposobna za rad, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine. No, kaznenog djela nema ako počinitelj dokaže da iz opravdanih razloga nije bio u mogućnosti plaćati uzdržavanje. Da ne bi bilo zabune – njegova obveza uzdržavanja postojat će i dalje, iako je (trenutno) iz opravdanih razloga nije u mogućnosti plaćati. No, u slučajevima kada se utvrdi da osoba zaista nije bila u mogućnosti plaćati uzdržavanje, neće se raditi o kaznenom djelu.

Uzdržavanje bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga

Bračni drug koji nema dovoljno sredstava za život ili ih ne može ostvariti iz svoje imovine, a nije sposoban za rad ili se ne može zaposliti, ima pravo na uzdržavanje od svojeg bračnog druga ako ovaj za to ima dovoljno sredstava i mogućnosti. Kad određuje uzdržavanje za bračnog druga, sud posebno treba uzeti u obzir ostvarivanje skrbi o djeci te podjelu obiteljskih obveza za trajanja braka.⁴⁰ Sud može odbiti zahtjev za uzdržavanje ili donijeti odluku o prestanku obveze uzdržavanja bračnog druga ako bi uzdržavanje predstavljalo, odnosno predstavlja očitu nepravdu za drugog bračnog druga koji bi trebao plaćati, odnosno plaća uzdržavanje.

Dakle, sud će pri donošenju svoje odluke uzimati u obzir cjelokupnu (imovinsku) situaciju obje stranke. Iako tražitelj uzdržavanja možda nema dostatnih sredstava za život, ako osoba

.....

o izvršnosti nadležnom državnom odvjetništvu radi pokretanja izvršenja.

39 Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

40 Uzdržavanje za bračne drugove se određuje u redovitim mjesečnim obrocima i unaprijed. Sud može na zahtjev jednoga ili obaju bračnih drugova odrediti jednokratnu isplatu iznosa za uzdržavanje uzimajući u obzir okolnosti slučaja.

od koje se uzdržavanje traži i sama ima nevelike prihode, a uzdržava nekoliko djece i recimo još brine za bolesne roditelje – vrlo je vjerojatno da ga sud neće obvezati još i na uzdržavanje bivšeg bračnog druga.

Bračni drug može podnijeti zahtjev za uzdržavanje do zaključenja glavne rasprave u parnici za razvod ili poništaj braka, na što ga je sud dužan upozoriti. Iznimno, ako u parnici za razvod ili poništaj braka nije postavljen zahtjev za uzdržavanje, bivši bračni drug može tužbom tražiti uzdržavanje u roku od šest mjeseci od prestanka braka.⁴¹

Obveza uzdržavanja bračnog druga može trajati do godine dana, ovisno o trajanju braka i o mogućnosti da tužitelj u dogledno vrijeme na drugi način osigura sredstva za život. U opravdanim slučajevima sud može produljiti obvezu uzdržavanja. Tužba za produljenje obveze uzdržavanja može se podnijeti samo do isteka vremena za koje je uzdržavanje određeno.

Pravo na uzdržavanje prestaje na dan kad bivši bračni drug koji to pravo koristi sklopi novi brak. Pravo na uzdržavanje bivšeg bračnog druga prestaje kad taj bračni drug zasnuje izvanbračnu ili istospolnu zajednicu, odnosno kad postane nedostojan toga prava ili kad prestanu postojati pretpostavke na temelju kojih je uzdržavanje određeno. Pravo na uzdržavanje prestaje i smrću bivšeg bračnog druga koji daje ili onoga koji prima uzdržavanje.⁴²

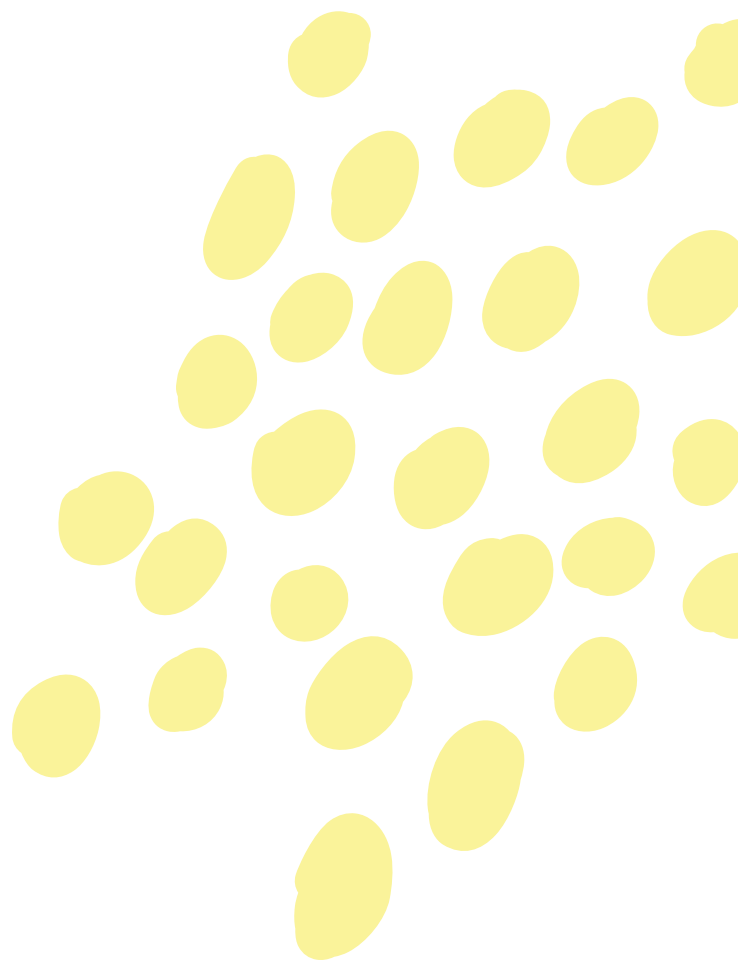
Sve odredbe o uzdržavanju bračnih drugova na odgovarajući način se primjenjuju i na uzdržavanje izvanbračnog druga, koji ostvaruje pravo na uzdržavanje od drugog izvanbračnog druga pod istim pretpostavkama kao i bračni drug.⁴³

.....

41 Osim tužbom, uzdržavanje se može utvrditi i sklopljenjem sporazuma o uzdržavanju u slučaju razvoda braka. Sporazumom se bračni drugovi mogu sporazumjeti o visini uzdržavanja, načinu ispunjavanja obveze te trajanju i prestanku obveze uzdržavanja. Bračni drugovi mogu sporazum o uzdržavanju sklopiti u pisanom obliku i predložiti da sud u izvanparničnom postupku odobri sporazum kako bi stekao svojstvo ovršne isprave.

42 Bračni drug koji je snosio troškove uzdržavanja bivšeg bračnog druga i nakon prestanka obveze uzdržavanja, odnosno nakon njezina smanjenja, ima pravo na povrat vrijednosti danog uzdržavanja i za vrijeme prije podnošenja tužbe kojom je tražio da se utvrdi prestanak obveze uzdržavanja ili da se ta obveza smanji.

43 Također, roditelj izvanbračnog djeteta dužan je

.....

uzdržavati drugog roditelja godinu dana od rođenja zajedničkog djeteta ako se taj roditelj skrbi o djetetu, a nema dovoljno sredstava za život. Roditelj izvanbračnog djeteta dužan je isplatiti naknadu za uskraćeno uzdržavanje i za vrijeme do podnošenja tužbe. Tražbina roditelja izvanbračnog djeteta prema roditelju djeteta koji je dužan snositi uzdržavanje zastarijeva za vrijeme od jedne godine od dana nastanka obveze. Otac izvanbračnog djeteta dužan je uzdržavati djetetovu majku za vrijeme trajanja trudnoće, ako ona nema dovoljno sredstava za život.

Imovinski odnosi (izvan)bračnih drugova

Bračni drugovi svoje imovinske odnose mogu urediti sporazumno, bračnim ugovorom. Bračni ugovor je pravni posao kojim bračni drugovi mogu urediti imovinskopravne odnose na postojećoj ili budućoj imovini. Ugovor se sklapa u pisanoj formi, a potpisi moraju biti ovjereni.⁴⁴

Ukoliko ne postoji bračni ugovor, imovinski odnosi bračnih drugova uređeni su **ObZ-om**. ObZ razlikuje **bračnu stečevinu** i **vlastitu imovinu**.

Bračna stečevina je imovina koju su bračni drugovi stekli radom za trajanja bračne zajednice ili imovina koja potječe iz te imovine. Osim toga, bračna stečevina je i dobitak od igara na sreću kao i imovinska korist od autorskog i njemu sličnog prava koje su bračni drugovi stekli za vrijeme trajanja bračne zajednice. Bračni drugovi su u jednakim dijelovima suvlasnici bračne stečevine, ukoliko nisu drugačije ugovorili.

Nasuprot bračnoj stečevini, **vlastita imovina** je ona imovina koju je bračni drug imao u trenutku sklapanja braka, kao i ona imovina koju je tijekom bračne zajednice stekao na pravnom temelju različitom od bračne stečevine, primjerice nasljeđivanjem ili darovanjem. Autorsko djelo, za razliku od ranije spomenute imovinske koristi od autorskog djela, jest vlastita imovina onog bračnog druga koji je stvorio to djelo.

U slučaju prestanka braka, ako imovinski odnosi bračnih drugova nisu uređeni prije ili tijekom razvoda, oni se sukladno čl. 45 ObZ-a mogu urediti na dva načina: sporazumno ili u (posebnom) sudskom postupku.⁴⁵

Sporazumno uređivanje smatramo bržom i povoljnijom, pa time i poželjnijom opcijom.

.....

44 Za bračnog druga koji je lišen poslovne sposobnosti za sklapanje izvanrednih imovinskih pravnih poslova, bračni ugovor sklapa njegov skrbnik s prethodnim odobrenjem centra za socijalnu skrb. U tom slučaju ObZ propisuje posebnu formu za taj ugovor, naime on mora biti sklopljen u obliku javnobilježničke isprave.

45 Pritom će se na imovinske odnose bračnih drugova primijeniti odredbe ObZ-a, a na ona pitanja koja nisu uređena tim zakonom primjenjuju se odredbe propisa kojima se uređuju obveznopravni, stvarnopravni i drugi imovinskopravni odnosi.

Ovdje smatramo vrlo važnim spomenuti mogućnost rješavanja sporova mirenjem, odnosno medijacijom.⁴⁶

Ukoliko se imovinski odnosi rješavaju u sudskom postupku, bit će to izvanparnični postupak ako se radi o diobi suvlasništva. Ako treba utvrditi što ulazi u bračnu stečevinu ili valja odlučiti o međusobnim obveznim zahtjevima bračnih drugova (npr. za naknadu štete) vodit će se parnični postupak.

Kada govorimo o imovinskim odnosima bračnih drugova, valja spomenuti i **odgovornost bračnih drugova za obveze trećim osobama**.

Preuzete obveze bračnih drugova možemo podijeliti u dvije skupine.

Prve su one obveze koje su bračni drugovi preuzeli radi namirenja tekućih potreba bračne i obiteljske zajednice i one koje su preuzeli zajednički u svezi s bračnom stečevinom. Dakle, radi se o stalnim troškovima potrebnim za funkcioniranje zajednice kao što su troškovi stanovanja, prehrane, školovanja, odnosno troškovi stvoreni radi uvećavanja (održavanja) bračne stečevine (solidarne obveze bračnih drugova).

U **drugu skupinu** obveza ubrajamo one obveze koje su bračni drugovi (svaki) imali prije sklapanja braka, kao i obveze koje je svaki bračni drug preuzeo samostalno, a koji se ne odnose niti na tekuće potrebe bračne i obiteljske zajednice niti na obveze koje bračni drugovi zajednički preuzimaju radi bračne stečevine (pojedinačne obveze bračnih drugova).

Za prvu skupinu obveza oba bračna druga odgovaraju solidarno kako bračnom stečevinom tako i vlastitim imovinama. Predmnijeva se da su bračni drugovi za ove obveze odgovorni u jednakim dijelovima ako nisu drugačije ugovorili. Ako je radi namirenja zajedničkih obveza jednom bračnom drugu naplaćeno više nego što iznosi njegov dio duga, on ima prema drugom bračnom drugu pravo na regres.

.....

46 Više o tome što je mirenje i koje su vrste mirenja možete pročitati na: <https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2020-09/Vodi%C4%8D%20kroz%20mirenje.pdf>

Za drugu grupu obveza svaki bračni drug odgovara svojom vlastitom imovinom i svojim dijelom bračne stečevine.

Na imovinske odnose izvanbračnih drugova primjenjuju se na odgovarajući način odredbe ObZ-a koje se odnose na imovinske odnose bračnih drugova.

Privremene mjere

U praksi se vrlo često događaju poteškoće s dogovorom oko plaćanja uzdržavanja i oko ostvarivanja osobnih odnosa roditelja s djecom za vrijeme dok sudski postupci ne budu okončani.

Od trenutka prestanka (izvan)bračne zajednice pa sve do donošenja pravomoćnih sudskih odluka kojima će se odlučiti o važnim pitanjima kao što su s kojim će roditeljem djeca živjeti, način ostvarivanja osobnih odnosa s drugim roditeljem i uzdržavanje djece, odluka o istima najčešće je prepuštena dogovoru roditelja. U tom „međuprostoru“ koji nastaje između trenutka prestanka životne zajednice roditelja i trenutka donošenja potrebnih sudskih odluka, roditelji se vrlo lako mogu naći u nezahvalnom položaju. Naime, iako iz zakona ustvari proizlazi da obveza roditelja da plaća uzdržavanje za svoje (maloljetno) dijete nastaje od trenutka kada prestane stanovati s djetetom, vrlo često roditelj naprosto odbija izvršiti tu obvezu ili je izvršava u nekom proizvoljno određenom i neprihvatljivo malom iznosu. Slične se situacije često događaju i u vezi osobnih odnosa roditelja i djeteta – roditelji se ponekad jednostavno ne uspijevaju dogovoriti kada i koliko često će se dijete vidati s roditeljem s kojim dijete ne živi. Kako smo ranije rekli, to pitanje će se u konačnici riješiti u odgovarajućem sudskom postupku – ali, znamo da su sudski postupci ponekad jako dugotrajni. Što u međuvremenu? Roditelji se mogu pokušati obratiti centru za socijalnu skrb, obiteljskom centru ili nekom obiteljskom savjetovalištu, odnosno pokušati pronaći nekog posrednika koji će im pokušati pomoći postići neki privremeni dogovor (koji će trajati dok ne budu donesene odgovarajuće sudske odluke).

S ovakvim se problemima posebno često susreću upravo žrtve nasilja, s tim što u slučajevima obiteljskog nasilja vrlo često ne

postoje uvjeti ni mogućnost da se uopće pokuša postići ikakav sporazum. Osim zbog poremećenog i neravnopravnog odnosa moći između roditelja te straha koji bi žrtvu nasilja mogao prisiliti i da pristane na rješenja na koja ne želi pristati, takva nemogućnost može proizlaziti i iz okolnosti da su ponekad izrečene mjera za zaštitu žrtve zbog kojih roditelji ni ne smiju stupati u kontakt.

U takvim slučajevima, privremene mjere propisane ObZ-om mogle bi i trebale biti najprikladnije rješenje. Obiteljski zakon, dakle, propisuje posebne postupke radi određivanja:

1. privremene mjere o tome s kojim će roditeljem, odnosno drugom osobom dijete stanovati i o ostvarivanju osobnih odnosa s djetetom i
2. privremene mjere radi uzdržavanja.

Te mjere mogu se odrediti već prije pokretanja sudskih postupaka u kojima se odlučuje o pravu koje se privremenom mjerom osigurava, kao i za trajanja tih postupaka.⁴⁷ Sud o njima može odlučiti bez rasprave. Drugim riječima, privremenu mjeru radi uzdržavanja i/ili odlučivanja o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati te kako će ostvarivati osobne odnose s drugim roditeljem moguće je zatražiti već i prije nego što sudu uopće bude podnesena tužba kojom će se zatražiti da sud trajno odluči o tim pitanjima (uzdržavanju i/ili o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati te kako će ostvarivati osobne odnose s drugim roditeljem). Ako je privremena mjera određena prije pokretanja postupka u kojem se odlučuje o odnosu koji se osigurava privremenom mjerom, sud će uputiti stranku da u roku koji ne smije biti dulji od tri mjeseca opravda privremenu mjeru pokretanjem postupka. Ako stranka u roku koji sud odredi ne pokrene postupak, sud će donijeti rješenje o ukidanju privremene mjere. Sud može u slučajevima postojanja obiteljskog nasilja ili u slučaju drugih otežavajućih okolnosti provesti odluku o privremenoj mjeri i prije nego

.....

47 Za određivanje navedenih privremenih mjera nadležan je sud koji je nadležan za odlučivanje o pravu koje se privremenom mjerom osigurava. U žurnim slučajevima privremenu mjeru može odrediti i onaj sud na čijem je području nastala potreba za određivanjem privremene mjere ili na čijem području se nalazi osoba, odnosno stvar na koju će se privremene mjere odnositi. Privremenu mjeru sud može po službenoj dužnosti odrediti u svakom postupku koji je u tijeku, a u kojem se prema odredbama ObZ-a odlučuje o pravima i dobrobiti djeteta.

što je odluka dostavljena suprotnoj strani.

Sud može privremenu mjeru izmijeniti ili ukinuti na prijedlog stranke ili po službenoj dužnosti ako ju je po službenoj dužnosti ovlašten odrediti.⁴⁸

Sud će donijeti rješenje o ukidanju privremene mjere, osim ako ObZ-om nije drugačije određeno:

1. ako stranka u roku od tri mjeseca ne pokrene postupak o pravu koje se privremenom mjerom osigurava
2. ako se zahtjev za odlučivanje o odnosu koji se mjerom osigurava povuče ili odbaci ili
3. kad je postupak o odnosu koji se mjerom osigurava pravomoćno okončan.

Postupci u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta su žurni. U skladu s tim, ObZ propisuje⁴⁹ da se odluka u postupcima o privremenim mjerama i ovrsi radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom, kao i radi predaje djeteta mora donijeti i otpremiti u roku od trideset dana od dana pokretanja postupka. ObZ propisuje i da je prekoračenje roka dopušteno samo zbog bitnih razloga, a da je o prekoračenju roka sudac dužan izvijestiti predsjednika suda. Što se tiče žalbe, Obz propisuje da drugostupanjski sud o žalbi u pravilu treba odlučiti i svoju odluku otpremiti u roku od 30 dana od dana primitka žalbe.

Nažalost, unatoč zakonskim odredbama, prekoračenje roka za odlučivanje o prijedlogu za privremenu mjeru češće je pravilo nego iznimka. Stoga, treba biti spreman na upućivanje požurnica sudu te podnošenje predstavki predsjedniku suda, a kako bi se ipak pokušalo ubrzati postupak.

.....

48 Za izmjenu privremene mjere nadležan je sud koji je donio odluku, osim ako je predmet ustupljen drugom sudu. Ako se predmet o privremenoj mjeri nalazi pred drugostupanjskim sudom, tada nije dopuštena izmjena ili ukidanje pobijane odluke suda prvog stupnja.

49 Čl. 347. ObZ

Besplatna pravna pomoć

Besplatne pravne informacije i pravni savjeti

Ukoliko je osobi potreban besplatan pravni savjet ili pravne informacije⁵⁰, moguće se obratiti za to registriranim udrugama i pravnim klinikama.

Popis ovlaštenih pružatelja besplatne primarne pravne pomoći možete pronaći na linku u bilješci te u Prilogu na kraju Priručnika.⁵¹

Besplatno zastupanje u sudskom postupku

Ukoliko pak postoji potreba za sastavljanjem podnesaka za sud (tužbe, žalbe i/ili bilo koji drugi podnesak) i/ili za zastupanjem u sudskom postupku, moguće je zatražiti dodjelu besplatnog odvjetnika.

Besplatno zastupanje u sudskim postupcima, odnosno pravo na besplatnu odvjetničku pomoć u Republici Hrvatskoj može se ostvariti na dva načina: putem nadležnog upravnog tijela u županiji/Gradu Zagrebu ili putem Odvjetničke komore

.....

50 Radi se o oblicima primarne besplatne pravne pomoći, koja je uređena Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne novine, br. 143/13, 98/19, u daljnjem tekstu ZBPP). Primarna pravna pomoć osim općih pravnih informacija i pravnih savjeta obuhvaća i sastavljanje podnesaka pred javnopravnim tijelima, Europskim sudom za ljudska prava i međunarodnim organizacijama u skladu s međunarodnim ugovorima i pravilima o radu tih tijela, zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima te pravnu pomoć u izvansudskom mirnom rješenju spora. Ona ne obuhvaća sastavljanje podnesaka za sud niti zastupanje na sudovima – to spada u sekundarnu pravnu pomoć koju pružaju odvjetnici.

51 Popis ovlaštenih pružatelja besplatne primarne pravne pomoći dostupan je na: <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/besplatna-pravna-pomoc/ovlastene-udruge-i-pravne-klinike-za-pruzanje-primarne-pravne-pomoci/6190>

Besplatno zastupanje u sudskom postupku – prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći

Prema Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći (dalje u tekstu: ZBPP)⁵², zastupanje na sudu spada u tzv. sekundarnu pravnu pomoć⁵³ koju pružaju odvjetnici i koja se može ostvariti pod sljedećim uvjetima:

- ako se radi o složenijem postupku
- ako osoba nema sposobnosti da se sama zastupa
- ako su joj materijalne prilike takve da bi plaćanje potrebne stručne pravne pomoći moglo ugroziti njeno uzdržavanje i uzdržavanje članova kućanstva, u skladu s posebnim pretpostavkama koje se odnose na imovno stanje podnositelja zahtjeva
- da se ne radi o obijesnom parničanju
- ako podnositelju u posljednjih šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva nije odbijen zahtjev zbog namjernog davanja netočnih podataka
- ako pravna pomoć nije već osigurana na temelju nekih drugih, posebnih propisa.

S obzirom na vrstu postupka, sekundarnu pravnu pomoć moguće je ostvariti u sljedećim postupcima:

- u svezi sa stvarnim pravima, osim zemljišnoknjižnih postupaka
- iz radnih odnosa
- iz obiteljskih odnosa, osim u postupcima sporazumnog razvoda braka u kojima bračni drugovi nemaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti
- ovršnim postupcima i postupcima osiguranja kada je riječ o prisilnom ostvarenju ili osiguranju tražbine koja proizlazi iz postupka za koji se prema odredbama

.....

52 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13, 98/19), dalje u tekstu: ZBPP

53 Sekundarna pravna pomoć obuhvaća:

- a) pravni savjet
 - b) sastavljanje podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem
 - c) sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima
 - d) zastupanje u sudskim postupcima
 - e) pravnu pomoć u mirnom rješenju spora.
- Sekundarna pravna pomoć obuhvaća i:
- a) oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka
 - b) oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi.

- Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći može odobriti pravna pomoć
- mirnog rješenja spora
 - iznimno, u svim ostalim upravnim i građanskim sudskim postupcima kada takva potreba proizlazi iz konkretnih životnih okolnosti i okolnosti članova kućanstva podnositelja zahtjeva, a u skladu s temeljnom svrhom Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći.

Prema ZBPP-u, sekundarna pravna pomoć odobrit će se ako ukupni prihodi podnositelja i članova kućanstva mjesečno⁵⁴ ne prelaze po članu kućanstva iznos proračunske osnovice (3.326,00 kn) i ako ukupna vrijednost imovine u vlasništvu podnositelja zahtjeva i članova kućanstva ne prelazi iznos od 60 proračunskih osnovica (199.560,00 kn).⁵⁵ ZBPP određuje i da se neke vrste prihoda/imovine ne uzimaju u obzir prilikom utvrđivanja imovinskog stanja.⁵⁶

.....

54 Pri odobravanju pravne pomoći, imovno stanje podnositelja zahtjeva utvrđuje se za dvanaest mjeseci prije početka mjeseca u kojem se zahtjev podnosi.

55 Odobravanje pravne pomoći odnosi se na potpuno ili djelomično osiguravanje plaćanja troškova pravne pomoći.

Pravna pomoć odobrava se u punom opsegu:

- a) ako je podnositelj zahtjeva korisnik pomoći za uzdržavanje u skladu s posebnim propisima kojima je uređeno ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi, odnosno pravo na opskrbninu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata
 - b) ako ukupni prihodi podnositelja zahtjeva i članova kućanstva iznose 50% ili manje po članu kućanstva mjesečnog iznosa proračunske osnovice.
- Svako povećanje iznosa prihoda za svakih sljedećih 10% ima za posljedicu smanjenje opsega pravne pomoći za 10%, ali ne ispod 50% utvrđenog iznosa troškova utvrđenih za pravnu pomoć.

56 Pri utvrđivanju imovnog stanja ne uzimaju se u obzir:

- ukupni prihodi i imovina počinitelja nasilja u obitelji ako je podnositelj zahtjeva žrtva toga nasilja
- ukupni prihodi i imovina članova kućanstva koji sudjeluju u postupku kao protivnici podnositelja zahtjeva ili je njihov interes u suprotnosti s interesom podnositelja zahtjeva
- dio nekretnine u kojoj živi podnositelj zahtjeva nužan za ostvarenje osnovnih životnih potreba podnositelja zahtjeva i članova kućanstva, ako je u njegovom vlasništvu ili u vlasništvu članova kućanstva
- vrijednost dijela nekretnine koja služi za obavljanje poslovne djelatnosti nužnog za osiguranje minimalnih uvjeta za uzdržavanje podnositelja zahtjeva i članova kućanstva
- predmeti izuzeti od ovrhe na temelju općeg propisa kojim se uređuje ovršni postupak
- potpore zbog zbrinjavanja ratnih invalida i članova obitelji smrtno stradalih zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskoga rata

Sekundarna pravna pomoć odobrit će se i ako nisu ispunjeni uvjeti koji se odnose na imovno stanje, ako iz objektivnih razloga⁵⁷ nije moguće raspolagati ukupnim prihodima i imovinom i ako dio ukupnih prihoda i imovine kojima je moguće raspolagati ne prelazi propisane iznose.

Prema ZBPP-u, pojedinim podnositeljima zahtjeva sekundarna pravna pomoć se odobrava bez gore navedenog utvrđivanja imovnog stanja: djetetu u postupku radi ostvarivanja prava na uzdržavanje, žrtvi kaznenog djela nasilja u postupku radi ostvarivanja prava na naknadu štete koja je počinjenjem kaznenog djela prouzročena, osobi koja je korisnik pomoći za uzdržavanje u skladu s posebnim propisima kojima je uređeno ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi i osobi koja je korisnik prava na opskrbninu prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i Zakonu o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata.

Nadležni ured, dužan je odlučiti o zahtjevu u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva. U praksi taj rok najčešće bude duži, ovisno o tome koliko službenicima koji odlučuju o zahtjevu treba da provjere imovinsko stanje i druge potrebne informacije do kojih preko drugih relevantnih tijela mogu doći, pa se samim time rok može produžiti i do par mjeseci. Ako podnositelj ispunjava uvjete za ostvarivanje prava na sekundarnu pravnu pomoć, korištenje će mu se odobriti donošenjem rješenja o odobravanju pravne pomoći. U rješenju se određuje i odvjetnik koji će pružiti pravnu

.....

- doplatak za djecu i novčani primici za opremu novorođenog djeteta
- potpore zbog uništenja i oštećenja imovine zbog elementarnih nepogoda
- potpore zbog uništenja i oštećenja imovine zbog ratnih događaja
- potpore za slučaj smrti radnika, potpore u slučaju smrti člana kućanstva radnika i potpore zbog neprekidnog bolovanja radnika, na koje se ne plaća porez na dohodak do iznosa propisanih poreznim propisom.

⁵⁷ Objektivnim razlozima smatrat će se osobito postojanje izvanrednih troškova liječenja podnositelja zahtjeva ili članova kućanstva koji nisu obuhvaćeni zdravstvenim osiguranjem, troškovi ortopedskih pomagala, rehabilitacije i drugih usluga koje osobama s invaliditetom nisu osigurani zdravstvenim osiguranjem, troškovi obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju, ostali troškovi nastali kao posljedica više sile (požar, potres, poplava i slično) i vlasništvo imovine koja se ne može unovčiti ili je njezino unovčenje teško provedivo.

pomoć.⁵⁸ Protiv rješenja kojim je odlučeno o zahtjevu za odobravanje korištenja sekundarne pravne pomoći moguće je izjaviti žalbu u roku od 15 dana od dana dostave rješenja, o kojoj odlučuje Ministarstvo pravosuđa i uprave u roku od osam dana od dana primitka uredne žalbe. Protiv rješenja Ministarstva pravosuđa i uprave možete pokrenuti upravni spor.

Prvi korak za odobravanje sekundarne pravne pomoći je podnošenje zahtjeva, na propisanom obrascu, nadležnom upravnom tijelu na području čije teritorijalne nadležnosti podnositelj zahtjeva ima prebivalište ili boravište.⁵⁹ Sastavni dio zahtjeva je i suglasnost podnositelja zahtjeva i članova njegova kućanstva o dopuštenju uvida u sve podatke o ukupnim prihodima i imovini, u kojem će podnositelj zahtjeva potvrditi da su podaci koje je dao točni i potpuni.

Zahtjev i pisanu suglasnost najčešće je moguće preuzeti s mrežnih stranica nadležnih upravnih tijela. Njihov popis možete pronaći na poveznici u donjoj bilješci te u Prilogu na kraju Priručnika.⁶⁰

Besplatno zastupanje u sudskom postupku – prema Zakonu o odvjetništvu

Prema Zakonu o odvjetništvu⁶¹ (dalje u tekstu: ZO) i Hrvatska odvjetnička komora dužna je osigurati pružanje pravne pomoći žrtvama domovinskog rata i socijalno ugroženim osobama u pravnim stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem.

.....

⁵⁸ U praksi, najčešće se dopušta mogućnost da se imenuje odvjetnik kojeg je stranka sama odabrala, ukoliko je s popisa odvjetnika koji pružaju besplatnu pravnu pomoć odnosno ako pristane na ovakav način zastupanja.

⁵⁹ Kada se radi o hrvatskim državljanima koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj i strancima, nadležno upravno tijelo je upravno tijelo na području čije teritorijalne nadležnosti je sjedište suda pred kojim podnositelj zahtjeva pokreće postupak.

⁶⁰ Popis upravnih tijela kojima se podnosi zahtjev za sekundarnu besplatnu pravnu pomoć dostupan je na: <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/besplatna-pravna-pomoc/upravna-tijela-u-zupanijama-odnosno-gradu-zagrebu/9916>

⁶¹ Zakon o odvjetništvu, NN, br. 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11.

Za taj način ostvarivanja pravne pomoći potrebno je Hrvatskoj odvjetničkoj komori u Zagrebu, Koturaška 53/II, dostaviti:

- vlastoručno potpisanu molbu za imenovanje punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu u kojoj treba navesti za kakav postupak se traži punomoćnik, a ako se postupak već vodi, navesti radi čega se vodi, pod kojim brojem i pred kojim tijelom te dostaviti presliku tužbe (ako već postoji). Obrazac molbe možete pronaći na mrežnim stranicama Hrvatske odvjetničke komore⁶²
- fotokopiju potvrde nadležne porezne uprave o imovnom stanju
- fotokopiju potvrde o visini mjesečnih primanja, potvrde Zavoda za zapošljavanje o nezaposlenosti ili potvrde o redovnom školovanju
- fotokopiju domovnice
- ukoliko se radi o postupku radi osporavanja odnosno utvrđivanja očinstva, treba dostaviti i fotokopiju rodnog lista maloljetnog djeteta
- ako se radi samo o postupku radi uzdržavanja maloljetnog djeteta/djece, molbu podnosi zakonski zastupnik (navodeći ime i prezime djeteta i kakav postupak uzdržavanja želi pokrenuti: utvrđivanje, ovrhu, povišenje) te prilaže u fotokopiji svoju domovnicu i rodni list djeteta.

Prekršajnoppravna i kaznenopravna zaštita od nasilja u obitelji

Nasilje nije privatni problem i bez obzira na to o kojem se obliku nasilja radi uvijek je riječ o problemu koji se tiče društva u cjelini. Svaka društvena zajednica određuje vrijednosti koje je potrebno štititi, a svako ponašanje kojim su povrijeđene te vrijednosti nosi sa sobom društvenu osudu, odnosno sankciju.

Djela koja će podlijegati sankcijama utvrđuju se pravnim normama te se takva djela određuju kao **kaznena djela** ili kao **prekršaji**.

Razgraničenje između kaznenog djela i prekršaja određuje zakonodavac, a dodatno

.....

62 Obrazac je dostupan na: <http://www.hok-cba.hr/hr/besplatna-pravna-pomo%C4%87>

razrađuje sudska praksa. Prekršaji predstavljaju, uvjetno rečeno, blaže povrede društvenih vrijednosti od kaznenih djela te ih stoga prati blaža društvena osuda, odnosno sankcija.

No, u praksi vrlo često nije lako razgraničiti kada nasilje u obitelji predstavlja prekršaj, a kada kazneno djelo. Kriteriji razgraničenja su složeni, a svaki slučaj treba promatrati zasebno. Intenzitet i kontinuitet počinjenog nasilja svakako su od velikog značaja za odlučivanje radi li se u konkretnom slučaju o kaznenom djelu ili prekršaju.⁶³

Osim po blažim sankcijama, prekršajni se postupak razlikuje od kaznenog postupka i u postupovnim pravilima, tijelima koja provode postupak, načinu izvršenja sankcija i slično.

Počinitelj nasilja prekršajno će se progoniti samo ako njegovo ponašanje ne predstavlja neki oblik teže kažnjivog ponašanja, odnosno ako njegovo ponašanje ne predstavlja kazneno djelo.

Hoće li neko ponašanje biti kvalificirano kao prekršaj ili kao kazneno djelo odlučivati će nadležna tijela nakon prijave nasilja te će ovisno o tome poduzeti radnje potrebne za pokretanje prekršajnog ili kaznenog postupka pred prekršajnim ili kaznenim sudom. U tom smislu, sama žrtva ne bi se trebala previše opterećivati samom kvalifikacijom djela, jer je to posao nadležnih tijela. Ipak, treba biti na oprezu, jer se ponekad događa da se i vrlo ozbiljno nasilje, koje po našem mišljenju nedvojbeno predstavlja kazneno djelo, u praksi tretira kao prekršaj. Takvi slučajevi predstavljaju problem jer počinitelj neće biti adekvatno kažnjen – u prekršajnom postupku izriču se uglavnom novčane kazne ili eventualno vrlo kratke kazne zatvora. Stoga, ukoliko žrtva smatra da je kažnjivo djelo koje je prema njoj počinjeno pogrešno kvalificirano bilo bi dobro da na to pokuša ukazati nadležnim tijelima – po potrebi i uz pomoć odvjetnika (ako ga ima) ili udruga koje pružaju besplatnu pravnu pomoć ili podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela.

.....

63 Više o razgraničenju između kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji možete čitati u: Martinjak, D., Filipović, H. Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 2019., 26(2), str. 621-653. Preuzeto s: <https://hr-cak.srce.hr/232780>

Prekršaji – Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji⁶⁴ (dalje u tekstu: ZZNO) usmjeren je osiguravanju zaštite članova obitelji izloženih nasilju, poštivanju pravnog sustava te sprječavanju ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja.

Osobe na koje se ZZNO primjenjuje su:

- bračni drug, izvanbračni drug⁶⁵, životni partner⁶⁶, neformalni životni partner⁶⁷, njihova zajednička djeca⁶⁸ te djeca svakog od njih,
- bivši bračni drug, bivši izvanbračni drug, bivši životni partner, bivši neformalni životni partner
- osobe koje imaju zajedničko dijete te osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.
- srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tazbini do zaključno drugog stupnja,
- posvojitelj i posvojenik.

Osobe s invaliditetom⁶⁹ i osobe starije životne dobi⁷⁰ kao žrtve nasilja u obitelji uživaju posebnu zaštitu po ovom Zakonu.⁷¹

.....

64 Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19.

65 Izvanbračni drug je osoba koja živi u izvanbračnoj zajednici koja ima trajniji karakter ili koja traje kraće vrijeme ako je u njoj rođeno zajedničko dijete

66 ZZNO ne daje posebnu definiciju životnih partnera. Životno partnerstvo regulirano je posebnim zakonom (Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola NN 92/14, 98/19), kao zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola, sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama tog zakona.

67 Neformalni životni partner u smislu ovog Zakona je osoba koja živi u istospolnoj zajednici koja ima trajniji karakter

68 Dijete je osoba koja nije navršila osamnaest godina života.

69 Osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

70 Osoba starije životne dobi je osoba u dobi od 65 i više godina života.

71 U smislu da se zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje smatra poseb-

Moguće je doživjeti partnersko nasilje, a da osoba nema pravo na zaštitu u okviru Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji jer ne pripada ni u jednu od navedenih kategorija osoba koje zakon štiti. Primjer takve situacije bio bi par koji ne živi zajedno i čija zajednica nije trajnijeg karaktera – npr. par koji se povremeno viđa nekoliko mjeseci.

Ipak, to što žrtva nije zaštićena u okviru ovog zakona ne znači da nema pravo ni na kakvu zaštitu. Ima, ali prema drugim propisima. U konkretnom primjeru, u obzir može doći primjena čl. 31. Zakona o ravnopravnosti spolova, koji za onoga „tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.“

Ako do nasilja dođe izvan obiteljskog i partnerskog odnosa, odnosno ako na javnom mjestu dođe do tuče, svađe, vike ili na bilo koji drugi način do remećenja javnog reda i mira, Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira jamči člankom 13. zaštitu žrtve od takve vrste nasilnog ponašanja i kaznit će ga za prekršaj kaznom u protuvrijednosti domaće valute od 50 do 200 DEM ili kaznom zatvora do 30 dana.⁷²

Prema čl. 10. ZZNO-a, sljedeći oblici ponašanja predstavljaju nasilje u obitelji u prekršajnom smislu:

1. primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda⁷³
2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci
3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
4. spolno uznemiravanje
5. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za

.....

nom vrstom prekršaja te da se nasilje počinjeno prema njima ili u njihovo nazočnosti strože kažnjavaju.

72 Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94)

73 Ako je nastupila fizička ozljeda, onda će se raditi o kaznenom djelu (a ne o prekršaju).

- održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci
6. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.

Koje su kazne za počinitelje prekršaja nasilja u obitelji?

Sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji su zaštitne mjere, novčana kazna, kazna zatvora i druge prekršajnoppravne sankcije propisane Prekršajnim zakonom.

Prekršaj	Propisana kazna			Propisana kazna u slučaju ponovljenog prekršaja		
	novčana kazna		kazna zatvora	novčana kazna		kazna zatvora
Počinjenje nasilja u obitelji iz čl. 10. ZZNO	najmanje 2.000,00 kn	ili	do 90 dana	najmanje 6.000,00 kn	ili	najmanje 30 dana
Počinjenje nasilja u obitelji i čl. 10. ZZNO u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi	najmanje 7.000,00 kn	ili	najmanje 45 dana	najmanje 8.000,00 kn	ili	najmanje 60 dana
Ako je nasilje počinjeno na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi	najmanje 12.000,00 kn	ili	najmanje 70 dana	najmanje 17.000,00 kn	ili	najmanje 80 dana
Osobe koje imaju obvezu prijaviti nasilje, a nisu to učinile ⁷⁴	novčana kazna u iznosu od najmanje 3.000,00 kn do 10.000,00 kn	ili	-			
Počinitelj nasilja u obitelji koji ne postupa u skladu s izrečenom zaštitnom mjerom	najmanje 3.000,00 kn	ili	najmanje 10 dana			

74 Zdravstveni radnici, djelatnici u ustanovama socijalne skrbi, osobe zaposlene u odgojno-obrazovnim ustanovama, stručni radnici zaposleni u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama ili organizacijama civilnog društva te sve druge stručne osobe koje u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja u obitelji dužni su prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova.

Postoje li još neke mjere za zaštitu u slučaju nasilja?

Osim izricanja u prethodnom odlomku spomenutih sankcija za nasilničko ponašanje (novčane kazne i kazne zatvora), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji žrtvama nasilja zaštitu pruža kroz tzv. zaštitne mjere. Njihova je svrha spriječiti nasilje u obitelji, osigurati zaštitu zdravlja i sigurnosti žrtve nasilja u obitelji te otkloniti okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, a izriču se radi otklanjanja ugroženosti žrtve nasilja u obitelji.

Vrste zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji su:

- obvezni psihosocijalni tretman
- zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji
- udaljenje iz zajedničkog kućanstva
- obvezno liječenje od ovisnosti⁷⁵

!!! Počinitelj nasilja u obitelji koji ne postupa u skladu s izrečenom zaštitnom mjerom kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 3.000,00 kuna ili kaznom zatvora od najmanje 10 dana.

Zaštitne mjere mogu se izreći po službenoj dužnosti, na prijedlog ovlaštenog tužitelja, žrtve ili centra za socijalnu skrb. To znači da i sama žrtva ima pravo predložiti, odnosno zatražiti izricanje neke od zaštitnih mjera.

Zaštitne mjere zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te zaštitna mjera udaljenja iz zajedničkog kućanstva mogu se izreći **i prije** pokretanja prekršajnog postupka ako postoji izravna opasnost za sigurnost žrtve ili članova njezine obitelji odnosno člana zajedničkog kućanstva. To znači da žrtva odmah nakon što je doživjela nasilje može od policije ili centra za socijalnu

75 Osim ovih, moguće je izreći i zaštitne mjere propisane Prekršajnim zakonom (čl. 50.), a to su: obvezno liječenje od ovisnosti, zabrana obavljanja određenih dužnosti ili djelatnosti, zabrana obavljanja određenih djelatnosti ili poslova pravnoj osobi, zabrana stjecanja dozvola, ovlasti, koncesija ili subvencija, zabrana poslovanja s korisnicima državnog i lokalnih proračuna, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja.

skrb zatražiti da oni od suda zatraže određivanje ovih mjera, ali ako bi oni smatrali da za to nema osnova i ne bi htjela od suda zatražiti određivanje zaštitnih mjera, žrtva određivanje zaštitnih mjera pred sudom može zatražiti i sama. Zaštitne mjere policija i centar za socijalnu skrb mogu zatražiti i sami, na temelju vlastite procjene (bez da ih žrtva to zatraži), ali sigurno neće biti zgoroga raspraviti s njima tu mogućnost.

Sud će takvu odluku donijeti bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata od podnošenja prijedloga za zaštitnu mjeru.

U slučaju kada je zaštitna mjera izrečena prije samog pokretanja prekršajnog postupka, žrtva ili drugi ovlašteni tužitelj moraju u roku od osam dana od dana donošenja odluke pokrenuti taj postupak, odnosno podnijeti optužni prijedlog – u suprotnom, sud će ukinuti izrečenu zaštitnu mjeru.

Mogućnost izricanja zaštitnih mjera je vrlo važna mogućnost čija je svrha hitna, trenutna zaštita žrtava nasilja u obitelji i žrtvi bliskih osoba. Naime, u situacijama izravne opasnosti za sigurnost žrtve ili članove njene obitelji, najučinkovitiji način jamčenja sigurnosti žrtvi obiteljskog nasilja je fizičko udaljavanje žrtve i počinitelja. Iako postoji mogućnost smještaja žrtve u sklonište, prioritet treba biti udaljenje počinitelja i izricanje počinitelju zabrane kontakta sa žrtvom u vidu zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve.⁷⁶

76 Osim izricanja zaštitnih mjera koje izriče sud, zakonski postoji još jedna slična mogućnost za zaštitu žrtve nasilja u obitelji: radi se o mogućnosti iz čl. 130. st. 6. Prekršajnog zakona, prema kojem u slučaju vjerojatnosti da je počinjen prekršaj propisan zakonom, jednu ili više mjera opreza (iz čl. 130 st. 2. Prekršajnog zakona) može privremeno, a najdulje do osam dana naredbom odrediti policija prema osobi za koju postoji osnova sumnje da je počinitelj prekršaja.

Mjere opreza su:

1. zabrana napuštanja boravišta, bez dozvole suda,
2. zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja,
3. zabrana približavanja određenoj osobi i zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
4. zabrana poduzimanja određene poslovne aktivnosti,
5. privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice, sa zabranom,
6. privremeno oduzimanje vozačke dozvole za upravljanje vozilom ili dozvole za upravljanje plovilom, zrakoplovom ili drugim prijevoznim sredstvom.

Koja još prava ima žrtva nasilja u obitelji?

Među pravima koja Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji propisuje, istaknuli bismo:⁷⁷

- pravo žrtve da na vlastiti zahtjev bude obaviještena o poduzetim radnjama povodom njezine prijave i o ishodu postupka
- pravo žrtve da na vlastiti zahtjev, bez nepotrebne odgode, bude obaviještena o ukidanju zadržavanja ili bijegu okrivljenika te stavljanju izvan snage odluke o izricanju zaštitnih mjera i ukidanju mjera opreza koje su određene radi njezine zaštite ili otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora

Imajte na umu da se pravo na obaviještenost o poduzetim radnjama ili puštanju okrivljenika na slobodu ostvaruje samo na temelju zahtjeva žrtve. Dakle, ako sama žrtva ne podnese zahtjev da budete obaviještena, neće primati obavijesti. Zahtjev može podnijeti bilo kojem tijelu koje sudjeluje u postupku (policija, sud...) u bilo kojem stadiju postupka.

- pravo biti ispitana na policiji od strane osobe istog spola
- pravo na izbjegavanje kontakta s počiniteljem prije i tijekom postupka, osim ako prekršajni postupak zahtijeva takav kontakt
- pravo na pratnju osobe od povjerenja pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje

VAŽNO!!! Osoba od povjerenja može biti

.....

⁷⁷ Sva prava žrtve nasilja u obitelji propisana su čl. 6. ZZNO-a. Osim ovdje izdvojenih, to su još: pravo na pristup službama za potporu žrtvama nasilja u obitelji, pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama nasilja u obitelji, pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde, pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka, pravo na tajnost podataka čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti sigurnost žrtve ili njoj bliske osobe definirane u čl. 8. st. 1. i 2, ZZNO-a te pravo zahtijevati isključenje javnosti u postupku pred sudom, pravo na opunomoćenika u postupku, pravo biti ispitana bez neopravdane odgode nakon podnošenja prijave, pravo zahtijevati da bude ispitana u postupku pred sudom te prava da se daljnja ispitivanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe prekršajnog postupka te druga prava propisana zakonom kojim se uređuje kazneni postupak (osim onih koje po naravni stvari može imati samo žrtva kaznenog djela).

zakonski zastupnik ili druga punoljetna osoba po izboru žrtve nasilja u obitelji, osim ako je predložena ili pozvana u svojstvu svjedoka.

Ta osoba može biti član obitelji, prijatelj, i sl. ili zaposlenik Odjela za podršku ili educirani zaposlenik/volonter udruga koje pružaju podršku žrtvama i svjedocima.

Ako pratnju pružaju zaposlenici Odjela ili osobe iz udruga, oni uz samo pratnju mogu dati još puno korisnih informacija, pripremiti osobu za odlazak na sud i sl. kroz pripremu za pratnju na sud u svojstvu osobe od povjerenja.

- pravo na privremeni smještaj u odgovarajuću ustanovu (sigurne kuće)
- pravo na policijsku zaštitu i osiguranje, po nalogu suda, u svrhu neometanog uzimanja osobnih stvari prilikom napuštanja zajedničkog kućanstva.

Sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji zakonski su dužna žrtvu već pri poduzimanju prve radnje na razumljiv način upoznati o njenim pravima te uvjeriti se je li žrtva danu obavijest o pravima razumjela. U praksi je još uvijek ponekad dogodi da nadležna tijela žrtvi samo pročitaju prava ili joj uruče papir na kojem su ona zapisana. Ukoliko žrtva nešto u vezi svojih prava nije razumjela, poptuno je u redu da zamoli službenu osobu za dodatna pojašnjenja. Također, može se javiti Odjelima za podršku žrtvama i svjedocima ili udrugama koje pružaju podršku žrtvama i svjedocima, kako bi joj oni dodatno pojašnjeli njena prava. Njihove kontakte moguće je pronaći na poveznici u donjoj bilješci ili u Prilogu na kraju Priručnika.⁷⁸

Prijava prekršaja

Tko može prijaviti nasilje?

U slučaju bilo kojeg oblika nasilja ili sumnje na nasilje, postupak započinje prijavom nasilja. Nasilje može prijaviti bilo koja osoba koja je nasilje doživjela, ali i bilo koje osobe koje imaju saznanja o nasilju (primjerice susjedi, prijatelji, kolege).

Određene osobe u nekim slučajevima imaju posebnu zakonsku obvezu prijaviti nasilje, pa su tako zdravstveni radnici, stručni djelatnici u sustavu socijalne skrbi, djelatnici odgojno-

.....

⁷⁸ <https://mrezapodrskeisuradnje.com/>

obrazovnih ustanova te stručni djelatnici vjerskih ustanova, humanitarnih i civilnih organizacija koji se bave djecom i obitelji dužni prijaviti svako saznanje i sumnju na nasilje u obitelji (u protivnome i sami čine prekršaj).

Kako prijaviti nasilje?

Nasilje možete prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu, ali i centrima za socijalnu skrb i zdravstvenim ustanovama.

Nasilje se u praksi najčešće prijavljuje policiji - prijavu možete podnijeti osobnim dolaskom u najbližu policijsku postaju, pisanim putem ili pozivom na telefon 192 koji je dostupan tijekom cijelog dana.

Prijava nasilja trebala bi sadržavati što je moguće više informacija u smislu vremena, mjesta i načina počinjenja prekršaja te informacija o počinitelju prekršaja kako bi nadležna tijela mogla što efikasnije postupati.

Kada prijaviti nasilje?

U kontekstu šansi za uspješno provođenje postupka, nasilje je najbolje prijaviti bez odgađanja, odnosno odmah po saznanju za nasilno ponašanje. Brzim djelovanjem može se zaustaviti počinitelja u tijeku nasilničkog ponašanja ili ga spriječiti da takvo ponašanje ponovi. Također, najveće su šanse da će počinitelj biti uhvaćen na djelu ako se policiju obavijesti odmah.

No, u stvarnom životu žrtvama često (iz čitavog niza razloga) nisu spremene prijaviti nasilje odmah – i to je u redu. Na žrtvi je da odluči je li i kada spremna nekom reći što se dogodilo. Ponekad u toj odluci može pomoći i to da osoba prethodno dobije psihološku pomoć i podršku, ali i informacije o tome kako izgleda postupka i što se može tijekom njega očekivati. Informacije o organizacijama koje nude takve usluge možete pronaći u prilogima koji se nalaze se u donjoj bilješci i na kraju ovog Priručnika.⁷⁹

79 Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji, <https://mrosp.gov.hr/adresari/11829>

Postupanje nadležnih tijela po prijavi nasilja

Sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna su postupati hitno i svi postupci pokrenuti po ZZNO-u su hitni.

Ako je prekršaj prijavljen policiji, ona bi trebala odmah (bez odgađanja) započeti s postupanjem po prijavi. Ako je prekršaj prijavljen nekome drugome (npr. centru za socijalnu skrb ili zdravstvenoj ustanovi), oni bi trebali prijavu prosljediti policiji koja će potom dalje poduzimati potrebne zakonom propisane radnje.

Kako postupuje policija po prijavi nasilja?

Postupanje nadležnih tijela, pa tako i policije, u slučajevima nasilja u obitelji detaljno je uređen Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Protokol).⁸⁰

Nakon zaprimanja zahtjeva (dojave) za pružanjem pomoći odnosno dobivanja saznanja o nasilju u obitelji policija je dužna žurno doći na mjesto događaja i pružiti potrebnu intervenciju. Ukoliko je nasilnički čin u tijeku, policija će ga primjenom policijskih ovlasti prekinuti odnosno spriječiti počinitelja nasilja u daljnjem nasilnom ponašanju i poduzeti mjere i radnje s ciljem trenutne zaštite žrtve (žrtava) od daljnjeg nasilja. Zaštita se žrtvi može pružiti npr. uhićenjem/ zadržavanjem počinitelja, izricanjem zaštitnih mjera (npr. zabranom približavanja žrtvi) i/ili smještajem žrtve u sigurnu kuću.

Potom trebaju pribaviti **podatke i prikupiti obavijesti na način koji će žrtvi omogućiti da policijskom službeniku neometano i bez straha odnosno u odvojenim prostorijama i bez nazočnosti počinitelja nasilja**, priopći sve obavijesti relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja. Postupkom kriminalističkog istraživanja treba se objektivno i cjelovito ispitati sve činjenice vezane za događaj nasilja, **tako što utvrđuju njegove uzroke, povod, kontinuitet i posljedice** u svezi čega fiksiraju tragove i pribavljaju dokaze o počinjenoj kažnjivoj radnji. U praksi, policijski službenici ponekad propuštaju utvrditi kontinuitet i povijest nasilja već budu previše fokusirani (samo) na trenutni

80 Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji dostupan je na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf

dogadađ povodom kojeg je policija kontaktirana. No, važno je znati da je, sukladno Protokolu, njihova obveza utvrditi kontinuitet nasilja.

Policija će počinitelja nasilja, ako za to postoje zakonski uvjeti, udaljiti iz obitelji. U slučajevima kada počinitelj nije dostupan na mjestu događaja, policija će poduzimati mjere traganja s ciljem pronalaska počinitelja nasilja u obitelji. Također, ukoliko počinitelj nasilja posjeduje oruđe (legalno ili ilegalno), ono će mu se oduzeti. Ako su za to ispunjeni uvjeti, policija će počinitelja privesti sucu ili pritvorskom nadzorniku, a o njegovom eventualnom puštanju na slobodu odmah obavijestiti žrtvu.

Ukoliko je nasilju nazočno dijete s kojim je potrebno razgovarati ili ga je kao žrtvu nasilja svrhovito žurno izdvojiti i zbrinuti, policijski službenici će zatražiti dolazak i intervenciju stručnog radnika nadležnog centra za socijalnu skrb. Ako je žrtva nasilja u obitelji dijete ili je dijete svjedočilo nasilnim događajima, kriminalističko istraživanje će se nastaviti u cilju utvrđivanja kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece.⁸¹ Ponekad, prilikom podnošenja optužnih prijedloga/kaznenih prijava policija ispusti navesti da su događaju nazočila i djeca, a što je važno jer počinjenje nasilja u prisutnosti djece može dovesti do toga da se radi o strože kažnjivom prekršaju/kaznenom djelu ili čak posebnom kaznenom djelu.⁸² Stoga, ukoliko bude kakvih propusta prilikom definiranja optužbe, uputno je tijekom postupka pokušati nadležnim tijelima (policiji/državnom odvjetništvu/sudu) na to ukazati.

Po dovršetku kriminalističkog istraživanja policija će podnijeti odgovarajuću prijavu (optužni prijedlog ili kaznenu prijavu odnosno posebno izvješće) nadležnom pravosudnom tijelu. Također, kao što je već spomenuto - oni mogu predlagati sudu izricanje odgovarajućih zaštitnih mjera odnosno mjera opreza prema počinitelju nasilja odnosno izrečene mjere provoditi u skladu s propisima.

Osim navedenog, važno je reći da policija ima i obvezu provođenja procjenu rizika⁸³ te usmeno

81 Sukladno zakonskim odredbama ova postupanja provode policijski službenici za mladež.

82 Misli se ponajprije na kazneno djelo iz čl. 177. Kaznenog zakona - povreda djetetovih prava.

83 U tu svrhu, sukladno Protokolu o postupanju u

i pisano obavijestiti žrtvu o njenim pravima te joj pružiti podatke odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima i Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja – **116 006**, kao i kontakt podatke tijela državne uprave i organizacija civilnog društva koje se na području pojedine policijske uprave specijalizirane za podršku i zaštitu žrtava nasilja.

Prema Protokolu, policija će žurno dostaviti izvješće o postupanju nadležnom centru za socijalnu skrb. U situacijama visokog rizika, dužni su na zahtjev stručnih radnika centra za socijalnu skrb pružiti pomoć pri smještaju u sklonište za žrtve obiteljskog nasilja.

Postupak pred prekršajnim sudom

U postupku pred prekršajnim sudom osoba koja je doživjela nasilje naziva se žrtva ili oštećenik, a osoba koja je počinila nasilje okrivljenik ili počinitelj. U slučaju prijavljenog nasilja u obitelji provodi se hitni postupak kojeg su dužna provoditi sva pravosudna tijela, i prekršajni sud i državno odvjetništvo.

Prekršajni postupak u pravilu se pokreće podnošenjem optužnog prijedloga ovlaštenog tužitelja nadležnom sudu, odnosno sudu na čijem je području prekršaj počinjen.

Prema Prekršajnom zakonu ovlašteni tužitelji mogu biti državni odvjetnik, tijelo državne uprave (primjerice policija), pravna osoba s javnim ovlastima ili oštećenik. U pravilu će to najčešće biti policija. Ali, kao što vidimo – to može biti i žrtva sama.

Dakle, u praksi će to najčešće izgledati ovako: žrtva će policiji podnijeti prijavu (nasilja), oni će poduzeti potrebne radnje da utvrde postoji li osnovana sumnja da je počinjen prekršaj te potom najčešće slijedi podnošenje optužnog prijedloga nadležnom općinskom sudu.

Po primitku optužnog prijedloga sud će najprije ispitati je li nadležan te je li optužni prijedlog sastavljen na zakonom propisan način, a ukoliko su navedeni uvjeti ispunjeni sud će

.....
slučaju nasilja u obitelji, mogu pribaviti potrebne podatke od centra za socijalnu skrb i drugih tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela, a posebno odjela za podršku žrtvama i svjedocima te razmotriti preporuke tijela, ustanova i organizacija civilnog društva koje pružaju pomoć i podršku žrtvama o potrebi određivanja mjera za zaštitu žrtve.

zakazati glavnu raspravu.⁸⁴

Po završetku glavne rasprave sud donosi presudu, odnosno neku drugu vrstu odluke čiju mogućnost donošenja zakon predviđa. Ovjerovljeni prijepis odluke dostavlja se strankama i sudionicima u postupku, a okrivljeniku, oštećeniku kao tužitelju i oštećeniku dostavit će se i uputa o pravu na žalbu (ako ima pravo žalbe) u kojoj će biti naveden rok u kojem je dužan izjaviti žalbu i tijelo kojem se žalba podnosi.

Osim sankcija u vidu novčane kazne i kazne zatvora, sud može u odnosu na počinitelja nasilja odrediti i zaštitne mjere čija je svrha otkloniti uvjete koji omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja. Zaštitne mjere propisane su Prekršajnim zakonom, ali i posebnim propisima koji se odnose na prekršaje s elementima nasilnog ponašanja (kao što je već spominjani Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji).⁸⁵

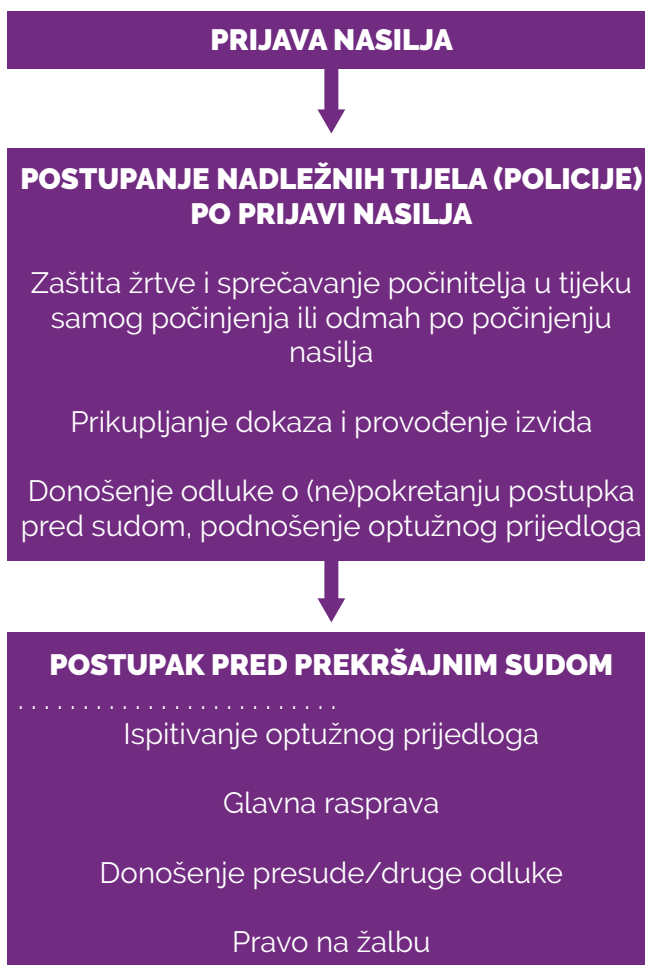
.....

84 Glavna rasprava počinje njenim otvaranjem u vrijeme i na mjestu gdje je zakazana, a može biti zaključena isti dan ili sud može zakazati više ročišta prije zaključenja glavne rasprave. Glavnom raspravom upravlja sudac koji ispituje okrivljenika, svjedoke, vještake, daje riječ strankama i sudionicima u postupku, sprečava odugovlačenje postupka i brine o održavanju reda u sudnici.

Stranke i sudionici u postupku imaju pravo na glavnoj raspravi predlagati izvođenje dokaza, davati prijedloge i izjave i očitovanja o izvedenim dokazima te uz dopuštenje suca postavljati pitanja drugima u postupku. Navedeno pravo ima i oštećenik kao sudionik prekršajnog postupka, a može ga ostvariti sam ili putem punomoćnika (odvjetnika). Također, oštećenik ima pravo do završetka postupka postaviti zahtjev za naknadu štete koja mu je prouzročena prekršajem (imovinskopravni zahtjev). Sudac je dužan upoznati oštećenika sa svim njegovim pravima koje ima prema Prekršajnom zakonu ako oštećenik to zatraži ili ako je očito neuk.

85 Tako je primjerice Prekršajnim zakonom propisana mogućnost izricanja zaštitne mjere obveznog liječenja od ovisnosti i zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, a Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira propisana je zaštitna mjera obaveznog liječenja od alkoholizma i narkomanije. Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji propisane su zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji, udaljenja iz zajedničkog kućanstva i obveznog liječenja od ovisnosti.

Sažetak: Kratki shematski prikaz prekršajnog postupka

Kaznena djela

Kaznena su djela ona ljudska ponašanja kojima se povređuju dobra i vrijednosti od velike važnosti za pojedince i društvo pa su zbog toga za takve radnje predviđene i najteže kazne. Različiti oblici nasilja svakako mogu potpadati pod kaznena djela jer se njima zadire u dobra kao što su ljudsko tijelo ili dostojanstvo.

Međutim, da bi se neka radnja smatrala kaznenim djelom ona mora biti precizno navedena i definirana u zakonu. U našem se Kaznenom zakonu kao primjer fizičkog nasilja može navesti npr. kazneno djelo tjelesne ozljede, kao primjere verbalnog nasilja možemo istaknuti kazneno djelo uvrede, a kao primjer seksualnog nasilja silovanje. Sva ta (i mnoga druga) kaznena djela mogu biti počinjena unutar obitelji te su time oblici obiteljskog nasilja. No, kazneni zakon sadrži i posebno kazneno djelo nasilja u obitelji, koje za onoga „tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo“ propisuje kaznu zatvora od jedne do tri godine. Dakle, nasilje u obitelji, ovisno o težini i ozbiljnosti nasilničkog postupanja, u zakonskom smislu može predstavljati prekršaj ili jedno ili više kaznenih djela.

Zbog javnog interesa da se počinitelji kaznenih djela progone i kazne u skladu sa zakonom, većina kaznenih djela progona se po službenoj dužnosti, od strane Državnog odvjetništva Republike Hrvatske kao samostalnog i neovisnog pravosudnog tijela.

Međutim, za određena kaznena djela je u Kaznenom zakonu izričito propisano da se progone po prijedlogu ili po privatnoj tužbi. Ako je propisano da se neko kazneno djelo progona po prijedlogu, to znači da Državno odvjetništvo nema ovlast postupati, odnosno voditi postupak bez prijedloga same žrtve. Ako ona podnese prijedlog za progona, od tog trenutka nadalje državno odvjetništvo ima ovlast za postupanje. Takav prijedlog mora biti podnesen u roku od 3 mjeseca od saznanja za počinjenje kaznenog djela i osobu počinitelja.⁸⁶ Ako je propisano da se neko

⁸⁶ U praksi se ovakav način progona kod nekih kaz-

kazneno djelo progona po privatnoj tužbi, onda u tom slučaju oštećena osoba kao privatni tužitelj mora (sama) podnijeti tužbu nadležnom sudu (ili sudu na čijem području okrivljenik ima prebivalište ili boravište) u roku od tri mjeseca od dana saznanja za počinjenje kaznenog djela i osobu počinitelja.

Važno je napomenuti da se Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, o kojem smo govorili kada smo govorili o prekršajima, primjenjuje i kada je nasilje u obitelji počinjeno u obliku kaznenog djela. Stoga, sve što je napisano pod podnaslovom: „Kako postupaju policija po prijavi nasilja?“ vrijedi i ovdje.

Kako i kome podnijeti kaznenu prijavu?

Prema Zakonu o kaznenom postupku, svatko je dužan prijaviti kazneno djelo za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti. Dakle, čak i ako niste sami bili žrtva, ali znate da netko drugi jest – trebali biste to prijaviti.

Kaznena djela prijavljuju se podnošenjem kaznene prijave, koja je ustvari obavijest o počinjenju kaznenog djela. Kaznena se prijava podnosi državnom odvjetniku u pisanom obliku bilo uz predočenje osobnih podataka podnositelja, bilo anonimno, a moguće ju je podnijeti i usmeno na zapisnik ili nekim drugim sredstvom (npr. telefonom). Valja naglasiti kako nije pogrešno kaznenu prijavu podnijeti policiji, sudu ili nenadležnom državnom odvjetniku, jer ta tijela imaju obvezu prijavu primiti i odmah je prosljediti nadležnom državnom odvjetniku. U praksi, kaznene se prijave vrlo često podnose policiji koja ih potom prosljeđuje nadležnom državnom odvjetništvu.

Oblik i sadržaj te prijave nisu strogo propisani, ali ona bi trebala sadržavati sve relevantne

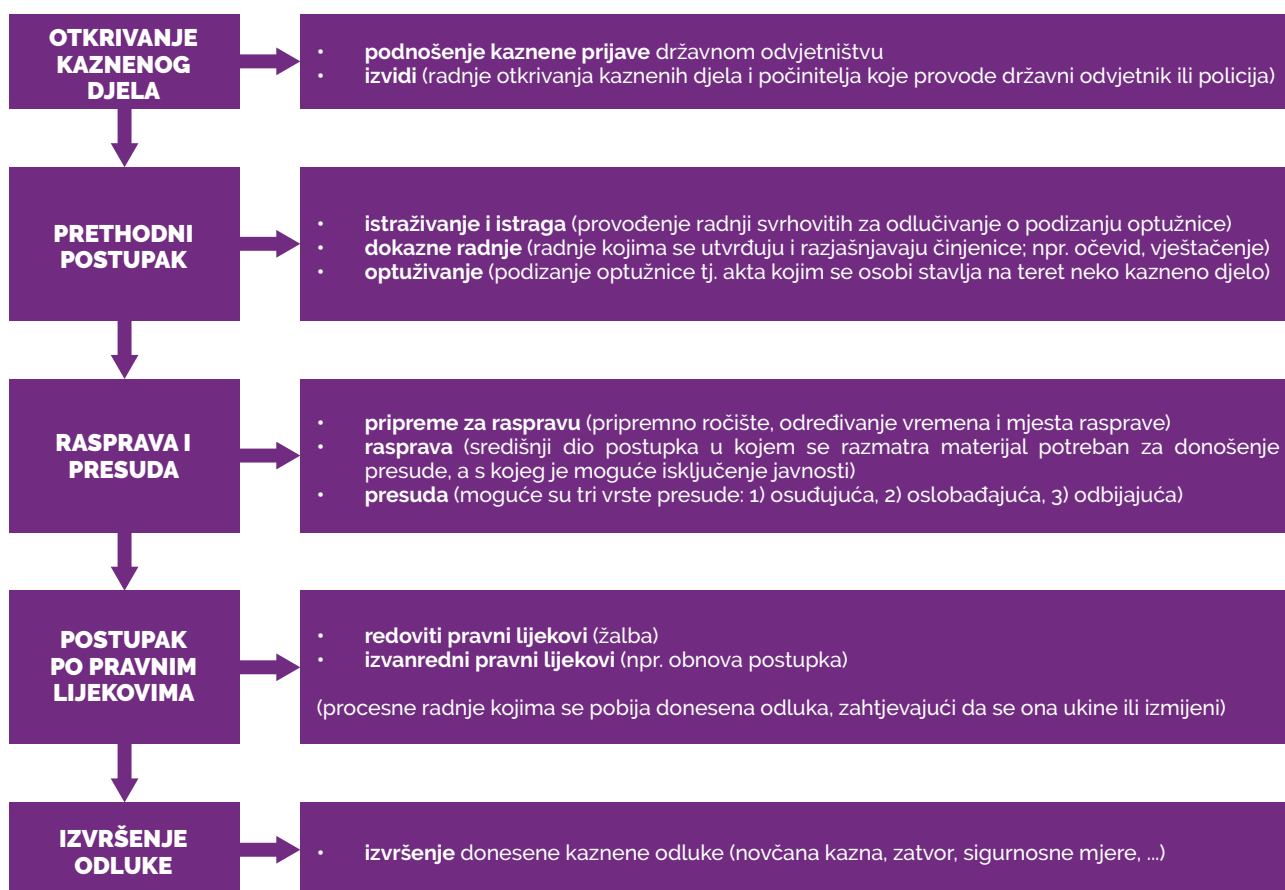
.....

nenih djela, konkretno kaznenog djela spolnog uznemiravanja, pokazao problematičnim. Iskustvo pokazuje žrtvama kaznenih djela, posebice onih protiv spolnih sloboda, nekad treba puno više vremena od 3 mjeseca da donijele odluku o podnošenju prijave. Stava smo da je nužno dati im znatno više vremena za proradu traume, traženje i dobivanje stručne pomoći, informiranje o samom kaznenom postupku i/ili poduzimanje bilo kojih drugih radnji koje su im potrebne za donošenje odluke. Trenutno su u najavi izmjene Kaznenog zakona, a nakon kojih bi se kazneno djelo spolnog uznemiravanja umjesto dosadašnjeg progona po prijedlogu progona po službenoj dužnosti – čime bi se automatski značajno produžio i rok za pokretanje kaznenog progona.

podatke koji se odnose na samo počinjenje kaznenog djela⁸⁷ (mjesto, vrijeme, okolnosti), na osobu počinitelja, te na osobu koja je bila žrtvom tog kaznenog djela. Nakon što nadležni državni odvjetnik zaprimi takvu prijavu mora u roku od šest mjeseci donijeti odluku o njoj (odnosno, mora utvrditi postoji li osnovana sumnja da je počinjeno kazneno djelo te hoće li nastaviti ili obustaviti postupanje protiv okrivljenika). O svojoj odluci mora obavijestiti podnositelja prijave. Nakon isteka dva mjeseca od podnošenja kaznene prijave, žrtva ima pravo od državnog odvjetnika zatražiti obavijest o poduzetim radnjama, a ako tu obavijest ne dobije ili ako nije zadovoljna tim radnjama ona ima pravo na pritužbu višem državnom odvjetniku. Ukoliko se na temelju radnji provedenih u svrhu prikupljanja dokaza utvrdi da postoji osnovana sumnja da je osoba počinila kazneno djelo, protiv te se osobe podiže optužnica čime zapravo započinje kazneni postupak.

Kako otprilike izgleda tijek kaznenog postupka?

Tijek kaznenog postupka možemo ukratko i pojednostavljeno prikazati kroz sljedeću shemu, iako treba naglasiti kako ne postoje strogo određene granice između navedenih pojedinih faza, već se neke radnje mogu pojaviti u različitim fazama postupka.

87 Više o načinu podnošenja kaznene prijave, kao i primjer kaznene prijave, možete pronaći ovdje: <http://www.dorh.hr/KaznenaPrijava>

Koja su prava žrtve u kaznenom postupku?

Prava žrtava propisana su Zakonom o kaznenom postupku.⁸⁸ Neka od njih odnose se na sve žrtve, a neka samo na pojedine kategorije (npr. djecu). Pod naslovima koji slijede ukratko ćemo Vas upoznati s pravima koje žrtve imaju u postupku. **Za više detalja, uputit ćemo Vas ne jednu drugu publikaciju: Priručnik za žrtve kaznenih djela.**⁸⁹ U predmetnom priručniku detaljno je pojašnjen sadržaj pojedinih prava, ali i kome se u kojem stadiju postupka treba obratiti u svrhu ostvarenja tih prava.

Za detaljnije upoznavanje s pravima žrtava svakako se možete obratiti i Odjelima za podršku žrtvama i svjedocima te udrugama koje pružaju usluge podrške žrtvama i svjedocima i/ili onima koje pružaju besplatnu pravnu pomoć (vidi bilješke 51 i 78).

Prava svih žrtava

Tijekom cijelog kaznenog postupka, ali i prije njegovog započinjanja, postoje zakonom određena **prava žrtve** na koja se ona može pozivati.

Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su već pri poduzimanju prve radnje u kojoj sudjeluje obavijestiti žrtvu na njoj razumljiv način o njenim pravima pri čemu su dužni prema žrtvi postupati obzirno i uvjeriti se da je žrtva danu obavijest o pravima razumjela.

Žrtva kaznenog djela ima:⁹⁰

- pravo na pristup službama za potporu žrtvama kaznenih djela,
- pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih

88 Zakon o kaznenom postupku, NN NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19.

89 Anić, M. et. al., Priručnik za žrtve kaznenih djela, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Zagreb, 2018., dostupno na: <https://www.bijelikrug-hrvatske.hr/wp-content/uploads/2018/03/Prirucnik-za-zrtve-kaznenih-djela-za-web.pdf>, dalje: Priručnik za žrtve

90 Kao što vidite, prava žrtve kaznenog djela ovdje su samo pobrojana. Detaljnije pojašnjenje njihova sadržaja, ali i načina ostvarenja možete pronaći u spomenutom Priručniku za žrtve, str. 17-23.

- djela u skladu sa zakonom,
- pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde,
- pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka,
- pravo da bude saslušana bez neopravdane odgode nakon podnošenja kaznene prijave te da se daljnja saslušanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe kaznenog postupka,
- pravo na pratnju osobe od povjerenja pri poduzimanju radnji u kojima sudjeluje

Osoba od povjerenja može biti zakonski zastupnik ili druga punoljetna osoba po izboru žrtve nasilja u obitelji, osim ako je predložena ili pozvana u svojstvu svjedoka.

Ta osoba može biti član obitelji, prijatelj, i sl. ili zaposlenik Odjela za podršku ili educirani zaposlenik/volonter udruga koje pružaju podršku žrtvama i svjedocima.

Ako pratnju pružaju zaposlenici Odjela ili osobe iz udruga, oni uz samo pratnju mogu pružiti još puno korisnih informacija, pripremiti osobu za odlazak na sud i sl.

- pravo da se medicinski zahvati prema žrtvi poduzimaju u najmanjoj mjeri i samo ako su krajnje nužni za potrebe kaznenog postupka,
- pravo podnijeti prijedlog za progon i privatnu tužbu sukladno odredbama Kaznenog zakona, pravo sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik, pravo biti obaviještena o odbacivanju kaznene prijave i odustajanju državnog odvjetnika od kaznenog progona te pravo preuzeti kazneni progon umjesto državnog odvjetnika,
- pravo na obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njezine prijave i podnošenje pritužbe višem državnom odvjetniku,
- pravo da **na njezin zahtjev** bez nepotrebne odgode bude obaviještena o ukidanju pritvora ili istražnog zatvora, bijegu okrivljenika i otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora te mjerama koje su poduzete radi njezine zaštite⁹¹

91 Ukoliko žrtva želi biti obaviještena o puštanju okrivljenika iz pritvora ili istražnog zatvora – zahtjev za primanjem obavijesti mogu uputiti policiji ili sudu. Za detaljne informacije o tome kako žrtva može ostvariti pravo biti obaviješten o otpuštanju počinitelja s izdržavanja kazne zatvora, potrebno se obratiti Službi za podršku žrtvama i svjedocima pri Ministarstvu pravosuđa

Za detaljne informacije o tome kako žrtva može ostvariti pravo biti obaviješten o otpuštanju počinitelja s izdržavanja kazne zatvora, potrebno se obratiti Službi za podršku žrtvama i svjedocima pri Ministarstvu pravosuđa i uprave RH na broj telefona 01 3714-755 ili e-mail:zrtve.i.svjedoci@mpu.hr, a za obavijest o puštanju okrivljenika iz istražnog zatvora ili pritvoru policiji ili sudu.

- pravo da **na njezin zahtjev** bude obaviještena o svakoj odluci kojom se pravomoćno okončava kazneni postupak,
- druga prava propisana zakonom (npr. žrtva kaznenog djela koja u postupku sudjeluje u svojstvu oštećenika ima pravo tijelu kojem se podnosi kaznena prijava ili sudu koji vodi postupak podnijeti imovinskopravni zahtjev i druga prava koja pripadaju oštećeniku).⁹²

Žrtva kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora teža od pet godina, ako trpi teže posljedice kaznenog djela, ima pravo na stručnu pomoć savjetnika (odvjetnika) na teret proračunskih sredstava pri podnošenju imovinskopravnog zahtjeva.

Pravo žrtve na novčanu naknadu⁹³

Žrtva kaznenog djela nasilja počinjenog s namjerom ima **pravo na novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna u skladu s posebnim zakonom**, a to je Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela. Ako je žrtva prethodno ostvarila imovinskopravni zahtjev uzet će se u obzir njegov avisinapri odmjerenju novčane naknade, a tako će postupiti i sud pri dosuđivanju imovinskopravnog zahtjeva ako je žrtva prethodno ostvarila novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna. Dakle, važno je ne pomiješati ova dva načina ostvarivanja naknade: jedan način je imovinskopravni zahtjev koji se može postaviti prema počinitelju (u kaznenom postupku ili u posebnom parničnom postupku), a drugi je ostvarivanje naknade „od države“, odnosno iz sredstava

.....

i uprave RH na broj telefona 01 3714-755 ili e-mail:zrtve.i.svjedoci@mpu.hr

⁹² Žrtva, ako želi, može u postupku „uzeti“ status oštećenika te time ostvariti ponešto drugačiji procesni položaj u postupku i nekad dodatna prava. Više o tome što znači biti oštećenik možete pročitati u Priručniku za žrtve, str. 24-27.

⁹³ Detaljnije o pravu na novčanu naknadu možete čitati u: Priručnik za žrtve, str. 73-82.

državnog proračuna.

Pravo na novčanu naknadu može imati neposredna žrtva i posredna žrtva. Neposredna žrtva je osoba koja je pretrpjela teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenog djela nasilja.

Kaznenim djelom nasilja u smislu Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela smatra se:

- kazneno djelo počinjeno s namjerom uz primjenu sile ili povredom spolnog integriteta,
- kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom kojim je prouzročena smrt, teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, a propisano je Kaznenim zakonom kao teži oblik temeljnoga kaznenog djela počinjenog s namjerom.

Pravo na ove naknade može ostvariti žrtva kaznenog djela s elementima nasilja ako je državljanin Republike Hrvatske, odnosno državljanin države članice Europske unije ili na njenom teritoriju ima prebivalište. Ovo se pravo može ostvarivati samo ako je kazneno djelo evidentirano ili prijavljeno policiji ili državnom odvjetništvu, neovisno o tome je li počinitelj poznat i bez obzira na pokretanje kaznenog postupka. Zahtjev se mora podnijeti najkasnije u roku od šest mjeseci od dana kada je počinjeno kazneno djelo, a o njemu odlučuje Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela u roku od 60 dana od primitka potpunog zahtjeva.

Prava iz Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela ostvaruju se podnošenjem propisanog obrasca Ministarstvu pravosuđa i uprave.

Novčana naknada prema predmetnom zakonu podrazumijeva:

- Naknadu troškova zdravstvene zaštite
- Naknadu za izgublenu zaradu
- Naknadu zbog gubitka uzdržavanja
- Naknadu za pogrebne troškove

Dodatna prava nekih žrtava

Ako je žrtva kaznenog djela ujedno pripadnik neke posebno osjetljive skupine, uz već navedena imat će i neka dodatna prava.

Dijete kao žrtva

Dijete kao žrtva imat će dodatno i pravo na:

- opunomoćenika na teret proračunskih sredstava,
- tajnost osobnih podataka,
- isključenje javnosti

Sud, državno odvjetništvo, istražitelj i policija dužni su prema djetetu kao žrtvi kaznenog djela postupati posebno obzirno, imajući na umu dob, ličnost i druge okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta. Pri postupanju prema djetetu žrtvi nadležna tijela prvenstveno će se rukovoditi najboljim interesom djeteta.

Djeca imaju i neka dodatna prava, npr. vezanu uz sam način na koji ih se ispituje.⁹⁴

Žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode i žrtva kaznenog djela trgovanja ljudima

Ove žrtve imaju dodatno pravo:⁹⁵

- prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom⁹⁶, na teret proračunskih sredstava,
- na opunomoćenika (odvjetnika) na teret proračunskih sredstava,
- da je u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola te da je, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ta ista osoba,
- uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve,
- zahtijevati da bude ispitana putem audio-video uređaja
- na tajnost osobnih podataka,
- zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.

94 Priručnik za žrtve, str. 39 - 42.

95 Ibidem, str. 44-47.

96 Savjetnik ovdje označava osobu pomagačke struke – stručni suradnik suda ili stručna osoba iz sustava socijalne skrbi.

Žrtve u odnosu na koju su utvrđene posebne potrebe zaštite

Zakonom o kaznenom postupku utvrđena je i obveza tijela koje provodi ispitivanje da prije ispitivanja žrtve u suradnji s tijelima, organizacijama ili ustanovama za pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela provede pojedinačnu procjenu žrtve. Pojedinačna procjena žrtve provodi se prema Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, a uključuje utvrđivanje postoji li potreba za primjenom posebnih mjera zaštite u odnosu na žrtvu te ako postoji, koje posebne mjere zaštite bi se trebale primijeniti (poseban način ispitivanja žrtve, uporaba komunikacijskih tehnologija radi izbjegavanja vizualnog kontakta s počiniteljem i druge mjere propisane zakonom). Kada je žrtva kaznenog djela dijete, pretpostavit će se da postoji potreba za primjenom posebnih mjera zaštite te ih utvrditi.

Žrtva u odnosu na koju su utvrđene posebne potrebe zaštite ima i pravo:⁹⁷

- prije ispitivanja razgovarati sa savjetnikom, na teret proračunskih sredstava,
- da je u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola te da je, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ta ista osoba,
- uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve,
- zahtijevati da bude ispitana putem audio-video uređaja,
- na tajnost osobnih podataka,
- zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.

Mjere opreza

U kaznenom postupku postoji čitav niz mjera kojima se, između ostalog, pokušava osigurati sigurnost žrtve tijekom postupka. Kada smo govorili o prekršajnom postupku, govorili smo o zaštitnim mjerama, dok u kaznenom postupku govorimo o mjerama opreza.

One se mogu odrediti u slučajevima kad su ispunjene pretpostavke za određivanje istražnog zatvora⁹⁸, ako se ista svrha umjesto

97 Priručnik za žrtve, str. 31-34.

98 Prem čl. 123. Zakona o kaznenom postupku, istražni zatvor može se odrediti ako postoji osnovana sumnja da

određivanjem istražnog zatvora može postići određivanjem mjera opreza.⁹⁹ Jednu ili više mjera opreza mogu obrazloženim rješenjem odrediti sud i državni odvjetnik.^{100, 101}

Mjere opreza jesu:

1. zabrana napuštanja boravišta,
2. zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja,
3. obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu,
4. zabrana približavanja određenoj osobi,
5. zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom,
6. zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti,
7. privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice,
8. privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom,
9. zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe,
10. udaljenje iz doma,
11. zabrana pristupa internetu.

.....

je određena osoba počinila kazneno djelo i ako:

- 1) je u bijegu ili osobite okolnosti upućuju na opasnost da će pobjeći (krije se, ne može se utvrditi njezina istovjetnost i slično),
- 2) osobite okolnosti upućuju na opasnost da će uništiti, sakriti, izmijeniti ili krivotvoriti dokaze ili tragove važne za kazneni postupak ili da će ometati kazneni postupak utjecajem na svjedoke, vještake, sudionike ili prikrivače,
- 3) osobite okolnosti upućuju na opasnost da će ponoviti kazneno djelo ili da će dovršiti pokušano kazneno djelo, ili da će počinuti teže kazneno djelo za koje je prema zakonu moguće izreći kaznu zatvora od pet godina ili težu kaznu, kojim prijeti,
- 4) je istražni zatvor nužan radi neometanog odvijanja postupka za kazneno djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora i kod kojeg su okolnosti počinjenja kaznenog djela posebno teške,
- 5) okrivljenik koji je uredno pozvan izbjegava doći na raspravu.

99 Ako su istekli rokovi trajanja istražnog zatvora može se izreći kao samostalna mjera opreza.

100 Pritom će se okrivljenik upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja izrečene mjere, ona zamijeniti istražnim zatvorom.

101 Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na vlastiti dom te pravo na nesmetane veze s ukućanima, bračnim ili izvanbračnim drugom, roditeljima, djecom, posvojenikom ili posvojiteljem, osim ako se postupak vodi zbog kaznenog djela počinjenog na štetu neke od tih osoba. Mjerama opreza ne može se ograničiti pravo okrivljenika na nesmetano komuniciranje s braniteljem.

Mjere opreza mogu biti naložene prije i tijekom kaznenog postupka.¹⁰²

Mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do izvršnosti ili pravomoćnosti presude (ovisno o tome po kojoj osnovi su izrečene)¹⁰³ Svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja o mjeri opreza, tijelo koje je odredilo mjeru opreza prije podizanja optužnice odnosno prvostupanjski sud, ispitat će po službenoj dužnosti postoji li još potreba za mjerom opreza te je rješenjem produžiti ili ukinuti ako više nije potrebna.

Osim mjera opreza, u kaznenopravnom smislu važno je spomenuti i sigurnosne mjere: za razliku od mjera opreza koje nas štite tijekom postupka, sigurnosno mjere primjenjuju se po njegovu završetku.¹⁰⁴

Njihova je svrha otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela. Kazneni zakon poznaje sljedeće sigurnosne mjere: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.

.....

102 Prije podizanja optužnice mjere opreza određuje, produžuje i ukida rješenjem državni odvjetnik, a sudac istrage kad odlučuje o istražnom zatvoru. Državni odvjetnik ili sudac istrage koji je mjeru odredio nadležan je za njezino produženje ili ukidanje. Nakon podizanja optužnice pa do pravomoćnosti odnosno izvršnosti presude te mjere određuje, produžuje i ukida prvostupanjski sud.

103 Do izvršnosti presude mogu trajati presude kada se radi o mjerama opreza koje su određene zbog postojanja okolnosti iz članka 123. stavka 1. točaka 1., 3. i 4. ZKP-a, odnosno najdulje do pravomoćnosti presude kada se radi o mjerama opreza koje su određene zbog postojanja okolnosti iz članka 123. stavka 1. točaka 2. i 5. ZKP-a.

104 One teku od izvršnosti presude.

Popis literature

Zakoni i drugi propisi:

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19), skraćeno u tekstu: KZ

Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, NN 3/18

Pravilnik o obveznom sadržaju obrasca Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi (NN 123/15)

Obiteljski zakon (NN 103/15, 98/19), skraćeno u tekstu: ObZ

Odluka o minimalnim novčanim iznosima potrebnim za mjesečno uzdržavanje djeteta (NN 30/21)

Odluka o tablici o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta (NN 30/21)

Pekinška deklaracija, UN, 1995.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, dostupan na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf

UN Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama, 1993.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13, 98/19), skraćeno u tekstu: ZBPP

Zakon o odvjetništvu (NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11), skraćeno u tekstu: ZO

Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN 5/90, 30/90, 47/90, 29/94)

Zakon o privremenom uzdržavanju (NN 92/14), skraćeno u tekstu: ZOPU

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17)

Zakon o stambenom zbrinjavanju na potpomognutim područjima (NN, 106/18, 98/19)

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (NN 92/14, 98/19)

Knjige, članci, priručnici, izvještaji:

Andrašek, V. (ur.). Mogućnosti zapošljavanja za žene koje su preživjele nasilje – Izvještaj. Autonomna ženska kuća Zagreb, 2011.

Anić, M. et. al., Priručnik za žrtve kaznenih djela, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Zagreb, 2018., dostupno na: <https://www.bijelikrug-hrvatske.hr/wp-content/uploads/2018/03/Prirucnik-za-zrtve-kaznenih-djela-za-web.pdf>

Bojanić, S. i Miloš, B. (ur.). Uvod u studije roda: od teorije do angažmana, FFRI, 2019.

Droždan-Kranjčec, A.; Mihaljević, K.; Hojt Ilić, A., Korak bliže zapošljenju - stavovi poslodavaca o zapošljavanju žrtava nasilja u obitelji, Ženska soba - Centar za seksualna prava: Zagreb, 2019., dostupno na: <http://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/aktivnosti/izdavastvo/>

Čudina – Obradović, M. i Obradović, J. Psihologija obitelji i braka, Golden Marketing – Tehnička knjiga, 2006.

Flanagan, K., Blunden, H., Valentine, K. i Henriette, J. Housing outcomes after domestic and family violence, AHURI Final Report 311, Australian Housing and Urban Research Institute Limited, Melbourne, 2019.

Idžaković, F.; Čatović, A.; Žigić, R.; Vlaho, M.; Brajković, M.; Petrić, A., Analiza politika socijalnog uključivanja žena žrtava nasilja u porodici - Studija - Bosna i Hercegovina, (2012.) Dostupno na: http://www.rightsforall.ba/publikacije-bs/docs-bs/Analiza_politika_socijalnog_ukljucivanja_zena_zrtava_nasilja_u_porodici.pdf

Klasnić, K. Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu - konceptualne pretpostavke. Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol.20 No.3, prosinac 2011.

Krug, E. et. al. (ur.), World Health Organization. World report on violence and health, WHO,

2002.

Matković, T. i Štulhofer, A. Socijalna isključenost u hrvatskoj – empirijska analiza. 2006. Dostupno na: <http://sigurnakuca-medjimurje.hr/wp-content/uploads/2010/11/Socijalna-isključenost-u-Hrvatskoj-T.-Matkovi%C4%87-i-A.-%C5%A0tulhofer.pdf>

Martinjak, D., Filipović, H. 'Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji', Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 2019., 26(2), str. 621-653, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/232780>

Mijić Vulinović, I.; Kmetović Prkačin, K., Vodič kroz razvod braka: psihološko-pravni priručnik, Naklada Ljevak, Zagreb, 2017.

Modly, D. Kriminalistički rječnik. Centar za kulturu i obrazovanje, 2002.

Robić, S. Energetsko siromaštvo u Hrvatskoj, DOOR, 2016. Dostupno na: <https://door.hr/wp-content/uploads/2016/04/Energetsko-siromastvo-u-Hrvatskoj.pdf>

Štimac Radin, H. (ur.), Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Pojašnjavajuće izvješće (neslužbeni prijevod), Ured za ravnopravnost spolova RH, Biblioteka Ona, Zagreb, 2014., dostupno na: Publikacija Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.pdf (gov.hr)

Štirn, M. i Minič, M. Psihosocijalna podrška za žrtve nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja – Priručnik, Centar za žene žrtve rata – ROSA, 2017.

Taylor, J. Why women are blamed for everything, Constable, 2020.

Triva, S; Dika, M.: Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, 2004., Zagreb, sedmo dopunjeno i izmijenjeno izdanje

Winkler, S., O uzdržavanju punoljetne djece, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 1991., v. 35, br. 2, 597-623 (2014), dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/193884>

Ostali mrežni izvori:

CZSS Rijeka - info servis za građane: <http://eumis.css-ri.hr/ViewRequest.aspx?requestID=1846>

Državno odvjetništvo RH: <http://www.dorh.hr/>

KaznenaPrijaval

Hrvatska odvjetnička komora - besplatna pravna pomoć: <http://www.hok-cba.hr/hr/besplatna-pravna-pomo%C4%87>

Inicijativa #Spasime: <http://spasi.me/>

Mjere aktivne politike zapošljavanja: <https://mjere.hr/>

Prijedlog rezolucije Europskog parlamenta o posljedicama nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama i prava skrbništva po žene i djecu (2019/2166(INI)) https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/CJ02/PR/2021/02-22/1222675HR.pdf

Primjerobrasca – Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_11_123_2345.html

Središnji državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje: <https://sduosz.gov.hr/ucestala-pitanja-i-odgovori/stambeno-zbrinjavanje-zrtava-nasilja-u-obicelji/1165>

Vodič kroz mirenje, dostupno na: <https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2020-09/Vodi%C4%8D%20kroz%20mirenje.pdf>

Prilog – gdje pronaći informacije o organizacijama koje pružaju pomoć i podršku žrtvama nasilja?

Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji

- dostupan na mrežnim stranicama Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, na kartici "Adresari", odnosno na: <https://mrosp.gov.hr/adresari/11829>

Besplatna pravna pomoć

- Popis ovlaštenih pružatelja besplatne primarne pravne pomoći, dostupan je na mrežnim stranicama Ministarstva pravosuđa i uprave, odabirom kartice "Građani", a zatim kartice "Besplatna pravna pomoć", gdje ćete na desnoj strani moći pronaći traženi popis: <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/besplatna-pravna-pomoc/ovlastene-udruge-i-pravne-klinike-za-pruzanje-primarne-pravne-pomoci/6190>
- Popis upravnih tijela kojima se podnosi zahtjev za sekundarnu besplatnu pravnu pomoć, dostupan je na mrežnim stranicama Ministarstva pravosuđa i uprave, odabirom kartice "Građani", a zatim kartice "Besplatna pravna pomoć", gdje ćete na desnoj strani moći pronaći traženi popis: <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/besplatna-pravna-pomoc/upravna-tijela-u-zupanijama-odnosno-gradu-zagrebu/9916>

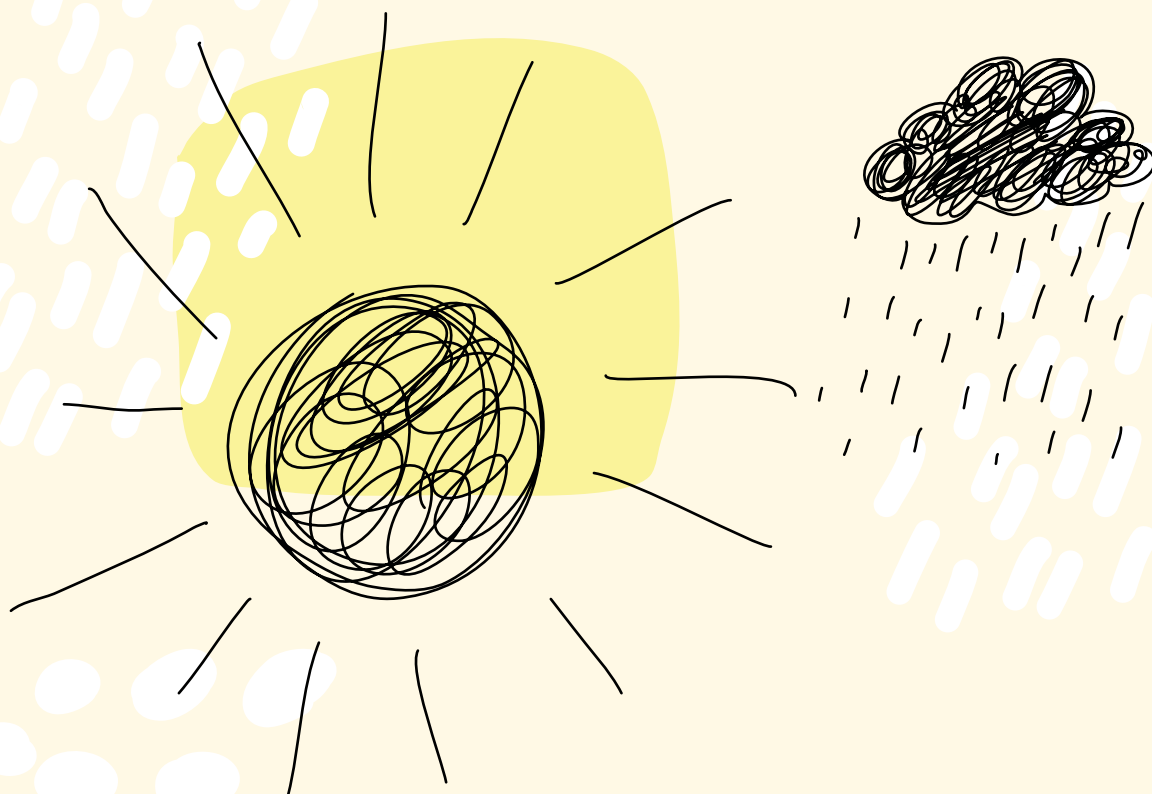
Podrška žrtvama i svjedocima

- popis odjela za podršku žrtvama i svjedocima te udruga koje pružaju podršku žrtvama i svjedocima u okviru "Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela" dostupan je mrežnoj stranici: <https://mrezapodrskaisuradnje.com/>

Stambeno zbrinjavanje

- kontakti Središnjeg ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje dostupni su na mrežnim stranicama Središnjeg ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje, na kartici „Informacije strankama“, odnosno na: [https://sduosz.gov.hr/?id=996&pregled=1&datum=Tue%20Dec%2004%202018%2015:24:32%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://sduosz.gov.hr/?id=996&pregled=1&datum=Tue%20Dec%2004%202018%2015:24:32%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme))
- kontakti nadležnih tijela za svaku od županija, odnosno Grad Zagreb, dostupni su na mrežnim stranicama Središnjeg državnog ureda za obnovu i stambeno zbrinjavanje, odabirom kartice „Pristup informacijama“, zatim kartice „Stambeno zbrinjavanje“ te potom kartice „Nadležnost u postupcima rješavanja o pravu na stambeno zbrinjavanje, odnosno na: <https://sduosz.gov.hr/pristup-informacijama/stambeno-zbrinjavanje-1238/nadleznost-u-postupcima-rjesavanja-o-pravu-na-stambeno-zbrinjavanje-1244/1244>

U SLUČAJU POTEŠKOĆA PRI PRONALASKU TRAŽENIH INFORMACIJA,
SLOBODNO NAM SE OBRATITE NA 051/211-888 ILI pomoc@sos-rijeka.org

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo rada, mirovinskoga
sustava, obitelji i socijalne politike

sos-rijeka.org
pomoc@sos-rijeka.org
051/211-888

Priručnik je nastao u okviru programa "Život nakon nasilja - reintegracija žrtava nasilja u obitelji po izlasku iz skloništa", a koji financira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost udruge SOS Rijeka.